RVPERTI

ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI, THEOLOGI ANTIQVI AC PLANE CLARISSImi, in Cantica Canticorum, de incarnatione Domini, Commentariorum libri VII. à multis sæculis in hunc vsque diem maximè desiderati, multoq; labore ac sumptu nunc iterum atque iterum excusi.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.
Anno Salutis 1566.

OMNIVM CVM INSIGNIORVM SENTENTIARVM, TVM ALIARVM MEMORIA DIGNIORVM RERVM, QVAS PASSIM HI COMmentarij in Cantica Canticorum complectuntur, index breuis idemq; non inutilis:

cuius numerus paginas, a litera, vtramque cuiusque paginæ columnam, b verò litera, secundam demonstrabit.

Genæ

H

I

L

M

Simplicitas

T

V

FINIS INDICIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI.

PROLOGVS.

VI contra hominem similē sibi luctatur, aut
in agone cōtendit opus habet fortitudine corporis,
vt athleta victor existens, iusta laurea mereatur
coronari. Porrò qui cum Deo luctari, &
regno cœlorum vim inferre præsumit, alia &
meliori fortitudine opus habet, scilicet fortitudine
mentis. Nam fortitudo corporis quid
illic valet? Spiritus enim est Deus; & sicut eū, Iohan. 4.
qui adorat, adorarē oportet in spiritu & verita
te, ita nihilominus eū qui luctatur, colluctari oportet in spiritu & veritate.
Exemplū laudādæ huius fortitudinis habemus in parre nostro Iacob, Iacob cū Deo
quemadmodum scriptura dicit. Cumq; maturè surrexisset Iacob, tradu- luctatus.
ctis omnibus, quæ ad se pertinebant, remansit solus: & ecce vir luctaba- Gene. 32.
tur cum eo vsq; mane. Qui cùm videret, quòd eum superare nō posset,
dixit ad eum: Dimitte me iam enim ascendit aurora. Respondit: Non di
mittam te, nisi benedixeris mihi. Et benedicens illi, si contra Deum (in-
quit) fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis. ¶ Secūdum Luctari cum
illud exemplum, vir ille adhuc sese à colluctante patitur vinci, quo- uerbo Dei.
tiens studiosus & fidelis animus tam diu versatur circa verbū Dei, donec
extorqueat ab illo benedictionē spiritus sancti, quæ est verus & vtilis in-
tellectus mysterii vel scripturæ: quam deus rationabiliter signauit, vt nō
facilè possit apprehendi: quia margaritæ non erant mittendæ corā por- Matth. 7.
cis: & nulla difficultate vincitur, vt desistat, donec apprehendatur, quàm-
uis quodammodo fugiat sermo Dei, seq; iubeat dimitti. Igitur ô domi- Inuocatio.
na Dei genitrix Maria, & incorrupta mater verbi æterni Dei & hominis
Iesu Christi, nō meis, sed tuis armatus meritis cum isto viro, scilicet cum
verbo Dei, cupio luctari, vt de Canticis Canticorum opus extorqueam,
quod nō dedeceat vocari de incarnatione domini, ad laudē & gloriam
eiusdem domini, ad laudem & honorem tuæ beatitudinis. Non noua
hæc voluntas nunc incidit. Ante annos aliquot, cùm essem iunior, cin-
gere me volueram, & huius nominis opus aggredi, scilicet de incarna-
tione domini, per occasionem huiusmodi. Coram regina cœlorum lo- Visio autori
quor, à conseruo meo quolibet irrideri non debeo, dicente, ecce som- facta.
niator. Sedebam quasi solitarius per visum noctis, & ecce quasi sibilus Gene. 37.
auræ tenuis per vtranq; aurem transcurrens, velocius quàm dici possit, 3. Reg. 19.
istos in me versiculos deposuit:

a Fœmi-

Fœmina mente Deum concepit corpore Christum:
Integra fudit eum nil operante viro.

Cùm reuersus ad memet versiculos taliter acceptos mente pertractarem,& nonnullis,vnde vel qualiter acceperim,secretius non sine admiratione denarrarem,atq; ad multorum notitiam versiculi peruenissent, qui tamen nescirent vnde accepissem, ex multis & diuersis quæ audiebam, occasio se præbuit, vt scribere aliquid cuperem de incarnatione domini,versaturus grande onus inualidis humeris. ¶Circa idem tempus & hoc aliud accidit. Frater quidam innocentis vitæ, & mundæ ac simplicis adolescentiæ retulit mihi, se vidisse filium tuum dominũ nostrum Iesum Christum,sedentem super altare suum,& circa eum collegium sanctorum, meq; assidentẽm cum quiete, & tenentem Cantica Canticorũ.Hæc interim transisse videbantur,& inueterata mihi erat memoria horum:cùm ecce quidam de amatoribus verbi Dei, ex te ô beata virgo incarnati, CVNO pater cœnobii Sigebergẽsis,qui me penè dormitare volentem, nonnunquàm excitauit,& multis inuigilare fecit, quam nescio per occasionem opportunè importunè mihi insistere cœpit, vt scriberem aliquid huiusmodi, quale est hoc,quod nunc proposui. ¶Tunc demum recordatus sum eorum, quæ nunc dixi, simulque cuiusdam promissi tui, quia per visum mihi dicere visa es: pascha cum beata trinitate facies. Loquebar enim tecum, & dulce de beata trinitate habebam colloquium, nesciens quod ipsa esses: sed postquam illud ex te respõsum accepi,tum scire volenti, quæ nam esset tam sancta mulier, & hoc flagitanti in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti,te ipsam esse misericordiæ matrem stellantibus oculis gratanter demõstrasti. Sequor diuinum præsagium, si quando merear videre faciem tuã,& ante Christum tenere Cantica Canticorum,iuxta quod canimus in Psalmo: Venientes autem venient cum exultatione,portantes manipulos suos.Dicendum in primis de isto Salomonis libro tertio,super quem velut fundamentum ædificari cupio ædificium huius nominis, scilicet de incarnatione domini, cur vocetur Cantica Canticorum , & deinde cur non singulariter Canticum, sed pluraliter Cantica Canticorũ. Omne quod in scripturis nominatur Canticum,propter aliquod cantandum est Dei beneficium,& gratiarum actione autorem suum probans,accepti beneficii & gratiæ non immemorem siue ingratum. ¶Sunt autem in scriptura veteris instrumenti cantica nota vel insignia numero sex,istud autem est septimum idemq; nouissimum. Primum est canticum Moysi serui Dei,pro illo beneficio,quod Deus populum suum filios Israël liberauit, submerso Pharaone in mare rubro cum curribus & equitibus suis. Secundum canticum eiusdem Moysi, canticum Deuteronomii, quod scripsit canendũ tam pro illo, quàm pro cæteris eiusdẽ rei beneficiis. Tertium canticum Annæ prophetissæ,quæ fuerat sterilis,quod cecinit pro natiuitate Samuelis. Quartum canticũ Esaiæ,quod & scripsit, & canen-

Margin notes: Alia visio. — Promissio per visionem autem facta. — Psal. 125. — Sex cantica insignia. — Exod. 15. — Deut. 32. — 1 Reg. 2. — Esaia 12.

& canendum prophetauit: Cõfitebor tibi domine, quoniam iratus es mihi, pro beneficio, quo liberandus erat Iuda ab Assyriis. Quintum cãticum Ezechiæ Regis, quod cecinit vel scripsit pro beneficio Dei, quia de infirmitate sua conualuit. Sextum canticum Abacuc, quod prophetice cecinit pro futura deiectione diaboli, secundum typum Nabuchodonosor Regis Babylonis. Septimũ, vt iam dixi, idemq; nouissimũ, est canticum istud maximi & singularis beneficii Dei, canticum amoris, quo Deus in beatam virginem descendit, ita vt filium ex ea generaret, qui est Christus Iesus, homo verus & Deus super omnia benedict⁹, quantum istud beneficium, cætera cũcta Dei beneficia generi humano impensa, superexcellit. Rectè igitur dicitur Canticum Canticorũ, quia quod in eo canitur, beneficium est omnium Dei beneficiorum. ¶ Quare autem non singulariter canticum, sed pluraliter Cantica Cãticorum? Ad hanc percunctationem viam respondendi parat considerata subdistinctio quatuor periocharum, id est, recapitulationum: quarum est signum capitulum hoc tertiò repetitum. Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectã, quoad vsq; ipsa velit. Idem sacramentum per omnes periochas continetur. ¶ Vnius enim eiusdẽq; amoris prima decantatio est, ab eo quod ait: osculetur me osculo oris sui, vsq;, Adiuro vos filiæ Hierusalem. Secunda ab eo, quod dixit, vox dilecti mei, ecce iste veniet saliens in montibus, vsq; itidem, Adiuro vos filiæ Hierusalem. Tertia prolixior, sic incipit. Quæ est ista quæ ascendit per desertũ, vsq; ad tertiam adiurationẽ, Adiuro vos filiæ Hierusalem. Quarta, Quæ est ista, quę ascendit de deserto deliciis affluens, vsq; ad finem. ¶ Non ignoro, quantũ vel quale susceperim negotium, scilicet historiæ siue rei gestæ aliquod ponere fundamentum, & super illud magnum, quod sub istis vocibus continetur, superædificare mysterium. Tunc enim expositio mystica firmius stat, neq; fluitare permittitur, si super hystoriam certi temporis vel rei demõstrabilis rationabiliter superędificata continetur. Labor magnus & difficilis, sed exinde spei solatiũ est, quia sermo Dei talis est, qui secũdũ similitudinem viri suprà memorati, qui luctabatur cum Iacob, possit vinci, si colluctator, id est, inquisitor eius legitimè luctari nouerit. ¶ Quid est legitimè luctari? Nimirum fortitudine vti verę & sanctæ humilitatis in precibus & lachrymis. Sic enim ille Iacob superauit, teste alia scriptura, in qua per Osee spiritus sanctus de illo dicit. In fortitudine sua directus est cum angelo, & inualuit ad angelum, fleuit & rogauit eum. Igitur eiusmodi fortitudinem tribuat dominus virtutum, & victoria dulcis gratum subsequetur duellum.

Esa. 38. Abacuc 3. Septimũ omnia excellit. Rom. 9. Cur Cantica Canticorũ & nõ Canticum Canticorũ dicimus. Quatuor decantationes amoris in hoc cãtico Mysteriũ super historiã fundatur. Gene. 32. Legitime luctari. Oseæ 12.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum.

LIBER PRIMVS.

OSCVLETVR ME OSCVLO *oris sui.*] Quæ est ista exclamatio tam magna, tam repentina. O beata maria, in undatio gaudij, vis amoris, torrēs voluptatis, totam te operuit totamq; obtinuit, penitusque inebriauit, & sensisti, quod oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, & dixisti: Osculetur me osculo oris sui. Dixisti enim ad angelū: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuū. Quod erat illud verbum? Quid locutus fuerat tecū? Inuenisti gratiam, ait, apud dominū: Ecce cōcipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ac deinceps: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. ¶ Nonne hoc verbum angeli, verbū & sponsio erat iā imminentis osculi oris domini? Igitur prudens ponderator dictum vtrunq; appendat in statera rationis, & istud, osculetur me osculo oris sui, quod dictum fuit animæ vel cordis iubilantis. Et illud: Ecce ancilla domini, fiat mihi secūdum verbū tuum, quod dictū fuit oris exultantis. Nōne sunt eiusdē ponderis? Nonne sensus idem est in verbis seu vocibus diuersis? Sicut audisti & credidisti, sicut tibimet imprecādo dixisti, fiat mihi, ita & factū est tibi. ¶ Deus pater te osculatus est osculo oris sui. Quis osculus hoc vidit? Quæ auris audiuit? Cuius in cor hominis ascēdit? Tibi aūt ô maria semetipsum reuelauit, & osculās, & osculū, & os osculātis. Lōgè minoris gratię, qualibet anima dū datū optimū, siue donū perfectū cōcipit, desursum descendens ab eodem patre luminum taliter afflatur, talemq; intus in semetipsa persentit osculantis attactum, vt dicere non dubitet, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Quanto magis, tu ô beata, in perceptione doni singularis, dū Spiritus sanctus superuenit in te, & virtus altissimi obumbrauit tibi, reuelationem huiusmodi accepisti. Profectò anima tua liquefacta est, vt dilectus locutus est, scilicet deus pater locutione admirabili, locutione ineffabili, dum substantiā verbi sui, cū illo amore suo spiritu sancto, tuæ menti, tuo ventri penitus inferert: in quo nec primam similē visa es, nec habere sequentem. Et ad angelum quidem dixisse suffecerit, fiat mihi secūdum verbum tuum angele dei, vt ille osculetur me osculo oris sui, ad ipsum aūt dilectum deum conuersa, loqui & iubilare anima tua non desit, in ipso experimēto suauitatis inenarrabilis, cuius videlicet iubilationis summa hæc est. [*Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguētis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.*] In Esaia loquitur idem ipse Deus: Audite me domus Iacob, & residuum Israël, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à meā vulua. Vsq; ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo. Ergo & vbera rectè dicitur habere, quæ Psalmista nō ignorans, dicebat: Si exaltaui animā meā, sicut ablactatum super matre sua, ita retributio in anima mea. Quid ergo per vbera eius nisi dulcedinē eius rectè intelligimus? Et quid est dulcedo eius, nisi spiritus sanctus? Talis dulcedo pulchrè in duo vbera discernitur, quia duo sunt data eiusdem sancti spiritus. Alterum datum est in remissionem peccatorū, cuius videlicet dati vbere nullus ante hanc beatam virginem lactatus est sanctorū antiquorum. Alterum datum est in diuersarum diuisiones siue distributiones gratiarū, quo videlicet vbere lactati veteres sancti, & prophetauerunt & multa miracula operati sunt. Vtrorumq; huiuscemodi vberum lætificata dulcedine ineffabili, dū concipis ô virgo beata, dum tibi fit secūdum hoc verbum angeli, spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quibus duā bus clausulis, iam dicta significabantur duo data eiusdem spiritus sancti, quid aliud diceres, nisi meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis? ¶ Non fueras experta vitium huius seculi, vinum voluptatis carnalis, sine cuius ebrietate nulla vnquam mulier præter te concipere potuit aut poterit, & tamen diiudicare nosti, quàm melior aut vehementior, dulcior atque fortior esset voluptas siue amor dei, in quo concepisti, sine dubio potata illius torrente voluptatis. ¶ Et tu quidem veraciter dicere potueras: Ecce enim in iniquitatibus concepta sum, & in peccatis cō cepit me mater mea. Cum eñi esses de massa, quæ

Esa. 64. *Luc. 1.* *Idem sensus sub diuersis vocibus.* *Deus pater osculatus mariam.* *Iacobi 1.* *1. Cor. 2.* *Cant. 5.* *Locutio Dei patris ad mariam.* *Psal. 130.* *Duo vbera duo data spiritus sancti.* *Quo vino potata est maria.* *Psal. 55.* *Psal. 50.*

quæ in Adam corrupta est, hæreditaria peccati originalis labe non carebas: sed ante faciem huius amoris peccatum, nec illud, nec aliud stare potuit, ante faciem huius ignis sti pula omnis interijt, vt totum sanctũ fieret habitaculum, in quo deus totis nouem mensibus habitaret, tota omnino munda materia,
Prouer.9. de qua sancta oei sapientia, domum ęternam sibimet ædificaret. ¶ Et quia cum tanta dulcedine amoris, pretiosa plenæ gratiæ simul infusa sunt charismata, quæ cæteris ab eodẽ spiritu dispartiuntur sanctis & electis, rectè vbera illa dixeris fragrantia vnguentis optimis. Optima nanq; vnguenta sunt charisma-
1.Cor.12. ta hæc, sermo sapiẽtiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanitatum, opera virtutum, prophetia, discretio spirituũ, & cætera, quæ qui habent, boni odoris sunt & suauiter fragrãt, sicut vnguentum optimũ. Vnde Apostolus: Deo gra
2.Cor.2 tias, inquit, qui semper triumphat per nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus deo. ¶ Inter cæteros odores vnguentorum, quibus perfusa es, prophetia fragrauit, etiam lõgè antequam nosceteris. Hoc enim senserat propheticis narib⁹ ille, qui dixit: Et accessi ad prophetissam, & concepit,
Isa.8. & peperit filium. Nunquid ille solus ad te accessit, ô prophetissa fidelis? Imò prophetæ omnes ad te accesserunt, quia prophetiæ omnium, & scripturę omnes in tuũ sensum, cum
Luc.1. superueniente in te spiritu sancto, conuenerunt. Vbi enim totum se indidit patris verbũ, quomodo abessent scripturæ, quę de ipso verbo fonte suo prodierunt? Talia tam bona vbera sunt: Quid deinde? Oleum effusum nomẽ tuũ. Cuius vbera sunt, eius est nomẽ, id est, cuius est amor vel spiritus, per quẽ concipitur, eius est verbum siue filius qui concipitur. Nam filius nomen est patris, præsertim talis filius, tale verbum, per quod Deus in cœlo & in terra valde nominatus, valde est inclytus. Nam per verbum omnia facta sunt, quæ fecit deus. Et quis potest æstimare fortitudinem eius? Porrò nomen hoc tam forte, tam magnũ, ecce est oleũ effusum. Mira res. Quid verbo fortius, & quid oleo suauius? Ergo ne verbũ à sua est natura immutatũ? Non. Sed qualitates creaturarũ, cum quibus illi ratio est, hinc pro virtute, illinc vitio diuersæ, imo contrariæ sunt. Verbi gratia: Diabolus in cœlo per vitiũ superbus fuit: tu virgo per virtutem humilis in terra apparuisti. Pro qualitatibus tam diuersis tamque contrariis, vitium idemq; verbum, illi vt flumẽ, tibiq; vt oleum sese exhibuit, iuxta illud:
Iacobi 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. ¶ Quomodo autẽ, vel in quo est effusum hoc oleum? Nimirũ in eo, quod à deo processit, & de inuisibilibus suis ad nostra visibilia venit, quemadmodum ipse dixit Iudæis: Si Deus pater vester esset, diligeretis v- *Iohan.8.*
tiq; me. Ego enim ex deo processi & veni. Effusum ergo est oleum, id est, nomen tuum, quia processit de secreto substãtiæ tuæ, verbũ tuæ fortitudinis cum suauitate miserationis. ¶ Et ideo adolescentulæ dilexerunt te. Nihil verius. Nisi enim oleũ taliter effusum fuisset, nisi verbum tuum taliter processisset,
adolescentulæ, id est, animæ imperfectæ non *Adolescentulæ animæ imperfectæ.*
ausæ fuissent diligere te, imo nec ausæ fuissent audire te. Exempli gratia: Steterunt procul, dicẽtes Moysi: Loquere tu nobis, & audie-
mus. Non loquatur nobis dominus, ne forte *Exod.20.*
moriamur. Et alibi: Et accessistis ad me, ait
Moyses, atq; dixistis: Ecce ostendit nobis do- *Deut.5.*
minus deus noster maiestatem & magnitudinem suam. Vocẽ eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie, quod loquente deo cũ homine vixerit homo, &c. Adeo tũc timebant adolescentulæ, nõdum quippe oleum erat effusum. At nunc, dum illud effundis, sicut tunc promisisti, dicens Moysi: Benè
omnia sunt locuti, prophetam suscitabo eis *Deut.18.*
de medio fratrum suorum similem tui, &c: dum, inquam, taliter effundis, ecce adolescẽtulę dilexerunt, id est, certissimè diligent te,
perfectã charitate foris mittẽte timorẽ, quia *1.Iohan.4.*
cõsideratio tanti beneficij fiduciam dabit, & credentium mentes excitabit ad vicissitudinem dilectionis. [*Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum.*] Hactenus exclamationem tuam, ô dilecta domini, imitari conabatur in admiratione, quasi grãdior modus elocutionis: deinceps sermo noster remissior in demõstratione sit. Trahe me post
te, inquit. Vbi discessit angelus, exurgens *Luc.1.*
autem Maria, inquit Euangelista, abiit in mõtana cum festinatione, in ciuitatẽ Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Dixerat enim illi angelus: Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic est mẽsis sextus illi, quæ vocatur sterilis, quia impossibile non erit a-
pud Deum omne verbum. ¶ Habent sancti *Sanctorũ cõgratulatio*
hoc proprium omnes, qui in veritate sanctũ *super beneficijs alicui col*
habent charitatis spiritum, vt ita gratulentur *latis.*
de beneficiis, quę aliis impensa perceperunt: quemadmodum & de illis, quæ à Deo sibimet collata sunt. Tum properant mutuos sibi præbere conspectus, tũ dulcia miscere colloquia, certatimq; opportuna, importuna impendere inuicẽ deuotæ charitatis obsequia. Quid est hoc, nisi trahere & currere in odore

vnguentorum domini? Pretiosum erat vnguentum, magnum erat beneficium, quod Luc.1. Mat.11. dederat dominus sterili cōceptum tanti viri, qui in spiritu & virtute Heliæ deberet pręire ante dominum,& quo maior non surrexerit inter natos mulierum. Tanti ac talis vnguēti odorem perceperat: talis ac tanti beneficij famam siue nuntium ab ipso angelo acceperat: & de hoc,sicut de cæteris,quis finis, quæ consummatio futura esset Spiritu sancto docente,magna prophetissa non ignorabat: Trahebatur ergo post dominum fœmina desideriorum, trahebatur & currebat in odore vnguētorum talium:& ipsum currere, id est, in montana cum festinatione abire, erat dicere trahe me post te. Nam qui veraciter diligit,& trahit,& trahi cupit. Cùm igitur traheretur, siue vbi tracta est & cucurrit,quid dixit? [*Introduxit me rex in cellaria sua.*] Quomodo vel, cui hoc dixit? Nimirū per aspirationē spiritus sancti in mente eius redundātis, in vētre eius iā operantis,hoc dixit cognatæ suæ Eli- Luc.1. zabeth,& infanti, qui erat in vētre illius iam mensibus sex. Intrauit enim in domū Zachariæ,& salutauit Elizabeth. Et factū est,vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth,exultauit infans in gaudio in vtero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth,& exclamauit voce magna,& dixit: Benedicta tu inter mulieres,& benedictus fructus ventris tui,&c. Ergo verè dixit,& mirabiliter dixit, quæ salutādo cognatam repentè prophetissam efficit,vt confestim sciret illa omnia, quorū ista summa est: introduxit me rex in cellaria sua. Verè pulcherrimus & optimus explanationis modus,vbi verecundæ puellæ prolocutor sit ipse Deus,ipse spiritus sanctus, spiritus pro- Eccle.34. pheticus: Qui non tentatus est,ait vir sapiēs, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit,enarrabit intellectum. ¶ Horum idcirco meminerim, quia reuera non nisi qui tentatus est in his,quę acceptit,& à Deo reuelata sunt sibi,dignè potest Silentiū Mariæ circa secretum Dei. perpendere religiosum silentiū virginis,siue custodiam oris eius,circa secretum Dei. Quis Gen.37. enim ab illo,qui somnia primus vidit & enarrauit, quorum vtiq; visio visitatio fuit emissa ab altissimo, id est, à puero Ioseph filio Iacob: quis,inquam,vsq; in pręsentem diem, ita nouit vel potuit obseruare tempus tacendi & loquendi, quin aliquando opus habet increpari, doceri, cauere scandalum inuidentium, sicut illum pater increpauit. Ergo quanto quisque amplius tentatus est in eiusmodi, & expertus est inuidiæ malum quid sit, ipse scit, & enarrare potest intellectum huius rei, quod tu beata virgo verè fidelis fuisti & veraciter magnæ fidei: non solum quia credidisti angelo Euangelizanti, verum etiam quia secretum istud custodisti, neq; properasti aliquādo cuiquam tuæ admirationem facere felicitatis, vt diceres, quid fecisset tibi Deus, nisi ei,cui prior ipse Deus vel spiritus sanctus reuelauit. Hoc non leuiter perpendere nos vult Euāgelista,cùm semel & iterum dicit: Maria autem conserua- Luc.2. bat omnia verba hæc cōferens in corde suo. Nunc dicta prosequamur: Introduxit me rex in cellaria sua. Hoc ipsa quidem dixit verbis aliis, scilicet verbis cantici sui,quo anima eius dominum magnificauit, sed sicut iam dictum est, prior eidem, videlicet Elizabeth, spiritus sanctus, spiritus propheticus reuelauit. ¶ Et quæ sunt illa cellaria re- Esa.39. gis Dei? Nimirum sacra mysteria, quæcun- 3.Reg.10. que continentur in scripturis sanctis. Nam ista cellaria pretiosa sunt, meliora cellis aromatum & argenti,& auri,& odoramētorum, & vnguenti optimi, & omnibus apothecis regiæ supellectilis,thesaurorumq; vniuersorū,quales habere potuerunt reges terrarum: & ille præcipuè temporalis rex Salomon. In cellaria sua,inquit,rex non qualiscunq;, sed rex cœli & terræ, me introduxit. Nihil enim à me abscondit, sed omni dulcedine sua me inebriauit. Qui enim verbum suum, quod erat,& est in corde suo, mihi totum infudit, quomodo non etiā cum illo mihi omnia donauit? Non enim introductio qualiscūq; hęc deberet intelligi,sed introductio cū iure possidendi,sicut ius est sponsam legitimā cum tabulis matrimonij in dotem suam introduci. Quid ad hęc illa Elizabeth,cū istud intus aure cordis percepisset? [*Exultabimus & lętabimur in te.*] Hoc verè dixit,& cum magno clamore dixit. Ait eīn voce magna: Benedicta tu inter Luc.1. mulieres,& benedictus fructus vētris tui: Et vnde hoc mihi,vt veniat mater domini mei ad me: Ecce enim,vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Et beata,quæ credidisti, quoniā perficiētur ea,quæ tibi dicta sunt à domino. Nonne hoc erat dicere,exultabimus & lætabimur in te? Iam enim incipimus, ego & infans in vtero meo exultare in gaudio,à voce salutationis tuæ. Ex hoc & nos, & qui vēturi sunt post nos,exultabimus & lętabimur in te, & cantabimus,dicentes, quia Eua nos fecit plorare,Maria nos fecit exultare. Nam quod illa tristis abstulit, tu reddis almo germine. Idcirco exultabimus & lætabimur in te. Quomodo in te? Dicam paulò expresiius. [*Memores uberum tuorum super uinum recti diligunt te.*] Hęc est & erit materia vel

causa

causa exultationis vel lętitiæ nostræ in te, memoria vberum tuorum, quia virgineis vberibus lactasse illum prædicaberis, qui creauit

Luc.11.

te. Dicemus enim: Beatus venter, qui te portauit Christe, & beata vbera quæ suxisti. Et si aliud quid mysticum per vbera rectè potest intelligi, attamen causa ista cunctis erit amabilis, qa is, qui angelos suæ visionis dulcedine pascit, tua ô felix virgo vbera suxit.

Super vinū.

¶Huius rei memores super vinū, id est, super omne, quod in hoc seculo dulce videtur aut iucundum, recti diligunt, id est, certissime diligent te. Rectorum illorum primus est & erit infans iste, qui à voce salutatiōis tuæ, qua salutasti me, iam exultauit in gaudio in vtero meo, & lætatur in te. Iam cœpit exultare & lætari in te, & exultare non desinet, memor vberum tuorum super vinum, id est, omne seculum respuens & carnalis voluptatis commercium, virum se deo dedicans virgineum, propter vberum tuorum lac dulcissimū, quæ

memores vberum tuorum.

videlicet vbera tua de cœlo plena lacte virgineo lactauerunt Deum. ¶O quàm multi vtriusq; sexus, propter hoc ita te diligent & similiter facient. Num paruum est hoc memoriale tuum? Imo inter omnia, quæcunq; fecit Deus memorabilia, præcipuū & omnis creaturæ expectatione est dignū, quod is, qui angelorū cibus est, homo factus ex te propter homines, tuis vberibus lactari dignatus est.

Recti diligunt te.

¶Recti ergo, hoc ipso, quod recti sunt, quod nō inuidi, imo beneuoli sunt, memores vberum tuorum, diligent te. Quis fructus dilectionis huius? Quæ merces aut quod præmium? Abundantia. Dicit enim spiritus sanctus

Psal.121.

in Psalmo: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem, & abundantia diligentibus te. Cuius rei abundantia diligentibus te, ô sancta Hierusalem, nisi eius, quę diligitur in te. Tale est bonum tuum, bonum videlicet à deo datū, vt quisq; diligendo facere possit, & faciat esse suum. Diligendo ergo in te, quod mater es domini, fidelis anima & ipsa mater fit: Ipse e-

matth.12.

nim meus, inquit, & frater & soror & mater est, quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est. Cuius videlicet paternæ voluntatis, si summam quęrimus, credere, sperare, & diligere est. Non ergo paruo pro præmio, habendo fidem recti sumus, habendo spem memores sumus, habendo charitatem te diligimus. Sequitur: [*Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellis Salomonis: Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me sol.*] Res ipsa exigit vt quæram, quousq; vel quàm diu beata virgo Maria māsit cum illa Elizabeth cognata sua. Vtiq; mēsibus tribus, fere vsque dum Elizabeth tempus pariendi impleretur. Ille nanq; mensis sextus erat illi, quæ vocabatur sterilis, quan-

Luc.1.

do Maria nuntio bono impleta, exurgēs abijt cum festinatione in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Maria autem mansit, inquit Euangelista, cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Statimque subiungit: Elizabeth autem impletū est tempus pariendi, & peperit filium. ¶Ergo Maria iam non erat illic, quando Elizabeth peperit filium. Cur, quæso, non interfuit?

Cur Maria non interfuit partui Elizabeth.

Cur tanti gaudij, tantæ exultationis festiuitatem non expectauit? Cur discessum suum non distulit, donec videret infantem, quem vidisse gaudium fuit? Non ignorabat angelum dixisse ad Zachariam. Et erit gaudium tibi & exultatio: & multi in natiuitate eius gaudebunt. Item, & ecce eris tacens, & non poteris loqui vsq; in diem, quo hęc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis. Cur non expectauit videre hoc miraculum, scilicet eū, qui mutus fuerat, aperto ore eius & lingua eius, cum nomine Iohannis loquentem & benedicentem Deum? Nonne magis ad eam quàm ad quamlibet aliam pertinebat congratulari, & audire verba cantici de ore prophetātis, & tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius? Cur igitur quæ & eatenus non venisse causam habere videretur, vt saltem illa die veniret, cognata cum vicinis & aliis cognatis illius, & congratularetur: econtrà cum iam dudum venisset, idcirco discessit ne interesset gaudentibus & congratulantibus.

Responsio.

¶Causam nesciremus, rem ipsam, id est, discessum eius non adnimaduerteremus, nisi excitasset intellectum vox ista, per spiritum sanctum in persona eius prolata, nigra sum sed formosa. Quid enim hoc erat? Quid putamus facturos vel dicturos fuisse vicinos & cognatos, qui multi conuenerunt, si inter eos inueniretur in vtero habens? Ipse Ioseph vir eius, cui desponsata e-

Matth.1.

rat quoniam inuenit eam in vtero habētem, cùm esset iustus, nolebat traducere eam, sed volebat occultè dimittere eam. Ergo in oculis eius nigra erat, & est adhuc in oculis siue in sensu illorum, qui cum sint filij matris suę, de quibus postmodum dicendum est, pugnant contra eam, contradicendo nobis credentibus & confitentibus, eam de spiritu sancto fuisse imprægnatam.

Nigra sum sed formosa.

¶At illa dicere poterat & veraciter dicit, nigra sum sed formosa: nigra, inquam, id est, prægnās inuēta sum: sed formosa, id est, salua virginitate de spiritu sancto imprægnata. Benè actum, optimè prouisum est, vt ventura postmodū multitu

dine ad illud natiuitatis Iohannis gaudium, reuerteretur in domum suam, ne prius ab illis deprehenderetur in vtero habēs, quàm ab ipso beato Ioseph, qui dignus esset corrigi per angelum, dicentem, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere mariam cõiugem tuam. Quod aut in ea natū est, de spiritu sancto est. ¶Nec istud suffecisset, nisi etiam, priusquàm complerentur dies mariæ vt pareret, locum mutauisset. Poterat nanq; vicinis & notis fieri occasio loquendi, quod tam citò peperit, vix habens menses sex: ex quo monente angelo, beatus Ioseph coniugem suam accepit. Benè igitur, & hoc prouisum est, quod exiit
Luc. 2. edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, quatenus per hanc occasionem & scriptura impleretur, quæ Christum
Mich. 5. de Bethleem nasciturum prædixerat esse, & virgo ab omni vicinorum quæstione liberaretur, quomodo tam breui tempore exacto, ex quo in coniugium accepta fuerat, peperisset. Dicat igitur: Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem. Secundū opinionem malè videntium nigra, secundum fidem rectè credentiū formosa. ¶Quàm nigra, & quàm for
Gene. 21. mosa? Nigra, sicut tabernacula Cedar: formosa, sicut pellis Salomonis. Sicut enī Ismahel, ad quē pertinet Cedar, niger, id est, ferus homo, iure fuit eiectus cum matre sua, dicēte Sa
Galat. 4. ra: Eiice ancillam & filium eius: non enim erit hęres filius ancillæ cum filio liberæ, & è regione omnium fratrum suorum in solitudine fixit tabernacula, ita & ego iure eiicienda visa sum, ita vt vir meus Ioseph nollet traducere, sed vellet occultè dimittere me. multū erat miserationis in eo, quod occultè dimittere voluit, cum lex multò asperius cen
Deut. 22. seat de puella eiusmodi, qualis ego, dum prægnans essem, poteram existimari. Ergo nigra ego sicut tabernacula cedar: quia sicut ille cū matre sua, ita & ego cum eo, quod conceperam, videbar eiicienda, viri mei domo & hęreditate indigna. Cedar, vt iam dictum est, pertinet ad Ismahel. Quare autem magis hic placuit dicere tabernacula Cedar, quàm tabernacula Ismahel? Videlicet quia Cedar tenebræ, Ismahel interpretatur exauditio Dei, magisq; nomē tenebrarū, quàm exauditiōis
Formosa sicut pellis Salomonis. oei congruit meæ, quę putabatur, ingenij nigredini. ¶Econtrà, sicut pellis Salomonis, id est, exterior cultus & omnis dignitas sapientissimi Regis incomparabiliter splenduit, ita vt nullus ei regum potuerit vnquam comparari, ita & virginitatis meæ splendor præ omnibus sanctis & filiis regni Dei est admirabilis, nec ei, qui ex me natus est, quisquam sanctorum, nec ipse Isaac eidem Cedar longè prelatus, & pręferendus, potuit vnquam, vel poterit cōparari. Quare autem non dixit, sicut Salomon, sed sicut pellis Salomonis? Videlicet, quia quidē formosa pellis Salomonis, sed nō ipse Salomō valde formosus fuit. Intus enim quandam deformitatem habuit, etiā quando fulgebat formositas pellis. Dixit enim dominus illi: Quia habuisti apud te hoc, & non custodisti pactum meū & 3. Reg. 11.
pręcepta mea, quę mandaui tibi, disrumpens scindam regnum tuum, &c. Quid nam est dicere, habuisti apud te? nisi ac si diceret, qualē te nunc ostendisti, sequendo deos alienos, talis eras etiā, cùm desoris me honorares omni adoratione & pulchri templi ædificio. Igitur meli⁹ dicere fuit, sicut pellis Salomonis, quā sicut Salomon, ita formosa sum, quia non sicut habuit apud se, sed sicut de foris ędificauit templum manu factum, & sicut dixit: Sapientia ędificauit sibi domum: ita ex me Deus templum sibi non manu factum, & nō ma Prouer. 9.
nu factam sapientia sibi ędificauit domum. ¶Nolite filiæ Hierusalem considerare me, quod fusca sim, id est, corrupta, quia quod tu mentem vterum habeo, quod inuēta sum in vtero habens, non fecit vir, quia virum non cognosco, sed ita decolorauit me sol. Verus sol, & sole Deus longè pulchrior semetipso me impleuit, de semetipso vterum meum tumentem reddidit. Hoccine est decolorari? Non apud vos ô filiæ Hierusalem, quæ habetis oculum simplicem, sed apud superborum cogitationes, quorum nequam est oculus. Non erat nequam oculus Ioseph, sed quandā excusabilem ignorantię nebulam habēs, cito purgat⁹ est, dicēte sibi angelo domini, quod sana cute decolorata essem, quam non flamma ignis de deorsum, sed desuper sol decolorauit, quod salua virginitate grauida essem: quam non vir terrenus, sed pater cœlestis de spiritu sancto grauidam fecit. Non ita cæteri omnes cognitā veritatē sequūtur. Sed quid? [*Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt* Quod fusca sim. Apoc. 8.
me custodem in uineis, uineam meam non custodiui.] Filij matris meæ, Iudęi sunt, filii * synagogæ, alias synagogæ.
imo qui se dicūt Iudęos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanę. Isti pugnauerunt. i. certissimè pugnabāt contra me, cōsiderantes & cōsiderare volētes, quod fusca sim, quod nō verè decolorauerit me sol, sed nigra sim nigredine omnimoda, sicut tabernacula cedar. Hinc ab illis passa sum, vel patiar pugnas verborum, pugnas linguarum blasphemātium. Prędicatū est eis, quod non nigra, imo, ut iā dixi, formosa sim sicut pellis Salomonis: sed econtrà pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes.

mantes. Diximus ergo; Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim
Esa.42. præcepit nobis dominus: Posui te in lucē gētibus, vt sis in salutem vsq; ad extremū terrę.
Posuerūt me custodē in vineis. ¶Hoc modo posuerunt me custodem in vineis, id est, in gētibus, quæ non quidem erāt, sed ex mea custodia factæ sunt vineæ domini. Posuerunt, inquam, id est, vt ego ponerer, effecerunt per incredulitatem suam. Non enim ego prior illos, sed ipsi priores me repulerūt, & custodia mea sese indignos iudicauerunt. Igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui, & vineam meam non custodiui, gentem meam nō adiuui, non defendi, quin venirent, locumq; & gentem tollerēt Romani. Putauerūt, quod si me repulissent, errare
Gene.16. deberem in solitudine, sicut Cedar, vel sicut Agar. Verùm non ita est. Pro vna vinea, quæ debuit esse mea, vtpotè gens mea, sanguis meus, & caro mea, multas vineas acquisiui, multas Ecclesias in gentibus dilataui, quæ omnes custodiam meam habent, & habere desiderant, de meritis meis præsumentes, de intercessionibus meis confidentes, & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: Hæc ad filias Hierusalem elocuta, quales refugit, vt suprà iam dictum est, ne consideraretur ab eis, & inueniretur in vtero habens, in illa frequentia venientiū ad Elizabeth, vt congratularentur ei, mox ad dilectum conuersa, dicit: [*Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne uagari incipiam per greges sodalium tuorum.*] Sensum vocis huius quærenti, nec dubitanti mihi, quin veraciter congruat tantæ tamq; beatæ virgini, magnum & mirum sese ingerit & aperit sacramentum illius Euangelicæ lectionis: Cùm factus esset Iesus annorum duodecim, ascē-
Luc.2. dentibus illis Hierosolymam secundum cōsuetudinem diei festi, consummatisq; omnibus, cùm redirent, remansit puer Iesus in Hierusalē, & nō cognouerunt parentes eius, &c. vsq;, & dixit mater ei⁹ ad illū: Fili, quid fecisti nobis sic: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quid enim? Nunquid casu gestum est, vt puer Iesus remaneret in Hierusalem, & parentes eius illum esse in comitatu existimarent, vt requirerent inter cognatos & notos, & non inuenirēt, regressi in
Luc.2. Hierusalem, requirentes, post triduuū inuenirent, nō quomodocūq; vel vbicūq;, sed in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem? Nunquid hoc Euāgelista tam diligenter scriberet, nisi rem sacramēti plenā esse sciret? Sunt & alia multa,

inquit, Iohannes, quæ fecit Iesus, quæ si scri- *Iohan.21.*
bantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros Si solam spectes rem gestam, quantū est hoc inter alia tam multa, vt illis omissis ab Euangelista non deberet omitti? ¶Igitur & in voce ista, indica mihi quem diligit anima mea; vbi pascas, vbi cubes in meridie: & in illa re gesta, qua dixit eadem diligens & dilecta: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego
dolentes quærebamus te, vnum idemq; my- *Mysteriū de abolendis cæremonijs Iudaicis.*
sterium spectare iuuat. Quid enim est comitatus de die festo redeuntium, nisi frequentia vel ritus cęremoniarum Iudaicarum, cæremoniarum carnalium? Istæ nanque mandata vitæ nō præcesserunt, sed comitatæ sunt, & si ritè consideres legis ordinem, postquam præ
cepta bona data sunt, quæ faciens homo viue *Leuit.18.*
ret in eis, istæ cęremoniæ præceptaq; non bo *Ezech.20.*
na, in quibus non viuerent, à reatu vituli sum *Exod.32.*
pserunt initium, & hoc erat iugum grauissimum, quod neq; nos, ait Petrus Apostolus, neq; patres nostri portare potuimus. Super his magna cōquisitio futura erat, & facta est:
sicut in Actibus Apostolorū legimus: Et qui *Actor.15.*
dam descendentes de Iudęa, docebāt fratres, quia nisi circuncidamini, non potestis salui fieri, & quia oportet præcipere, seruari legem Moysi. Hoc erat parentes Iesu existimare, Iesum esse in comitatu. Sed non erat ibi Iesus. Imo erat & esse illum oportebat, in medio doctorum, audire & interrogare verba
vitæ. Hinc per Hieremiam prophetam fue- *Hiere.7.*
rat prædictum: Quia non sum locutus cū patribus vestris, & non pręcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc verbū præ
cepi eis, dicens: Audite vocē meam & ero vo *Exod.20.*
bis deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandaui vobis, subauditur, in monte Oreb ante reatum vituli, vbi iustificationes & præcepta vitæ dedi, scripta in tabulis digito Dei. ¶Horum discernendorū vtiq; magistrā te esse oportebat ô beata Maria, & magistra magistrorū, id est, Apo-
stolorū, iuxta illud: Fons hortorū, puteus a- *Cant.4.*
quarum viuentiū, quæ fluunt impetu de Libano. An quia spirit⁹ sanct⁹ illos docuit, idcirco tuæ vocis magisterio nō illis op⁹ fuit? imo vox tua vox illis fuit spirit⁹ sancti, qcquid supplementi opus erat eisdē mortalib⁹ vel testi-
monij, ad cōfirmandos singulorum sensus,
quos acceperant ab eodem spiritu, diuidente *1.Cor.12.*
singulis, prout vult, ex religioso ore tuo perceperunt, instructo ad loquendum, benè cōposito ad tacendum, prout tempus erat opportunum. An quia loco suprà memorato de

Acti-

Actibus Apostolorum, vbi facta seditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt

Actor.15. apostoli & seniores, videre de hoc verbo, nullam tui mentionem scriptura fecit, idcirco putandum est, quod conuentus ille te omiserit, & sanctũ de tuo pectore, de tuo ore spiritum non consuluerit? Imo & illic & in cæteris agendis tu princeps, omnem soluisti quæstionem: ita tamen, vt non clamares, neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia (sicut ante nos dictum est) tu sola es virgo, quæ vniuersam hæreticam prauitatem interemisti.

Esa.42. Dixeris ergo: Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie: ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum. Indicari tibi flagitabas, vt aliis indicare scires. Sed dico: Nũquid nesciebas? Nunquid quod prophetæ sciuerunt, tu ignorabas? Vtique nescires, nisi desuper indicatum tibi fuisset. Et Deus tuus, filius tuus præsciebat, quod resurrecturus esset à mortuis: & tamen in persona eius

Psal.40. Psalmista dicit: Tu autem domine miserere mei, & resuscita me, & retribuam eis. ¶ Dicat aliquis: Quid ergo est, quod in supradicto loco Euangelij, dum ista significarentur, dixit: Fili quid fecisti nobis sic, ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te, & cætera vsque, & ipsi nihil horum intellexerunt? Ad hæc, inquam: Et quid illud est, quod Euangelista continuo intulit: mater eius conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo?

Maria nõ nesciebat, & tamẽ dolẽs quærebat.

Igitur ecce duo quasi repugnantia. Si enim non nesciebat, quomodo quærens dolebat, dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodo vel de quibus in corde suo conferebat? Ergo neque à dextris, neque à sinistris sermo fit, quia veraciter magna hæc prophetissa, quid ageretur, non ignorabat, quoniam gratia plena erat, & tamen dolens quærebat, quoniam dispensationi diuinæ ipsa suo silentio seruiens, quàmuis cum illis quærentibus quæreret, tẽpus tacendi custodiebat, & dolentibus cõdolebat. Quomodo autem dicenti, indica mihi, responsum est ex persona dilecti? Nam & percunctatio, & causa percunctationis melius cum responsione explanari poterit. [*Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, regredere & abi post vestigia gregum: & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.*] O pulcherrima mulierum, ô benedicta inter mulieres, cuius pulchritudo benedictio est, cuius pulchritudo ipse benedictus fructus ventris tui est, talis ac tanta causa tua est, vt si teipsam non ignores, statim scias illud quod quæris, dicens: Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes in meridie, nec verendum tibi sit, ne vagari incipias per greges sodaliũ meorũ, id est, per conuenticula, quæ fiunt circa cathedras siue doctrinas scribarum & pharisæorum, qui sese mihi sodales siue pares faciunt, qui in cæremonijs suis iustificari volunt, qui suam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ Dei quæ Christus est, subiecti non sunt. Rom.10.

Quid enim? Vnde pulchritudinem istam acquisisti, vt sis pulcherrima mulierum? ex fide & humilitate, an ex operibus legis? nonne ex fide & humilitate?

Pulchritudo Mariæ fides & humilitas.

Nam & beata quæ credidit, ait illa prophetissa, illa cognata tua Elizabeth, repleta Luc.1. gaudio, & exultans in spiritu sancto cum infante in vtero suo. Beata (inquit) quæ credidit, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt ei à domino. Non dixit, beata, quæ inuenta est in operibus legis. Ecce beatitudo ex fide. Tu quoque statim cecinisti, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et ecce beatitudo ex humilitate. Ergo ex fide & humiltate, imo fides & humilitas tota pulchritudo tua est, & hic est locus requietionis meæ. Locus, in quo dilectus tuus pascendo & cubando delicietur in meridie, id est, in hoc tempore plenæ gratiæ, quando figura iam præterita, res illuxit, vmbra depulsa, sol veritatis ascendit. ¶ Si Coloss.2. hoc ignoras, consequens est quod dixi, egredere & abi post vestigia gregum, videlicet eorũ, qui in lege vel in carne iustificari volũt: & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorũ, id est, carnales habe alumnos secundũ imitationẽ supradictorum sodaliũ meorũ: quorũ omniũ cũcti greges, nõ oues, sed hœdi sunt: vtpotè à peccato suo non iustificati, imo in peccato suo morituri. Iohan.8.

Abi post vestigia gregũ.

¶ Cui posthac licebit in carne gloriari? Ecce illi, quæ de carne sua verbum carnem factum peperit, si ignorat se, subauditur, vnde altissimo placuerit, dicitur, Egredere & abi. Et in Euangelio, quum extollens vocem quædam mulier de turba, dixisset, Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti, quid respõsum Luc.11. est ei? Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Hæc enim causa principalis est effectiua beatitudinis, & sine hac beata non potuisset esse vel dici. ¶ At tamen perseueranter & irrefragibiliter dicimus, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti, & benè dicimus, scientes quia hospitiũ ventris sui, quod creatori suo præbuit, & alimoniã lactis sui, quod ori eius ministrauit, fide pretiosa & humilitate gratiosa cõmuniuit atq; perornauit, compleuit & custodiuit, nullam habẽs vnquam ignorantiam sui.

Beatus venter qui te portauit.

Sequi-

Sequitur. [*Equitatui meę in curribus Pharaonis as-
simulaui te amica mea.*] Hoc est quod nolo igno
rare, & quod si ritè perpendis ô amica mea,
Equitatus domini virga Aaron. non ignoras te. Quisnam fuit ille meus equi
tatus in curribus Pharaonis, vel quomodo in
curribus Pharaonis? Magnũ & mirum specta-
culũ respicienti, inde currus Pharaonis, hinc
equitatum meum. Currus nanque Pharao-
nis valde multi, ferro armati, plerique etiam
auro vel argento insigniti fuerunt: equita-
tus autem meus, virga vna fuit, virga Moysi &
Exod. 7. Aaron. Virga illa cõtra sublimes currus Pha-
raonis taliter equitauit, hoc modo militauit.
Primò, versa in colubrum deuorauit virgas
magorum, deinde percutiens aquas fluminis
vertit in sanguinem, deinde extẽsa super flu-
uios & super riuos ac paludes eduxit ranas su
per terram Aegypti, deinde percussit pulue-
rem terræ, & facti sunt cyniphes in homini-
bus & in iumẽtis, deniq; impleuit domos Ae
gyptiorum muscis diuersi generis, deinde fe
cit, vt morerentur omnia animantia Aegyp-
tiorum: & deinde facta sunt vulnera vesica-
rum turgentium, deinde extẽsa in cœlum fe-
cit tonitrua & grandiné mixtum igni, ac dis-
Exod. 14. currẽtia fulgura super terram Aegypti: dein-
de extensa super terram ascendere fecit locu
stam, & deuorauit omnem herbam, quę resi-
dua fuit grandini: deinde extensa in cœlum,
fecit vt essent tenebræ horribiles in vniuersa
terra Aegypti, nouissimè eleuata super mare,
vertit illud in siccum, & diuisit aquam, & trã-
sierunt filij Israel per medium maris, iterum-
que reducta super mare, operuit aquis curr',
& equites cuncti exercitus Pharaonis. Rectè
ergo virga talis dicitur equitat' domini, quæ
Maria assimilatur virgæ Aaron. contra tot currus & equites Pharaonis sola
suffecit, & victoriá peregit. ¶ Quomodo vel
in quo tali equitatu meo amica mea assimi-
laui te? Videlicet in eo, quod posita coram
domino virga illa in tabernaculo testimonij,
Num. 17. sequenti die inuenta est germinasse, & tur-
gentibus gemmis eruperant flores, qui folijs
dilatatis, in amygdala deformati sunt. Erát
enim quidam similes istorum sodalium meo
rum, pro sacerdotio contendentes, & conci-
lia sua trahentes aduersus Moysen & Aaron:
sicut isti sodales mei, sacerdotium sibi vendi
cant, in carnibus taurorum & sanguine hyr-
Heb. 9. corum, aduersus sacerdotium meũ, sacerdo-
Psal. 109 tium æternum, secundum ordinem Melchi-
zedec iuramento firmatũ. Dixi ergo. Refer
virgam Aaron in tabernaculum testimonij,
vt seruetur ibi in signum rebellium filiorum
Israël, & quiescant querelæ eorũ à me, ne mo
riantur. Illi signo, illi equitatui meo assimila
ui te amica mea. Sicut enim virga illa virgas
maleficorũ & incãtatorũ deuorauit, & omnẽ
superbiã Aegyptiacã obtriuit, ac deinde ger-
minauit, frõduit, floruit & fructum protulit;
nõ plãtata, nõ succo terræ animata, sed virtu
te cœlesti supra vsum naturæ prouecta, sic tu
pulcherrima mulierũ, amica mea, cunctá pra-
uitatem hæreticam interemisti, superbiam
diaboli deiecisti, conceptu florida, partu fru
ctifera, virgo in conceptu, incorrupta in par
tu, virgo ante partum, incorrupta post partũ. *Pulchræ sunt genæ tuæ.*
Nonne igitur pulcherrima es mulierum? Ve-
rè pulcherrima. [*Pulchræ sunt genæ tuæ sicut tur-
turis, collum tuum sicut monilia.*] Pulchritudo tua
pudicitia est, quę multũ apparet & spectabili
ter lucet in genis tuis, quia non foris vagaris
oculis, sed sicut solitaga & auis castissima tur
tur, solitudine delectabaris, & solitariã te an-
gelus inuenit atq; salutauit. Non ita pulchræ
sunt genę mulieris, qualẽ Sapientia denotat;
Ornatu, inquiẽs, meretricio præparata ad ca-
piendas animas, garrula & vaga, quietis impa
tiens, nec valens in domo consistere pedibus
suis. Verũ vt taceã de eiusmodi, pudicarum
omnium virginũ, viduarum atq; continenti
um pudor siue pudicitia, religiositas aut ve-
recundia, tuis genis, tuis oculis comparata, *Collum tuum*
non est verecundia, non est pudor, non est, *sicut monilia*
aut vix meretur dici pudicitia. ¶ Adde quod
collum tuum sic est sicut monilia. Sicut
enim monilia muniunt matronarum pecto-
ra pudica, vnde & dicuntur monilia, eò
quod pectus muniant, ne quis extraneus (id
est, impudicus) manum suã inijciat, ita & col-
lum tuum munit verba tua, non solũ ne quid
otiosum aut noxium siue inordinatũ per vo
cem erumpat, verum etiam ne ipsum bonum
tuũ, secretũ tuũ, diuinũ mysteriũ tibi credi-
tum, leuiter viam vel vocem inueniat, vt au-
ris aliena, siue filia aliqua, quanuis videatur
esse filia Hierusalẽ, quæ forte custodire nes-
ciret huiusmodi margaritas, sicut custodi-
ri oporteret propter porcos, maximeq; pro-
pter Herodẽ & eius cõplices, intelligat. Ve- *Matth. 7.*
rè igitur pulcherrima mulierũ, pulcherrima
in genis, pulcherrima in collo, id est, tam ocu
lorum quàm verborum tuorũ moderamine
decentissimo. Quid ad hæc dicunt amici vel
familiares tui, quales primi fuerũt Apostoli?
[*Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argen-
to.*] Murenula quoddam colli ornamentum, *Quid murenula.*
vulgò sic vocatum, idcirco quod scilicet au-
ri metallo in virgulas lentescente, quædam
ordinis flexuosi catena cõtexitur, in similitu
dinem murenæ serpentis. Hæc & interdum
auri atque argenti texitur virgulis. Vnde hic
dicitur, Murenulas aureas, vermiculatas ar-
gento faciemus tibi. ¶ Aurum & argentum
idem

idem significant hic, quod in Psalmo cùm dicit: Pennæ colūbæ deargentatæ,& posteriora dorsi eius in pallore auri. Aurū in dorso vel in posterioribus colūbæ, interior est sensus sacræ scripturæ, argentum verò sermo exterior, cuius nitori nullo modo cōparari possunt lepores siue exornationes eloquentiæ mūdanæ, quantūlibet exquisitæ fuerint siue accuratæ. Ergo per murenulas aureas argento vermiculatas, rectè intelligimus sermocinationes sanctorum, sensibus aureas, elocutionis nitore argenteas siue luculentas. Est igitur sensus: O virgo virginum, quomodo factum est istud? Quia nec primam similem visa es nec habere sequentem. Laxa vocis iter,& collum tuum silētio communitum pande interdum, & tutis auribus amicorum fidelium, vel breuiter eloquendo committe secretum, vt dicas nobis, quomodo vel per quid altissimo complacueris: qualis ille tibi fuerit, primum in corde siue in vtero, deinde in cōuictu siue in colloquio, dū lactares vberibus, dum gestares eū vlnis trementibus? Sumus enim fidi artifices, argentarij fideles,& ad laudem illius, qui tibi hæc magna fecit faciemus murenulas veritatis, ornamenta benedictionis & gratiarum actionis, benedicēdo & gratias agendo, quia sic fecit tibi, ita vt non sit locus, vbi vox laudis huius non audiatur, vox sonora, laus altisona, quæ tuum nomen concelebrans, ingiter te ambiat, & quodammodo de collo tuo dependeat. [*Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suū. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in uineis Engadi.*] Hoc dico vobis ô amici, & hoc aurum verum est. Si habetis argentum, facite (vt dixistis) murenulas mihi, imo non mihi, sed domino, memores illius dicti Sapientis: Glorificantes dominum quantumcunque potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, & exaltate illum, quantum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis, nō enim peruenietis. *Eccle. 43.* ¶Quid enim? Cùm esset in sinu vel in corde patris, de illis altissimis suis respexit humilitatem meam. Hoc est, quod dico. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quid enim est, vel erat accubitus regis, nisi cor vel sinus patris? *rex in accubitu suo est filius in sinu patris.* Illi supradicti pastores vel sodales eius, qui sese pares ei faciunt, & greges non ouiū, sed hœdorum post se trahunt, dixerunt, quòd ante me rex iste non fuerit, quòd ex me initium sumpserit, quòd homo tantum, & supra hominem nihil in eo sit. At ipse priusquam ego essem, imo & antequàm Abraham fieret, est & erat, & in illo accubitu suo erat. Nam in principio erat verbum, & uerbum erat apud Deū. ¶Dum ita esset, nardus mea dedit odorem suū, & hoc odore delectatus descēdit in vterum meū. *Iohan. 1. Nardo comparatur humilitas Mariæ.* Olim in Eua malo superbiæ fœtore offensus, & ob hoc ab humano genere auersus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, sic ad genus humanū conuersus est. Propterea nardū meam, dico humilitatem meam, quia sicut nardus herba aromatica, paruo quidē frutice vel parua spica, naquaquam in altum se subrigit, sed comosa atq; odoratissima, flore optimi odoris atque radicula suaui, multis vsibus probatur vtilis: sic humilitas mea, suo quidē arbitrio vel iudicio parua res est, nimiumque exilis, sed iudicio regis pretiosior est cūctis operibus legis, in quibus homines iusti sibi videntur atq; magnifici: ipsumq; regem & patrem eius neum, sanctum quoq; spiritū, vnicè delectat, velut suauis odor, qualis quātusq; de nullo vnquam vsq; ad ipsum spirauit, vel spirare potuit sacrificio. O amici, hoc ego experta sum. Humilitatem meam de illo accubitu suo sensit & respexit, & valde delectatus est, & placuit sibi, quòd in isto sexu tātā humilitatē inuenit: in isto (inquam) sexu, à quo initium superbiæ generi humano super ueniens, totam massam corrupit. ¶Prius in virili quàm in isto sexu fidam humilitatē inuenit, & inter cæteros in ista gratia duo viri valde nominati sunt, scilicet Abraham & Dauid, qui & ex verbis suis cognosci possunt, quàm humiles fuerint in oculis suis. *Humilitas Abrahæ & David.* Abrahā quippe, cùm tantus esset, vt cum eo Deus loqueretur, & amicus illi haberetur, non tamē oblitus fui. Loquar, inquit, ad dominum me um, cùm sim puluis & cinis. *Gen. 18.* Dauid quoq; cū esset vnctus rex, & Saul persequeretur eum, *1. Regum 24.* quem persequeris (ait) rex Israël, quem persequeris? Canem mortuum & pulicem vnū. Propterea non solum non confunditur Deus, verum etiam istis duobus iurare Deum altissimum nō piguit, facturum se hoc mysteriū ô amici, quod in me cernitis. In isto sexu tandem gratiam eandem, & fortassis abundantiorem inuenit. Nolite incumbere mihi, vt explicem, quātam in me humilitatem mitis & humilis corde inuenerit. Non possum eloqui, non possum verbis consequi: Res ista non est effabilis. Quid vel quale sit hoc bonum, nemo scit, nisi qui accipit: & cum acceperit, nulli nisi neo potest effari, qui vt videt, sic intelligit. *Matth. 11.* Hōc tantum dixerim, quia requies est mentis; & qui hanc inuenit, sine dubio requiem animæ suæ inuenit. Ego in omni-

omnibus requiem istam quæsiui, & vidit rex
respiciens vbi nardi huius ex me odorẽ sen-
sit: vidit (inquam) quod requiescere posset
hic in suauitate animę quietæ, id est, humilis:
descenditq; de illo accubitu suo, & requieuit
in tabernaculo meo. Hic requieuit, hic ha-
bitauit totis nouẽ mẽsibus: & cuius erat dñs,
eiusdem ancillæ suæ factus est filius. Vultis
audire amici, qualis exinde fuerit iste dile-
ctus meus mihi, & ego illi? Ecce dico vobis:
Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter
vbera mea cõmorabitur. Conferte istud illi
dicto vnius ex vobis, vnius ex amicis, iusti Si
Luc. 2. meonis: Ecce (inquit) hic positus est in ruinã
& in resurrectionẽ multorum in Israël, & in
signum cui contradicetur. Et tuam ipsius ani
mam pertransibit gladius. Dico adhuc: Bo-
trus cypri dilectus meus mihi, in vineis En-
gadi. Si hæc scitis, si ista ritè perpenditis, pro-
fectò in me inuenietis, & vnde mecũ cõpun-
gamini, & vnde mecũ dulciter consolemini.
¶ Nolite solã attendere horã vel diem illã, in
qua vidi talem dilectũ ab impijs comprehen
sum malè tractari, scilicet illudi, spinis coro-
nari, flagellari, crucifigi, felle & aceto potari,
lanceari, mori & sepeliri. Nam tunc quidẽ gla
dius animam meã pertransiuit: sed antequam
sic pertransiret, longũ per me transitũ fecit.
Prophetissa nãq; erã, & ex quo mater eius fa-
cta sum, sciui eũ ista passurũ. Cum igitur car-
ne mea taliter progenitum, talem filium sinu
meo souerem, vlnis gestarẽ, vberibꝰ lactarẽ,
& talem eius futuram mortẽ semper præ ocu
lis haberẽ, & prophetica, Imo plus quàm pro
phetica mente præuiderem, qualem, quantã,
quàm prolixam me putatis materni doloris
pertulisse passionẽ? Hoc est quod dico: Fasci-
Fasciculus culus myrrhę dilectꝰ meus mihi, inter vbera
myrrhæ. mea cõmorabitur. O cõmoratio, dulcis qui-
dẽ, sed plena gemitibꝰ inenarrabilibꝰ. Ad vbe
ra deforis stringebatur, & eisdẽ lactabatr vbe-
ribus, simulq; inter vbera intus in corde fu-
turorum præscio, semper parebat, quasi esset
morte moriturus. Veruntamen & illud scie-
bam, quod esset resurrecturus. Huius rei prę
sciẽtia dulcis erat. ¶ Igitur dilectus meus mi-
hi & fasciculus myrrhæ, quia moriturꝰ, & bo-
trus cypri erat, quia resurrecturus, & vltrà nõ
Botrus cypri. moriturꝰ. Botrus (inquã cypri) videlicet terrę
vel insulæ, botros prædulces, vinũq; optimũ
afferẽtis, quia nõ qualecunq;, sed optimũ est
vinũ resurrectionis, & hoc in vineis Engadi,
id est, fontis hœdi, hoc enim interpretatr En-
gadi. Cur ergo ita dixerim? Idcirco nimirũ,
quia meꝰ iste dilectꝰ, nõ iustos, sed peccatores
Luc. 5. vocare venit, vt resurgãt in resurrectiõe pri-
Apoc. 5. ma, qui fuerant per peccatum mortui, & hoc
in fonte hœdi, in fonte baptismi, in lauacro *Tit. 3.*
regenerationis: quo regenerati, fiũt oues, qui
fuerant hœdi: fiunt sancti, qui fuerãt peccatis
obnoxij. Ad huiusmodi fontẽ venientes, iam
nõ vineæ sunt, sed vineę fiũt: ab alio trãslati,
in alio plantati. Vnde & quilibet eorũ dicit:
Si enim complantati facti sumus similitudi-
ni mortis eius, simul & resurrectiõis erimus. *Rom. 6.*
In istis plantationibus, in istis vineis apparet
iste botrus Cypri, sapit dulcedo resurrectio-
nis istius dilecti mei. Desideratis scire, qua-
lis interea mihi in colloquio fuerit? Talis v-
tique, qualis ex verbis istis debet intelligi.
[*Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi
tui columbarum.*] Quid enim erat, illum hæc & *Scripturæ de*
cætera huiusmodi dicere ad me, meq; illi sic *Christo &*
& sic respõdere, nisi me atq; illum de scriptu- *Maria.*
ris, quę de me & illo erant, quàm familiariter
tractare? Nam hoc ipsum, ecce pulchra es,
nonne de illis scripturis est? Ecce (inquit E- *Esa. 11.*
saias) virgo cõcipiet & pariet filium. Item: E-
gredietur virga de radice Iesse, & flos de ra- *Esa. 8.*
dice eius ascendet, & requiescet super eum
spiritus domini, spiritus sapientiæ & intelle-
ctus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus
scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus
timoris domini. Hoc ergo dicebat: Ecce, ô a-
mica mea, completum est in te, quod ille prę-
nuntiabat. Quando enĩ nata es de domo Da-
uid, tunc egressa est virga de radice Iesse: quã
do (inquam) nata es, quæ tanto humilior es
hominibus huius seculi, quãto virgula quæ-
uis minor & gracilior est grandibus cedris &
quercubus magnis, de quibus idẽ propheta
dicturus, Et egredietur virga, præmiserat: Et
excelsi statura succidẽtur, et sublimes humi-
liabuntur, & subuertẽtur condensa saltus fer
ro, & Libanus cum excelsis cadet. Quãdo aũt
ego ex te natus sum, tũc de virga flos ascẽdit,
super quẽ requiescet septiformis spiritus do
mini. Ecce ergo tu pulchra es: et iterũ dico ec
ce tu pulchra es, pulchra decore virgineo, pul
chra vnigenito filio. Taliter geminata, nulliꝰ
vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritu-
do. ¶ Adhuc addo istud, pulcherrimũ oculi *Gemina pul-*
tui colũbarum. Quinam sunt oculi columba- *chritudo Ma-*
rũ, nisi dona septẽ gratiarũ, id est, septem spi- *riæ.*
rituũ super me requiescentiũ? Septem nanq; *Oculi colum-*
oculi, qui iuxta Zachariã prophetam in vno *barum septẽ*
lapide sunt, septem sunt spiritus dei, qui iux- *dona spiritus*
ta iam dictum Esaiam prophetam, super florẽ *sancti.*
requiescũt. Isti oculi mei, sunt oculi tui, ocu-
li columbarũ, oculi omniũ gratiarũ. Omniũ
quippe gratiarum vel spirituum tu effecta es
particeps, ex quo me castis visceribus sus-
cepisti, super quem requiescit, in quo habi-
tat omnis plenitudo diuinitatis corporali- *Coloss. 2.*

liter. Hoc eo dicente mihi, quid ego illi? [*Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina.*] Hæc ego illi. Cōsiderate diligēter ô amici, qualis sit ista ordinatio huius scripturæ, scripturæ cātabilis, in qua secretū nostrū, secretum dilecti & dilectę contemplari desideratis. ¶Et hic & in cæteris, quæ sequuntur, non ego dilecto & ille mihi, sed dilectus meus mihi & ego illi: nisi quod semel audistis, ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Fere in omnibus dilectam honore præ-

Dilectus dilectam præuenit honore ut filius matrē.

uenit dilect⁹ vtpotè matrē filius. Ille mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es & decorus dilecte mi. Ille mihi, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: et ego illi, sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Quid de hoc censetis? Nonne ille cum Deus & homo sit, debuerat ab homine modis omnibus honore perueniri? At ille in hac

Philip. 2.

disciplina totū principatū possidebat. Hinc Apostolus ad Philippenses cum dixisset, nihil per contentionem, neq; per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicē arbitrantes, nō quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum, protinus ait: Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Iesu, qui cum esset in forma dei, &c. Ille nanq; sicut in cæteris, ita in cōsideratione mei, semetipsum humiliauit, quodammodo non considerans quod ipse esset Deus, sed considerans quod essem ego mater, & ipse filius, superiorē sibi arbitrabatur quēadmodū & Euāgelista vult, intelligi, cū dicit: Et descendit cū illis, & erat

Luc. 2.

subditus illis. Itaq; cū dilectus me⁹ mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Scitote amici, quia verba ista non à summis labris veniunt, sed rationis & veritatis istæ voces habent fundamentum. Ille nāq; veraciter in me veneratur, quod sua mater & virgo: ego in illo adoro, quod sit deus & homo. DICO ergo: ECCE tu pulcher es dilecte mi & decorus. ¶Dicis

Qualis pulchritudo & decor dilecti.

mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pulcher es: Ex quo ego pulchra facta sum, ex eo tu qui semper pulcher fuisti, pulchrior factus es. Nā verè in eo pulchritudinē tuā adauxisti, quod cū Deus esses, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher & decorus, ita pulcher, vt sis ipsa substantia pulchritudinis: ita decorus, vt sis ipsum decus humani generis. Verè ergo dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & dico tibi, Ecce tu pulcher es, quia tu pulchritudo mea es. Quod ergo pulchra sum, totum tibi attribuendū est. Neq; enim virga floris, sed flos virgæ pulchritudo est. Igitur nō nisi opinione falsorum atq; fallētium nigra sum ego sicut tabernacula Cedar. Nā econtrà pulchra ego sum, & pulcher es tu, & lectulus noster floridus: lectus, inquā, id est, vterus me⁹, in quo tu quieuisti totis nouem mensibus, & saluo virginitatis meæ sigillo, egressus es flos pulcherrimus: nec iam in desertū eiiciemur, sicut tabernacula Cedar, imo in ciuitate nostra domos habebimus, & habebimus diuitias multas & præclaras, scilicet Ecclesias. Nā talium domorum nostrarum tigna cedrina, & laquearia sunt cypressyna. Nam sicut cedrus imputribile lignum atq; odoriferū, & cypressus lignum cedro penè proximum, virtutis eximiæ sunt, templorum quoq; trabibus apta, impenetrabili soliditate nunquam oneri cedūt, sed ea, qua in principio fuerint, firmitate perseuerant: ita domestici nostri Apostoli atq; Apostolici viri, doctores Ecclesiarum atq; prælati, perpetuæ virtutis atq; firmitudinis indeficientes erunt, & domus quo- *Domus cedri ac tēpla sunt*
que manufactæ nostræ stabunt, quàm diu durabit seculum, titulum habentes: Locus terribilis, aula Dei, porta cœli. Hic fructus, & adhuc locupletior, te florem non decidentem sequetur. Quid ad hæc dilectus? [*Ego flos campi & lilium conuallium.*] Vt tu dicis ô amica mea, *CAP. II.*
pulcher ego sum & decorus, nam ego flos cāpi & lilium conuallium, id est, decus generis humani, & honor parentum humilium, patrum spiritu pauperum, scilicet Abrahæ, Isaac & Iacob, Dauid quoque & cæterorum: qui etsi meritis montes, mente conualles fuerunt: etsi diuites censu, pauperes spiritu extiterunt. Illorum ergo decus vel pulchritudo sum, verè flos, verè lilium, quia speciosus forma præ filiis hominum: quam videlicet formam taliter, vt ego, nullus habet filio- *Psal. 44.*
rum hominum. ¶Lilium quippe lactei floris est herba, cuius dum candor sit in foliis, auri *Christus ut lilium.*
tamen species intus effulget. Ita flos cāpi siue lilium ego sum, flos lacteus, id est, puer mundissimus: flos (inquam) & castitatis lilium, cuius dum caro siue humanitas exterius satis munda sit, diuinitatis tamen species intus incomparabilis est: ¶Quid aliud dilectus diceret? Nunquid me dicēte, tu pulcher es dilecte mi & decorus, ipse auersaretur, & ita deberet esse humilis & mitis corde, vt veritatē sui met conaretur abigere? Hoc impossibile est. Imo *Christus se pulchrū esse negare nō potest.*
si nos negauerim⁹ eū (ait quidā vestrū, scilicet amicorum) ille fidelis permanet, se negare ipsum non potest. Et illic vbi antequā homo fieret, dixit: Videte q ego sim solus, & nō sit ali⁹ *Deut. 32.*
deus pter me, & hic, vbi homo fact⁹ dixit: Ego flos campi & liliū conualliū, & vbicunq;, siue inimi-

inimicis Iudæis,siue vobis ô amici apostoli eius vel discipuli, quippiam locutus est iuxta hunc sensum,profectò pium est,considerare hoc ipsum, quia ille fidelis permanet, negare seipsum non potest, præsertim causa poscente tam magna,causa salutis hominũ,propter quos venerat,quos in eũ credere oporte bat, vt diceret ipse quis esset aut vnde venisset. Est autem testis fidelis non soli sibimet-ipsi,verum etiã & aliis, vt testificetur & dicat de singulis,cuius sint meriti vel nominis. Ait ergo & mihi,quam & suprà semel & iterũ pulchrã esse declamauit. [*Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias.*] Hoc restabat,quoniam ille mihi dixerat,ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra:& ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Hoc(inquam)restabat dicere,quod reuera pulcher ipse,&quod ego ad similitudinẽ eius pulchra sim.Cũ ergo dixisset,ego flos campi & lilium conualliũ, pro tinus & mihi fidele perhibens testimonium, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter

Lilium inter spinas Christus in Iudæa

filias. ¶ Vbi iam quando liliũ istud,lilium cõuallium inter spinas? Nimirum in Iudæa,quã do tolerauit tot & tantas impiorum blasphemias,sustinuit probra,alapas,flagella,corona tus insuper corona spinea. Sic quondam pa

Gene.22.

ter Abraham leuans oculos, vidit post tergũ arietem inter vepres,hærentẽ cornibus, quẽ assumens obtulit holocaustum pro filio. Aries ille,animal innocuũ, præfigurabat istud innoxii candoris lilium:vepres illæ, blasphemias,& maledicta Iudæorum:post tergum Abrahæ,quia nondum venerat, sed venturus erat iste flos campi, siue istud lilium conuallium suo tempore. ¶Igitur illic inter detractiones siue accusationes Iudaicas lilium inter spinas,sic & amica mea,inquit,inter filias: filias,inquam,non Hierusalem, sed absolutè filios,id est,hæreses vanas & vagas. Filiæ nan que,cũ absolutè dicuntur,fere nusquam significationem bonã habent,vt illic: Filiæ dis-

Gene.49.

currerunt super murum,sed exasperauerunt eum,& iurgatæ sunt, inuiderũt illi habentes iacula. Et alibi: Multæ filiæ congregauerunt

Prouerb. ult.

diuitias, tu supergressa es vniuersas. Itaq; & spinæ & filiæ,blasphemiæ sunt Iudęorum,sectæ sunt hæreticorum. Quæcunq; huiusmodi spinæ lacerauerunt me, ipsæ & amicã meã lacerauerunt:quæcunq; huiusmodi filiæ tibi inuiderunt,& mihi detraxerunt. Vbi ego spinis cõpungebar,imo & clauis configebar, tu præsens patiebaris mente conuulnerata: & vbi tuæ virginitati à filiabus derogatur,mihi quoq; inuidiosè detrahitur. Verum sicut ego spinas pertuli quidẽ,sed exuperaui: ita & de te veraciter prædicabitur,quia cunctas hęreses interemisti. Ad hæc,inquã. [*Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios.*] Malus

Filij inutiles Iudæi.

lignum fructiferum, ligna syluarum sine fructũ sunt. Sic dilect⁹ me⁹ boni operis facit fructũ,filij verò otiosi & inutiles sunt. Dicunt enim,& non faciunt. Solummodo in hoc importunè gloriantur,quia filij sunt. Semen A-

Mat.23. Iohan.8.

brahæ (aiunt) sumus, pater noster Abraham est, vnum patrem habemus Deum. Isti sunt filij & quasi sodales dilecti mei. Itaq; suo qui dem arbitrio filij sunt Dei, filij Abrahæ: sed reuera ligna syluarum, imo ex patre diabolo sunt,& tanquam ligna syluarum,quia non solum non faciunt fructũ bonũ,verum etiã fructum faciunt malum,suntq; cubilia leonum, habitacula draconum, omniumq; latibula ferarum, id est, spirituum malignorum,profectò excidentur & in ignem mittentur. Dilectus autẽ meus qualẽ, quàm bonũ inter eos fecit fructum. Vtiq; fructũ vitæ æternæ,quia non vtcũq; bona arbor ipse, sed lignum vitæ est. Hoc ego experta sum. Quomodo? [*Sub umbra illius quem desiderabam, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.*] Ex quo mihi angelus locutus est, Spiritus sanctus superueniet in te,

Luc.1.

& virtus altissimi obumbrabit tibi, ego sub vmbra illius sedi. ¶Non steti ad horam sub vmbra,vt interdum paterer carnis æstum,interdum haberem refrigerium: sed continuo sedi,quia semper pacẽ habui,iugiter sub vmbra illius quieui. Et fruct⁹ eius dulcis gutturi

Sub umbra illius sedi.

meo,id est,cordi meo. Quis vestrũ nescit, quòd sit fuctus ei⁹ dulcis? Expulit enĩ à nobis ama-

Fructus eius dulcis.

ritudinem mortis, & vitæ æternæ dulcedinẽ indidit. Malus fructus, imo malus morsus, quo Adam per Euam vitam perdidit, & mortem inuenit: bonus fructus, quo genus humanũ per Mariã mortem perdidit, & vitã inuenit. Hic est fructus eius. Ad quid enim venit,ad quid succreuit inter ligna syluarũ,nisi vt faceret huiusmodi fructũ, quo euacuaret primæ præuaricatiõis reatũ,ligni vetiti morsum? Vbi tempus venit huiuscemodi fructus edendi,accipiens panem & vinum, & benedicẽs, Accipite,inquit, & comedite, hoc est corpus meum. Accipite & bibite, hic est sanguis

Matth.26.

meus. Non vidistis ibi carnis & sanguinis speciem,profectò nec Eua videbat promissã sibi à serpente Dei similitudinẽ. Non vidistis nisi panem & vinum, profectò nec Eua vidit nisi pomũ visu vel aspectu pulchrũ. Attamen illi credidit quod nõ videbat, credidit (inquã) serpenti,dicenti, Nequaquã morte moriemini,sed eritis sicut dii, magis quàm Deo dicẽti, Morte moriemini, in quocunq; die ex eo comederitis. Plus(inquam)serpenti quàm Deo credidit. ¶Iusta ergo lege, vt expietur ille

reatus malę credulitatis, exigitur fides, vt credatis id quod non videtis: credatis (inquam) Deo dicēti, Hoc est corpus, & hic est sanguis, magis q̃ serpēti, qui per hæreticos dicit, Non est caro, nō est sanguis, & eritis sicut filij dei. Hęc vbi fecit & dixit, paratā in cōspectu viuētiū mēnsam relinquēs competentē illis, cōfestim ad mortuos, siue dormiētes ipse obdormiscens & mortuus profectus, anima descēdēte ad animas, & corpore ad corpora in eundem terrę ventrem, quo fuerant recepta, atq; ita de semetipso cibauit atq; potauit eos, atq; exinde sub vmbra illius sedent in perpetuū, & fructus eius dulcis gutturi eorum. mihi potissimū vmbra suauis, quam cum amore spiritus trahit ad illum & natura carnis. cum essem in vita præsenti, nō solum modo supradicto sub vmbra illius sedere, verū etiam faciē eius desiderabam semper videre, semperq; mecū præsentem habere. Sed quid actum est? [*Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem.*] Ventum est ad nuptias, vbi & aquas in vinum cōuertit. Hoc initium signorum cōtinuo facturus, dixit mihi: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Dixeram enim ego illi, Vinum non habent. Et quidem verum erat, quia vinum nō habebant, non solū sicut litera sonat defecisse vinum, sed quia defecerat in omnibus nuptijs huius seculi per peccatum primi hominis vinum verum, scilicet incorruptio animarū & immortalitas corporum. De huiusmodi vino maior illi cura erat, sed nōdum (ait) venit hora mea, hora scilicet propinandi hoc vinū, reparandi per mortem & resurrectionē meā incorruptionem animarū, immortalitatē corporum. ¶ Tanto mihi negotio impendente, quid mihi & tibi est mulier? Opus dei tuis affectibus præponendum est. Non tuam, imo non meā, sed patris mei voluntatē fieri oportet. His & alijs huiuscemodi verbis introduxit me in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatē, id est, intelligere me fecit, se ad hoc venisse, vt humani generis aquaticam infirmitatem in suum vinum, id est, in suę immortalitatis conuerteret fortitudinē, & quod affectib' meis diuinā voluntatē præferre deberē. ¶ Hoc est enim ordinatā habere charitatē, optare quidē, vt non moriatur talis dilectus, sed amplius desiderare totius humani generis salutē. Inordinata & adhuc ordinanda erat charitas Petri, qui assumens illū seorsum, absit (inquit) domine, non erit tibi istud. Dixerat enim, quod tradēdus esset in manus hominum & occidendus. Iamdudum docuerat

Vera & iusta fides de sacramento eucharistiæ.
Psal. 22.
Iohan. 2.
Vinum nō habent.
Quid mihi & tibi est mulier.
ordinata charitas.
Matth. 16.

me charitatis ordinem, vt dolorem quidem, & iusti doloris gladium in mente vel anima portarem, non tamen auerti propositum vel cuperem, prouenturum ipsi ad gloriam & honorem, & humano generi ad perpetuam salutem. Quid igitur? [*Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] Ecce abijt, ecce recessit. Comprehensus ab impijs & occisus, abijt in sepulchrum, descendit ad infernum, resurrexit, & parumper visus, recessit in cœlum. Scitis autem, quicunq; amici estis, quicunq; illum diligitis: scitis, quia quisque vestrū dicit: Cupio dissolui, & esse cum christo. Quanto magis ego, quæ illū genui, cum illo esse cupio? Reuera non quomodocunque cupio, sed & amore langueo. Igitur fulcite me floribus, stipate me malis. Hęc mihi sit cō solatio. Amore languēs pro absentia dilecti, vnde possum cōsolari, nisi ex eo, vt credatis, & credentes vitam habeatis in nomine eius ô populi vniuersi? Credendo fulcite me floribus, benè operādo & fructum vitæ æternæ percipiēdo stipate me malis. Ita enim fiet, vt nō lassescam fatigatione dilationis. ¶ In hoc læua eius sub capite meo, quod interim dum differor, floribus vestris fulcior, malis vestris stipata sum: quia vester profectus, vestra salus, meū est gaudium: & nihilominus quidē amore langueo, sed in isto cōsolata sum. Hęc est lęua eius sub capite meo, videre me impleri ea quæ scripta sunt de eo, quæq; ipse promisit de semetipso, videre hoc donum quod effudit, scilicet Spiritum sanctum, quem die pentecostes misit, videre Euangeliū eius prædicari vbiq;, sequentibus signis, multiplicari credentes in nomine eius, reflorescere mundum ecclesijs eius, & fructificare cunctis virtutibus, curuari in nomine eius omne genu cœlestiū, terrestriū & infernorū, & omnē linguā confiteri, quia ipse Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Læua (inquā) hæc est sub capite meo, id est, consolatio magna quidem, sed minor expectatione vel desiderio meo. Quæ est illa expectatio? Quod est illud desiderium? ¶ Et dextera eius amplexabitur me, id est, gloria patris, in qua ipse est, totā circundabit & implebit me, cum de præsenti seculo eduxerit & assumpserit me. Illa videlicet dextera qualis * est, Psalmista breuiter * intimat, dicens: Et delectationes in dextera tua vsque in finem.

Phil. 1.
Læua eius sub capite meo.
Actor. 2.
Philip. 2.
Dextera eius amplexabitur me.
aliâs, fit.
aliâs, insinuat.
Psal. 15.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum:

LIBER SECVNDVS.

Psal.118. Cantabiles mihi erāt (ait Psalmista) iustificatiōes tuæ domine, in loco peregrinationis meę. Quis est locus peregrinatiōis nostræ, nisi præsens deiectio mortalitatis & passibilitatis nostræ, quam & alibi vallem lachrymarū appellat, in qua oportet pati multa, scilicet esuriem, sitim, cęterasq; miserias, & ad vltimum ipsam mortem. Si ergo iam in tali loco, in tali peregrinatione cantabiles sunt iustificationes tuę, quanto magis in ciuitate tua domine? Quæ verò maiores iustificationes tuę sunt iustificationibus, quas habemus vel intelligimus in vocibus istis, quę dicuntur Cantica canticorum? Igitur totis viribus cūctis extensis rationalis citharę (scilicet corporis & animę) fidibus, istas iustificationes tuas cœpta modulatione decantemus, te adiuuante sancte spiritus, quia nimirum cœleste canticum hic assuescendum est, vt nobiscum scientia vel notitia eius in illo seculo iuste perseueret. Secundæ perioches, id est, recapitulationis initium hoc est. [*Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, quoadusq; ipsa velit.*] Quid (rogo) necesse fuit dilectam dormire? Nemini enim parum necessaria fuit eius dormitio, quum tanta sit pro ea dilecti adiuratio. Quid ergo necesse fuit eam dormire? aut certè quid fuit illi dormire? Hoc enim perspecto meli⁹ clarebit, quàm necessaria ei⁹ dormitio fuit. Quid ergo illi dormire fuit? Profectò illud, quod Euāgelista vult insinuare, quū dicit: Maria autem cōseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Iterumq; repetens alio loco, dicit: Et mater eius conseruabat omnia verba hęc in corde suo. Hoc erat dormire, scilicet oris custodiam habere, & secretum sibi commissum, propter tempus quod malum erat, non propalare, ne perciperet Herodes de rege Iudęorum, qui natus erat, vbinam esset? Itaq; necessariū valde fuit dilectā dormire, & inter verbosas filias Hierusalem nolle vigilare. Neq; enim deerant eiusmodi filiæ Hierusalem, quæ quamuis beneuolæ essent, non tamē scirent vsquequaq; opportunam habere taciturnitatem: sed idcirco non expediebat, vt dilecta hęc de sanctę contemplationis somno suscitata, cōmunem se illis faceret, & ad respondendum eis euigilaret, etsi alij quippiā loquebātur. Verbi gratia: Pastores, quos aliqua dixisse certū est. Ait enim Euangelista: Et omnes, qui audierunt, mirati sunt de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos: & si (inquam) vel tūc, vel deinceps, propter multa mira quę facta sunt, alii loquebantur, ipsam tacere & non inquietari cōdecebat, ne res nimis manifesta fieret, maioremq; persecutionis ipsa laborem sustineret, quàm fuit illa fuga, qua in Aegyptū fugere oportuerat. Igitur adiuro vos filię Hierusalem, ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam, quoadusq; ipsa velit, id est, fortiter obfirmo mentem dilectę, ne ante tempus loquendi denarret vobis, quid vel quomodo sibi factum sit, etiam si vos multum instantes inquiratis. ¶ Per quid adiuro vos? Per capreas ceruosq; camporum. Verè magnum adiuramentū. Nam & ego iuraui ceruis & capreis, scilicet, patrib⁹ vestris, regibus & patriarchis maximeq; Abraham & Dauid facere verbum istud, quod nunc feci, cum quo videlicet verbo dilecta dormit dormitione silentii competentis. Si nunc sciscitantibus vobis, & illa omnibus respondente, fama nimis crebresceret, & Herodes puerum inueniret atq; occideret, Euangelio nondū condito, quomodo iusiurandum meum ratū permaneret, quod iuraui ad Abraham patrem vestrum, in isto semine eius benedicendas fore omnes gentes. Idcirco per illos patres vestros, vobis reuerendos, adiuro vos. Vnde patres illi caprez siue cerui? Nimirum ex eo, quòd sicut capreę ad instar auium ardua & excelsa tenent, in sublimi habitant, & in petris altissimis cōmorantur: sic illi manentem non quęsierunt ciuitatem, sed meliorem appetierūt, hoc est, cœlestem, in casulis habitantes & confitētes, quia peregrini & hospites sunt super terrā: & sicut cerui, cum aliquid serpentini generis comederint, summa agilitate desiderant venire ad fontes aquarum: ita illi scientes se à primis parentibus per serpentem contraxisse originale peccatum, desiderabant nasci sibi iam dictę benedictionis promissum fontem,

Luc.2.

Dormire hic est secretū nō reuelare.

Ecclē cap. in fine.

Luc.2.

Adiuro vos per capreas & ceruos.

Gene.22.

Heb.11.13.

in quo est remissio peccatorum. Inde est il-
lud: Quęadmodũ desiderat ceruus ad fontes
Psal. 42. aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus.
[*Vox dilecti mei: Ecce ueniet saliens in montibus, trã-
siliẽs colles. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloq́;
ceruorum.*] Dilecta quãdo vult, non suscitata,
neq; euigilare coacta: sed quando vult, & vbi
vult, & quibus vult, scripturarũ mysteria pã-
dit, & loquitur, & dicit: Vox dilecti mei, sub-
auditur, talis est, qualẽ dictura sum: & vocis
eius, id est, scripturæ, quia ad ipsum & ad me
pertinet, sensus hic est, quẽ expositura sum.
¶ Vocẽ ipsam, verba ipsa dilectæ quæ loqui-
tur mihi, iã dicerẽ: sed vos forte prius aliud
Questio cur Christi aduẽtus tã diu dilatus fuit. audire vultis, cur tã diu dilatũ fuerit hoc ne-
gotiũ, & priusquã mecũ cõueniret, tot gene-
ratiões præterierũt, videlicet ab Abrahã vsq;
ad Dauid generationes quatuordecim, & à
Dauid vsq; ad trãsmigrationẽ Babylonis, ge-
nerationes quatuordecim, & à trãsmigratio-
ne Babylonis vsq; ad ipsum generatiões qua
Matth. 1. tuordecim, sicut Euãgelista diligẽter distin-
guit. Cur aduentũ suũ tam diu distulit? num
tardus est aut segnis? ¶ Imo velocissimus in
opere suo est secundum testimonium scrip-
turarum, cuius videlicet testimonij summa
hæc est: Ecce iste veniet saliens in montibus,
transiliens colles. Similis est dilectus meus
capreæ hinnuloque ceruorum. Dicunt enim
scripturæ propheticæ, velocitatem eius atte-
Esa. 8. 5. stantes: Voca nomen eius, accelera spolia de-
trahere, festina prædari. Item: Et ecce festi-
nus velociter veniet, non est deficiens, neq;
laborans in eo. Et multa his similia. Vnde er
go dilatio? Dicam: [*En ipse stat post parietem no-
strum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancel-
los.*] Diligenter animaduertite, vt sciatis rem.
Non enim res parua est, quam dico parietem
nostrum, propter quem tam morose venit
iste, qui & antequam veniret, festinus & celer
vocatus est, & quum venisset, illud propter
quod venerat, tam cito, tam velociter opera-
tus est. Quid enim? ¶ Quàm longum expen-
dit tempus in faciendo, id quod de ipso scri-
Psal. 18. ptum est, A summo cœlo egressio eius, & oc
cursus eius vsq; ad summum eius? Spatio an-
norum plus quàm triginta duorum, tantam
exultando cucurrit viam, saliens atq; transi-
liens, tanquam caprea siue hinnulus ceruo-
rum, de cœlo in vterũ meum, de vtero meo
in crucem, de cruce in sepulchrum, de sepul-
chro rursus in cœlum. ¶ Propter quem ergo
parietem nostrum tam diu moratus est, qui
tam velox in opere est? Nimirum propter pa
rietem inimicitiarum, qui non de vno tan-
tum originali peccato, verumetiã de multis
actualibus peccatis congestus est. Eorum, vi-
delicet actualium peccatorum, primum illud
fuit, quod filij Iacob filij Isaac filij Abrahæ, ad Gene. 37.
quem primum repromissio facta fuerat, fra-
trem suum Ioseph per inuidiam in seruum
vendiderunt, & ille quatuordecim annis ser-
uiuit. Quũ em̃ sedecim esset annorũ, tũc ven Gene. 41.
ditus est: & quando eductus de carcere, stetit
in conspectu regis Pharaonis, triginta anno-
tum erat. Itaq; sicut quodam loco iudex iu-
stus, id est, dominus dicit, Iuxta numerũ die- Num. 14.
rum, quibus considerastis terram, annus pro
die imputabitur, & quadraginta annis reci-
pietis iniquitates vestras: ita & illic iustũ esse
arbitremur iudicium, vt diceret: Iuxta nume
rum quatuordecim annorum, quibus serui-
uit venditus Ioseph, generatio pro anno im-
putabitur, & quatuordecim generationibus
semen quod promisi patribus vestris, differe
tur, quod est Christus. Igitur ab Abraham, Matth. 1.
inquit, vsq; ad Dauid generationes quatuor-
decim, subauditur, & Christus nõ venit, & eo
vsq; distulit eũ iratus dominus: vnde & Moy- Num. 14.
ses loco supradicto cõgemuit. Porro Dauid,
in quem generationes quatuordecim termi-
natæ sunt, quum iam & ipse promissionẽ ac- Psal. 88.
cepisset eandem cum iuramento domini, pec
cauit & ipse nõ minus quàm priores illi. Vri- 2. Reg. 11.
am Ethæum percussit gladio, & vxorem eius
tulit, & interfecit eum gladio filiorum Am-
mon. Itaq; nõ minus super hoc irasci debuit
dominus, quàm dudũ fuerat iratus: & idcirco
à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylo-
nis, ait, generationes quatuordecim, subaudi
tur, & Christus non venit. Porro in transmi-
gratione Babylonis, quæ pœna fuit transmi-
gratis illis, nõ minoris erat peccati vel crimi-
nis, quod reges Iuda maximeq́; Manasses, san- 4. Reg. 21.
guinem innoxiũ fuderant multũ, donec im-
plerent Hierusalem vsq; ad os, absq; peccatis
suis, quibus peccare fecerunt Iudam, vt face- 2. Para. 33.
rent malũ corã domino. Igitur & à trãsmigra
tione Babylonis vsq; ad Christum genera-
tiones quatuordecim, subauditur, & non nisi
post tot generationes idem Christus venit.
¶ Post huiusmodi parietẽ nostrũ en ipse stat,
id est, propter hæc & alia peccata generis no-
stri, cui repromissus fuerat, ipse iustas fecit
moras. Stat (inquam) respiciẽs per fenestras,
prospiciens per cancellos, id est, visitans nos
per prophetas, memor nostri propter patres
nostros. Nam fenestræ in hoc pariete fuerũt *Fenestræ sunt prophetæ.*
Moyses & prophetæ, suo quiq; tempore in-
tra multitudinem peccãtium, in ipsa cõgerie
peccatorum claruerunt, parietem non ita cõ-
tiguum esse sinentes, quin dilectus haberet
aditum, quo huc introrsus respiceret, & vo-

cem

cem audibilem daret, locutionem intelligibilem faceret. ¶ Porrò cācelli, scilicet anterior pars ædificij fuerūt Abraham, Isaac & Iacob, primi patres generis nostri, per quos in eo prospexit, quod propter eos misertus est nostri, recordatus est quod eis promiserit, quid iurauerit, hoc est quod ipsa cecini: Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suę. Sicut loquutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. [*Et dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni. Iam enim hyems transiit, imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, uox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, uineæ florentes odorem dederunt.*] Verba ista profectò desiderantis verba sunt. Quid autem est desiderium dilecti, vel quid amor eius, nisi charitas, nisi Spiritus sanctus? Tali vtiq; desiderio desiderare, cum amore rectè dicitur amare, dicitur etiam lætari, vt illic: Lætabitur dominus in operibus suis. Quin etiam petere dicitur, nimirum eodem desiderio, iuxta illud in Deuteronomio: Et nunc Israël, inquit Moyses, quid dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas dominum Deum tuū, & ambules in viis eius, & diligas eum? Amplius autem non solum petentis, verum etiam valde optantis animo loquitur, cū item in Deuteronomio dicit, Benè omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiāt vniuersa mādata mea in omni tempore, vt benè sit eis & filiis eorum in sempiternum. Et in Esaia dicit: Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumē pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. Hęc & his similia multa scripta sunt, testantia quietum dilecti desiderium, charitatem impassibilis, non passionē, sed delectationē, qua semper optauit, semper cupiuit id, quod vtile esset creaturæ suæ humano generi. Quod si vnquam aliquid rectè dicitur optasse vel desiderare, quanto magis istud, in quo est summa salutis, istam plenitudinem temporis, in quo fieret, ex muliere fieret sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorū reciperet? Igitur hæc verba dilecti, loquētis mihi: Surge, propera amica mea, colūba mea, formosa mea, & veni, &c. sic accipite, quasi verba desiderantis, tāquam festināntis & optantis iam adesse materiā tātæ salutis, scilicet me, cuius caro illi materia foret assumendæ carnis. Tanquam præsenti loquebatur mihi, meq; iubebat surgere & properare, id est, nasci & hospitiū ventris mei sibi cito præparare. ¶ Et reuera priusquā nascerer, illi pręsens aderā: antequam fierē, benè illi cognita fuerā. Si em̄ dicitis, & verè dicitis, quia elegit nos in ipso ante mūdi cōstitutionē, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, nōne & de me rectè sentitis, & rectè sentiēdo dicitis, quia elegit me ante mundi constitutionē, vt essem sancta & immaculata in cōspectu eius in charitate? Et si sapiam, vt ipsa testatur iā antequam fieret, ludens erat coram eo in orbe terrarum, & deliciæ eius cum filiis hominum, quanto magis ludens erat, & deliciabatur cū ista ancilla domini, miraculo cunctorum filiorum vel filiarum hominum. ¶ Surge, inquit, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & in his omnibus Euæ opposita. Eua nanq; quasi inimica, Eua quasi vipera, Eua quasi deformis & ignominiosa. Mihi inimica, viro suo vipera, sibimet confusa ignominia. Inimica per superbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex serpente concipiens, foris tentata, facilè cessit: ignominiosa per pruritum libidinis, qua statim scaturire cœpit, vnde & nudā se cognoscēs, folio pudenda contexit. Tu autem amica mea per humilitatem, colūba mea per charitatem, formosa mea per castitatem. Tu contra Deum nō tumuisti, imo mente humili altissimo complacuisti, & ecce amica es. Tu serpenti autem non præbuisti, imo inimicitias inter te & serpentem ego posui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurristi, imo Spiritus sanctus obumbrabit tibi, & ecce formosa es. Veni ergo Maria, veni, nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede angelo Euangelizanti, nā Eua credidit serpenti susurranti. Veni & cōtere caput serpentis, nam Eua & capite illecta, & ventre obiectata, & cauda est obligata serpētis. Veni & dic, Ecce ancilla dn̄i. nā Eua se abscōdēs pariter & defendēs, Serpēs, ait, decepit me, & comedi. Hæc est vox dilecti mei, & hæc loquit mihi: Surge, propera & veni. Surge per fidem, propera per spē, veni per charitatē. Iam enim hyems trāsijt, imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, vineæ florentes odorem dederunt. ¶ Ecce enim æquinoctium vernum iam præteriit, & adest festiuitas Paschalis, dum hęc loquor tibi, dum foris angelus annūtiat, & ego intus vocem sequor annūtiantis: quo tēpore sine dubio, secundū cursum solis & naturā aëris, hyems iam transiit, imber abiit & recessit. Ex ipsa ergo qualitate temporis auspicium cape magnæ felicitatis, quia per istud quod dicitur tibi, quod agit tecū, trāsijt, id est, certissimè pertrāsibit,

Cancelli sunt patriarchæ.
Luc. 1.
Psal. 103.
Deut. 10.
Deut. 5.
Esa. 48.
Galat. 4.
Maria ante mundi constitutionem electa.
Ephe. 1.
Prouer. 8.
Maria in omnibus opposita Euæ.
Gene. 3.
Luc. 1.
Gene. 3.
Festum annūtiationis uerno tempore.

hyems peccati abijt & recesſit,id eſt,certiſsi-
Hyems peccati, imber iræ Dei. mè abibit & recedet imber iræ cœleſtis, quæ
videlicet hyems ex eo venit, quod Eua iam
dicta fugiens abſcondit ſe à facie Dei, & qui
imber idcirco terram,id eſt,omne genus hu-
Gene.3. manum verberauit,quia peccauit. Hic eſt im
ber, hæc eſt ira cœleſtis: Multiplicabo ærum-
nas tuas & conceptus tuos, &c.vſq;,Quia pul
uis es,& in puluerē reuerteris.Hic talis imber
abijt, & recesſit.i.certiſsimè abibit & recedèt
Duplices flores. per me fructū vētris tui.Tūc apparuerunt, id
eſt,certiſsimè apparebunt; flores multi,flores
ſancti ac diuerſi,alij videlicet martyrio rubi-
cundi ſiue purpurei, alij confeſsione ſiue ad
imitationē noſtri,virginitatis incorruptione
Tempus putationis. candidi. ¶ Tunc & tempus putationis adue-
nit,& mox aderit,vt amputentᷣ ea,quæ ſuper-
flua ſunt legis,dicaturq́; floribus ſiue floren-
tibus campis & arboribus noſtris: Viſum eſt
Actor.15. enim Spiritui ſancto & nobis,nihil vltrà im-
ponere vobis oneris,quàm hæc neceſſaria,vt
abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorū,
& ſangnine, & ſuffocato, & fornicatiōe:& ea
quæ vobis nō vultis fieri,aliis ne feceritis. A
Vox turturis. quibus cuſtodientes vos,benè agetis. Tūc &
vox turturis audita eſt,id eſt,certiſsimè audi
etur in terra noſtra. Vox (inquam) turturis,
nimirū paruulę quidē,ſed caſtiſsimæ auis,ſci
licet prædicatio Euāgelii, cuius initiū eſt pul
chritudo noſtra caſtitatis & virginei cōcep-
tus tui: audita eſt, id eſt,audietur,in terra no
Ficus protulit groſſos ſuos. ſtra in eccleſia noſtra,in vniuerſa terra.¶ Tūc
ad vocem huiuſcemodi turturis ficus protu-
lit,id eſt, certiſsimè proferet groſſos ſuos: vi
neæ florentes dederunt, id eſt, certiſsimè da
bunt odorem. Ficus, inquam,id eſt, ſynago-
ga, proferet & iactitabit opera vel iuſtitias
ſuas,ſed cadentibus huiuſmodi ficis, ipſa re-
Math.21. manebit effœta,& ego veniens ad eā,& quæ-
Vineæ florentes, rens fructum,non inueniam.¶ Vineæ autem
florentes,id eſt, gentes credere incipientes,
dabunt odorem, id eſt, bonam opinionem,
ita vt amici gratulentur,& dicant: Primum
Rom.1. gratias agimus Deo noſtro per Ieſum Chri-
ſtum pro omnibus, quia fides veſtra an-
nuntiatur in vniuerſo mundo. [*Surge amica
mea,ſpecioſa mea, & ueni columba mea, in foramini-
bus petræ, in cauerna maceriæ. Oſtende mihi faciem
tuam,ſonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dul
cis,& facies tua decora.*]Iterum vox dilecti mei,
iterum loquitur mihi & ad ſurgendum inui-
tat,eiſdem nominibus me compellat: Surge,
inquiens,amica mea,ſpecioſa mea,& veni co
lumba mea.Et protinus,ac ſi quærerem,quò
ego ſurgam,vbi,vel in quo ero columba ge-
mituoſa,in foraminibus(inquit)petræ,in ca-
uerna maceriæ. ¶ Scit enim ſitum vel habitū
mentis meæ,quia claui eius,quos, antequam
fierent, mēte prophetica prę uidebā,& in pro
pheta legebā,dicente:Fœderunt manus meas *Pſal.21.*
& pedes meos,& lancea lateris eius, quam ſi-
militer præuidebam, in propheta legebam:
Videbunt enim,ait Zacharias, in quem trāſ- *Zach.12.*
fixerunt.Claui (inquam) eius & lancea iam
eſſent animæ meæ vulnera, & in ipſis geme-
rem ſicut columba. Dicebat ergo: Columba
mea in ſoraminibus petræ,in cauerna mace-
riæ, id eſt, anima gemituoſa propter fixu-
ram clauorū, qui ſum petra, propter vulnus
lateris mei,qui ſum maceria.¶ Nam ego vnus *Chriſtus & petra eſt & maceria.*
idemq́; aliàs petra & aliàs maceria. Videlicet
vbi adhuc mortalis & paſsibilis eram,ibi ego
maceria: vbi aut iam reſurrexi à mortuis, ibi
vel ex tunc petra ſolidiſsima: ſed non diſpa-
ruerūt in petra iā impaſsibili cauernæ ſiue ſo
ramina, quæ ſacta fuerant in maceria adhuc
paſsibili,imo apparebunt eadem in die iudi-
cii.¶ Age quod agis,contemplare quod con-
templaris,atq; hoc modo ſemper oſtende mi
hi ſaciem tuam,& oſtendendo corrige,quod
Eua peccauit,& abſcondit à me faciē ſuā.Vbi
abſcondit? In medio ligni paradiſi,videlicet
in eodem in quo peccauit.Nā de ligno,quod
eſt in medio paradiſi,ait, præcepit nobis do-
minus, ne comederemus, & ne tangeremus
illud,ne fortè moriamur. Comedit, & cum *Gene.3.*
audiſſet vocem domini Dei,abſcondit ſe (ait
ſcriptura) à facie domini Dei in medio ligni
paradiſi. Ergo in quo peccauit,in eodē ſe ab-
ſcondit,vtpote quæ in peccato ſuo ſibi cōpla
cuit,& peccatum ſuum defendit. Non oſten-
dit mihi ſaciem ſuam,cùm dicerem, Vbi es?
non ſonuit vox eius in auribus meis, vox
confeſsionis, quæ ſonare debuiſſet, ſaltem
cùm dicerem,quare hoc feciſti,ſicut & quan-
do benedixi ei & viro eius,dicens: Creſcite
& multiplicamini,non ſonuit vox in auribus
meis,nullum enim cantauit canticum gratia-
rum actionis pro tam magno beneficio, quo
illam conſtituebam matrem tantæ generati-
onis,poſſeſſurę tantā hęreditatem regni Dei.
¶ Tu autem oſtende mihi,ſicut & oſtēdis,fa- *Sonet uox tua in auribus meis.*
ciem tuam:ſonet vox tua in in auribus meis,
& audiā ego,audiant & amici, quorum vnus
vel primus audiuit, cùm adhuc eſſet clauſus
in vtero matris ſuæ,& exultauit ad vocem tu
am, quæ hoc modo ſonuit in auribus meis:
Magnificat anima mea dominum,& exulta- *Luc.1.*
uit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Ibi ad
vocem meam, & vocem tuā audire atq; exul-
tare cœpit. Vnde & quodam loco dixit: Qui
habet ſponſam, ſponſus eſt. Amicus autem *Iohan.3.*
ſponſi,qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet
propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium

meum

meum impletum est. Igitur quia & amici auscultât,& me delectat audire faciē fidei, & audire vocem confessionis atq; gratiarū actionis,ostēde mihi faciē tuā, sonet vox tua in auribus meis. ¶ Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. In quo vox tua dulcis? In eo videlicet,quod columba mea es,& intēta in foraminibus iā dictis,ita sicut colūba gemitū pro cātu habes. Canēdo gemis, gemēdo canis:& ipsa exultatio, qua exultauit spiritus tuus in Deo salutari tuo,plena est gemitibus,plena lachrymis. In quo facies tua decora? In eo videlicet, quod magna est fides,magna est humilitas. *Psal. 44.* Iste est decor,quē concupiuit rex,quēadmodum Psalmus dicit: Audi filia & vide,& inclina aurē tuā,& obliuiscere populū tuū, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. [*Capite nobis uulpes paruulas,quæ demoliuntur uineas. Nam uinea nostra floruit.*] Vulpes Herodes, *Matth. 2.* vulpeculæ siue vulpes paruulæ illius temporis omnes,qui quærebant animā pueri. Vnde & de quodā ex posteris eiusdē nominis,cū nuntiatū fuisset à Pharisęis dicentibus,Exi & vade hinc,quia Herodes vult te occidere:Ite, *Luc. 13.* inquit,dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras,& tertia die consumor. Ergo vulpes Herodes, maximè *Matth. 2.* quia non solum crudelis,verum etiam dolosus ille, qui dixit: Ite & interrogate diligenter de puero,cum inueneritis, renuntiate mihi,vt & ego veniens adorem eum.Fuisse tunc iam cum eo etiam alios eiusdem dolositatis, vel ex eo constat,quod angelus ad Ioseph ita dixit. Surge & accipe puerū & matrē eius, & *Ibidem.* vade in terram Israël,defuncti sunt enim qui quærebant animā pueri. Igitur vulpes paruulas,quæ demoliuntur vineas,capite nobis,inquit,id est,occidantur cito,moriātur, & dispereant qui quęrunt animā pueri. Nonne videtis paruulas vulpes istas,quomodo demoliuntur vineas? Herodes enim non cessat occidere fere omnes,qui erant regiæ stirpis,nō cessat perscrutari,vt funditus deleat domum Dauid, de qua regem Christū nasciturū fore audiuit. Nonne videtis ad vltimū, quod teneros palmites fera ista momordit, quod infantes bestia crudelis occidit in Bethleem Iudæ, ciuitate Dauid? Capite,capite, nam vinea nostra *Vinea nostra Christus est.* floruit. ¶ Vinea illa quæ nostra est, vinea vel vitis,vinea propter quam cæteras demoliuntur vineas, inter quas ista sic latuit,quemadmodum virga vna gracilis in magna sylua latere solet ob paruitatem sui, vinea (inquam) nostra hæc floruit. Fructus eius adhuc flos,& non botrus est, nondum maturuit, & idcirco damnosum nimis est, huiusmodi vineam vel florem eius succidi vel demoliri. Crescat prius & de flore proueniat fructus,condatur euangelium,& cognoscatur de signis & virtutibus,venisse sanctum sanctorū, atq; hoc erit florē venisse in fructum,& maturuisse botrū. ¶ Tunc, si fuerit succisus huiusmodi botrus, custodiatur, atq; in vecte crucis portetur, vt experimēto resurrectionis & dulcedinis eius cognoscatur,qualis terra,quale sit regnū eius, ad quod non pertinent vulpeculæ istæ, quæ vineas demoliuntur. Sicut olim duo viri de exploratoribus, quos misit Moyses ad explorandam terram promissionis, palmitem cum vua sua deportauerunt in vecte cum cæteris frugibus terræ,dicētes: Venimus in ter *Num. 13.* ram,ad quam misisti nos,quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his frugibus cognosci potest. Illius rei gestæ mysterium obseruetur,& tam diu vinea nostra defendatur à vulpibus, donec flos eius botrus fiat prematurus, ex suo sapore cognoscendus, & terræ viuentium experimentum mundo præbiturus. [*Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbræ.*] Hoc est,vnde beatam me dicent omnes generatio *Luc. 1.* nes,quia dilectus meus mihi, & ego illi. Quomodo enim ille mihi,& ego illi, nisi sicut per prophetam dictum est, Ecce virgo conci *Esa. 7.* piet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel:butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonū? Sic ita enim ille mihi, & ego illi,nec opus est dicere verbis,quia mēte melius potest percipi, imo nec verbis exprimi,nec mente potest cōprehendi siue ęstimari,quale vel quantum hoc sit. ¶ Recordemur hic etiam veteris historię, per quā colligi potest, quàm sit terribile id, *Historia metus de angelis circa Abraham & Loth.* quod sub verbis continetur tam iucūdis,qui pascitur inter lilia. Donec aspiret dies & inclinentur vmbrę,simulq; quàm serio de Emmanuel sit dictū,Butyrū & mel comedet, vt sciat reprobare malū & eligere bonum. Quæ est illa vetus historia? Clamor Sodomorū & Gomorrhę (ait dominus ad Abrahā) multiplicatus est, & peccatū eorum aggrauatū est nimis. Descendā,& videbo,vtrū clamorem,qui venit ad me,opere compleuerint, an non est *Gene. 18.* ita,vt sciā. Veneruntq; duo angeli Sodomā, *Ibidem 19.* sedente Loth in foribus ciuitatis. Compulit illos oppidò,vt diuerterent ad eū. Ingressisq; domum illius,fecit conuiuium,coxit azyma, & comederunt,prius autem quàm irent cubitum,viri ciuitatis vallauerunt domum illius, à puero vsq; ad senem omnis populus simul, vocaueruntq; Loth & dixerunt ei: Vbi sunt viri, qui ad te introierunt nocte? Educ eos huc,vt cognoscamus eos. Et quidem duo angeli venerant, sed diligenter animaduer-

tendum

tendū,quia sic deinde scriptū est: nixit quoque Loth ad eos: Quæso domine mi, quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiā tuam, quam fecisti mecum, vt saluares animam meā, &c. ¶ Ergo & in tribus angelis, qui venerunt ad Abrahā meridie, & in duobus qui venerunt Sodomam vespere, vnus idemq; agnoscendus est Deus, qui & per ipsos operabatur, & in ipsis loquebatur: Descendam, inquiens, & videbo, vtrū clamorē qui venit ad me, opere cōpleuerint, an non est ita, vt sciā. Igitur & de illo tēpore iā præterito rectè dicas, butyrū & mel comedit, vt sciat reprobare malū & eligere bonū, quoniam & apud Abraham apud Loth habuit conuiuiūm, vt tanti illius mali caperet experimentum, & pascebatur apud illos tam diu, donec aspiraret dies & inclinarentur vmbræ, id est, vsq; mane. Sic enim scriptum est: Cumq; esset mane, cogebant eum angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem tuam & duas filias quas habes, ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. O quàm terribile impijs, & q̃ venerabile est pijs id, quod secundum similitudinem illius rei gestę intelligitur in verbis istis. Pascit (inquit) inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur vmbræ. ¶ Quænā sunt lilia, nisi amic' dilecti Ioseph, & ego dilecta, cui dicit, Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. Verè ambo lilia, videlicet pro virginalibus nuptijs & cohabitatiōe castissima. Inter huiusmodi lilia pascit dilectus, donec aspiret dies & inclinētur vmbræ, comedit Emmanuel butyrum & mel, id est, qualemcunq; victum necessarium corpori, vt sciat reprobare malum & eligere bonum. Dixit enim ipse olim, Clamor Sodomorum & Gomorrhæ venit ad me, descendam, & videbo, vtrū opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Dicit & nunc, quia clamor sanguinis sanctorum prophetarum, quem effuderunt Iudæi, venit ad me, descendam vt videam, vtrum tales sint, an non est ita, vt sciam. Facturus quippe sum vniuersale iudicium, cuius exemplū fuit illud Sodomorum incendiū sulphureū, iuxta illud, & ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplū eorū, qui impiè acturi sunt, ponens. Quod si illud in Sodomis non feci iudicium, nisi prius experimēto scirem, vtrum ita esset an nō, quāto magis antequam faciam illud vniuersale iudicium, debeo experiri, vt sciam reprobare malū & eligere bonum, sic incipiens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnū cœlorum? Cum istud in me accepero experimentum, cum impleuerint mēsuram patrum suorum, occidendo me dominum prophetarum, sicut prophetas occiderunt patres eorum, tunc incipiet iudicium fieri à cæcitate ipsorum secundum similitudinem Sodomorum. Sic enim dictum, & sic factum est. Et ecce miserunt manum viri, & introduxerūt ad se Loth, clauserūtq; ostiū, & eos qui foris erant, percusserunt cæcitate, à minimo vsq; ad vltimum, ita vt ostium inuenire non possent. Ita cæcitas continget in Israël in his, qui non tam Israelitæ quàm Sodomitæ sunt, iuxta illud Esaiæ: Audite verbū dn̄i principes Sodomorū, aurib' percipite legē Dei mei populus Gomorrhæ. ¶ Cūq; aspirauerit dies, subauditur resurrectionis meæ, & inclinatæ fuerint vmbræ peccatorum & ignorantiæ, in ijs videlicet, qui pœnitentiam egerint, tunc subuertam illos, sicut mane illo subuerti Sodomam & Gomorrhā, non quod reliquiæ non remanebūt, iuxta illud prophe ticum, Subuerti vos sicut subuertit Deus Sodomam & Gomorrhā, & facti estis quasi torris raptus de incendio: Item: Nisi dominus exercituū reliquisset nobis semē, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. Hæc dilectus mihi. Et quid ego illi? [*Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ aut hinnulo ceruorum super montes Bethel.*] Quid erat hoc dicere, nisi orare pro salute reliquiarum gentis meæ? Nunquid enim ego erga gentem meam minorem compassionem haberem vel charitatem amicorum, scilicet prophetarū & apostolorū? Exēpli gratia: Quare (inquit Esaias) errare nos fecisti domine de vijs tuis, indurasti cor nostrum, ne timeremus te? Conuertere propter seruos tuos tribus hæreditatis tuæ. Apostolus autem: Veritatem, inquit, dico in Christo, non mentior, testimoniū mihi perhibente cōscientia mea in Spiritu sancto, quoniā tristitia est mihi magna & continnus dolor cordi meo, &c. Igitur & me non dubitetis postulasse pro salute reliquiarū gentis meæ, cuius videlicet postulatiōis summa hęc est: Reuertere similis esto dilectæ mi capreæ aut hinnulo ceruorum super mōtes Bethel, id est, propter patres domus Dei, hoc enim interpretatur Bethel. Cæcitas quidem continget in Israël, ita vt te inuenire nō possint, qui dicis, ego sum ostium, secundum supradictam similitudinem Sodomitarum, quos percussisti cęcitate, ita vt non possent inuenire ostium, sed reuertere super montes Bethel, id est, sicut Esaias dixit, Conuertere propter seruos tuos, recordare misericordię tuę, sicut locutus es ad patres nostros, vt saltem, quum plenitudo gentium subintrauerit, tunc omnis Israël saluus fiat. Aliter: Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ, aut hinnulo ceruorū

Margin notes: *Deus in angelis illis.* — *Ioseph & Maria duo lilia.* — *Gene. 18.* — *2 Pet. 2.* — *Matth. 4.* — *Matth. 23.* — *Gene. 19.* — *Esa. 1.* — *Donec aspiret dies.* — *Amos 4.* — *Esa. 1.* — *Esa. 63.* — *Rom. 9.* — *Iohan. 10.* — *Rom. 11.*

ſuper montes Bethel, Qui paſceris inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinētur vmbræ, qui, vt ſcias reprobare malum & eligere bonum, butyrum & mel comedis, & hoc inter lilia caſtitatis, quæ ſunt optima, pater & ego virgo mater, cum aſpirauerit dies & inclinatę fuerint vmbræ, reuertere, id eſt, diluculo re-

Marc.16. ſurge, valde mane, orto iā ſole, plena luce reparatiōis noſtrę, inclinatis atq; deſtructis vmbris mortalitatis noſtræ. Cito reuertere, noli moras facere, q̃a anima mea deſiderat te. Scio quidem quia cito reuerſurus es, iuxta illud

Oſee 6. propheticū: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in cōſpectu eius, & iuxta quod ipſe dixiſti, ſicut

Matth.12. fuit Ionas in ventre ceti tribus dieb⁹ & trib⁹

Quō computetur triduū Chriſti in ſepulchro. noctibus, ita erit filius hominis in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus. ¶ Tridui quidem tempus breue eſt, ſed dilectæ & columbæ tuæ deſideranti & gementi vulnerata mente, non ſatis dilecte mi feſtinatū eſt. Abbreuia hoc ipſum triduum, & ſimilis eſto in reuertēdo capreæ aut hinnulo ceruorum, id eſt, velociſsimus eſto ad peragēdū curſum tuū. In corde terrę, id eſt, in ſepulchro tuo nō totum expendas triduū. Sufficit ad complendam veritatē ſcripturarum, ſi partem exiguā primi diei, id eſt, tres horas nouiſsimas, & partem aliquā diei tertij, ſcilicet ſex horas, quod eſt dimidium noctis, cum die ſecūdo, id eſt, cū ſabbato iacens in ſepulchro, trāſegeris. Nā tres integri dies, horæ ſeptuaginta duæ ſunt. Hoc eſſet nimis longum. ¶ Sufficiūt horę triginta tres, qui numerus ex duobus ternariis, deceno & ſingulari cōpoſitus eſt. Beatam trinitatē, cui primus homo peccauit, in te & per te & de teipſo, dilecte mi, caro mea & ſanguis meus, deus me⁹ & dn̄s meus, placari oportet: ſed hoc fiat celerrimè & multū feſtinanter, ſicut caprea ſiue hinnulus ceruorū in mōtibus celerrimus eſt: ſecundū nomē tuū, quo per

Eſa.8. prophetā iuſſus es vocari, accelera ſpolia detrahere, feſtinā prædari. ¶ Vix igitur expectatis triginta tribus horis, reuertere ſuper mōtes Bethel, id eſt, reſurge & appare principib⁹ domus Dei, ſcilicet Apoſtolis tuis & mihi, cuius maximè, ſicut & illorū, imo & multo plus quam illorum, tu es grande deſideriū, iuxta illud patriarchæ Iacob dictum ad Ioſeph filium decorum: Benedictiones patris tui con

Gen.49. fortatæ ſunt benedictionibus patrū eius, donec veniret deſiderium collium æternorum. Quàm veraciter ille te appellauerit deſiderium, ego maximè in viſceribus meis experta ſum, & hoc amicis eſt intimandum. [*In lectulo*

CAP.III. *meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea, Quæſiui illum, & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem per uicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Quæſiui illum & non inueni. Inuenerunt me uigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Num quem dilexit anima mea uidiſtis? Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem dilexit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domū matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.*] Hoc ſentitis ô amici in vobiſmetipſis, quicunq; habetis ſanctū dilectionis ſpiritum, quicunque diligitis dominum deum ex toto corde, ex tota mēte & ex tota anima. Hoc, inquam ſentitis vos amici, & vos filiæ Hieruſalem, quia magnū in iſta dilectione eſt deſiderium: Quāto vicinior iſte dilectus habetur, tanto vehemētius deſideratur. Qui habēt, habere deſiderant, qui vidēt, videre deſiderāt. Nam angeli vident, & tamē, ſcriptura teſte, deſiderant in eum proſpicere *Deſiderium ſanctorum et angelorū uidendi Chriſtum.*

¶ Ego autem, non vtcunque habui aut vidi eum, ſed in vtero geſtaui, & genui eum, & ei mater lac præbui, & diligenter cōtemplata ſum. Quid putatis, quot noctes duxi peruigiles videndo & audiēdo eū? Nō enim ſufficiebat dies ad tantū deſiderium, ſed totis noctibus in lectulo meo, in cubiculo meo peruigil fouebā & adorabā paruulū, audiebam & adorabam iam adultum, cum intra dulcia colloquia per oculos ſuos, oculos corporis tranſfunderet mihi ſuæ diuinitatis aſpectū, ita tamen contemperans, vt tolerare poſſem, quē tremūt angeli & virtutes cœlorū, iuxta illud, quod auditis eū dicentem in hoc ipſo libro Canticorum, Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. *Deſideriū matris.* *Cant.6.* ¶ Ita in lectulo meo habui eū, ſed deinde cōtigit mihi, vt ibi non inuenirem eū. Dixit enim: Quid mihi & tibi eſt mulier? Iā ex quo baptizatus eſt à Iohāne, fieri cœperat, in lectulo ſiue in cubiculo meo in illo habitationis meæ ſecreto, vt non inuenirem eum. Nam ſtatim ductus eſt in deſertū à ſpiritu, & deinde regreſſus, Euangeliū meis prępoſuit affectibus, ita vt diceret. Quid mihi & tibi eſt mulier? Sed & alios docuit, vt ſimiliter facerēt, vt ſcilicet patrem & matrem propter Euangelium relinquerēt. *Iohan.2.* *Mat.10.39.* *Quæſiui illū & nō inueni.* *Luc.9.* ¶ Itaq; deſiderio quærebam & non inueniebam eū, vt ſolitaria poſsiderem ſolitarium. Dixi ergo, Surgam & circuibo ciuitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Dixi et feci ſic. cum enim circuiret per ciuitates et caſtella, prædicans Euangelium regni Dei, ego ſequebar et quærebam eum. Quæſiui illum, et non inueni. Ille enim tanto intentus negotio, me matrem ſuam agnoſcere quodāmodo diſsimulauit. Deniq; et quadā die, cū loquente eo ad turbas, dixiſſet ei quidā, ecce mater tua et fratres tui foris ſtant quæren- *Matth.12.*

tes te, ipse respondens dicēti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manū in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit volūtatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus & frater & soror & mater est. Hoc modo me matrē suam agnoscere dissimulauit. Hoc est quod dico, quæsiui illum & non inueni. Post hæc iuxta crucē eius steti. Sed nunquid hoc mihi fuit inuenisse dilectum? Imò fuit mihi inuenisse gladium. qui & pertrāsiuit animam meam. Sepultus est, clausum & signatum fuit monumentū. Et ego quali mente quærebam eum? Quali desiderio desiderabam eum, sciens eum esse à mortuis resurrecturum? Inde non inueni illum. ¶ Inuenerūt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem. Qui vigiles, vel quam custodientes ciuitatem? Discipuli eius, quia ad hoc erant dispositi, vt custodirent, imo vt ædificarēt, ciuitatem veram Hierusalē: de qua, vel ad quam ipse dilectus, per Esaiam dixit: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die & tota nocte non tacebunt laudare nomen domini. Isti vigiles iam tunc vigilabant, quia lugentes & flētes somnum non capiebant. Isti vigiles me inuenerunt, & mulieres, quæ tota nocte vigilātes venerunt ad monumentum, quæ et emerant aromata, vt venientes vngerent eum, inuenerunt me, bonum certatim afferendo nuntium, quod resurrexisset, & quod vidissent eum. ¶ Et ego, inquam, Num, quem dilexit anima mea, vidistis? Vidimus aiunt, vidimus dominum: Surrexit verè, et apparuit Simoni. Visus est & duobus euntibus Emaus: & deinde stetit in medio nostrûm & dixit, pax vobis, & ostendit nobis manus & latus: & obtulimus ei partem piscis assi & fauum mellis: & manducabat corā nobis, & dixit: Hæc sunt verba, quę locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, &c. His atq; alijs modis vidimus eum ipsa tertia die qua resurrexit. Hæc mihi dixerunt vigiles illi. Ego autem sic illum ininuenire cupiebam, vt iam nemo despiceret me dicentem, inueni illum, vidi illum, et ita factum est. ¶ Nam paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea & non quòcunq;, sed in cœlū vidi ascendentem, & Apostolos eius misso de cœlis spiritu sancto vidi prædicantes gloriā domini. Hæc mihi fuit inuentio eius, quem diligit anima mea, & ex illa inuentione tenui eum, vt intro ducerē in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ scilicet synagogæ. Hoc ex parte iam factum est, quia multi Iudæorū crediderunt in eum: Alij quidē obclusis cordibus, me & ipsum repulerunt, sed nō dimittam donec illuc introducā eum. Si enim, ait scriptura, fuerit populus filiorum Israël quasi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eis. ¶ Dilecta, & dilectarum dilectissima, cæterarum exemplum est animarum, vt similiter & ipsæ pro modulo suo dilectum quærant, & inuenire cupiant. Dilectum nanq; in lectulo quærimus, quando in pręsentis vitæ aliquantula requie, redēptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quærimus, quia & si iam mens in illa vigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed qui dilectū suum non inuenit, restat, vt surgat, ciuitatem circumeat, id est, sanctam Ecclesiam electorum mente & inquisitione percurrat, per vicos & plateas quærat, id est, per angusta & lata gradiens, & aspiciat, vt si qua inuenire in eis valeat, eius vestigia exquirat: quia sunt nonnulli etiam vitæ secularis, qui imitandū aliquid habent de actione virtutis. Quærentes aūt nos vigiles inueniunt, qui custodiunt ciuitatē, qui sancti patres, qui Ecclesiæ statum custodiunt, bonis nostris studijs occurrunt, vt suo verbo vel scripto nos doceāt. ¶ Quos cum paululum pertrāsimus, inuenimus quomodo diligimus, quia redemptor noster, & si humilitate homo inter homines, diuinitate tamen supra homines fuit. Cùm ergo transeuntur vigiles, dilectus inuenitur: quia cum prophetas & apostolos infra ipsum esse conspicimus, illū, qui natura deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non inueniendus quæritur, vt post inuentus, strictius teneatur. Sancta omniū desideria, vt prædiximus, dilatione crescūt, si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPER.

Marginal notes: Iohan. 19. Luc. 2. Matth. 27. — Inuenerūt me vigiles Apostoli. — Esa. 26. — Mat. 28. — Marc. 16. — Luc. 24. — Iohan. 20. Nuntium de resurrectione Christi. — Actor. 1. — Actor. 2. 4. 21. — Esa. 10. — Pertrāsire vigiles.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum

LIBER TERTIVS.

Ertia recapitulatio ſonorũ valde habet principium, ſcilicet tantam in admiratione exclamationem, vt auditorem etiam dormitãtem excitare & reddere poſsit attentum. Præmiſſa nanq; admiratione, adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas ceruoſq; camporum, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit, de qua ſuprà tractatum eſt, continua ſic exclamat diuina vox. [*Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertũ ſicut uirgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuerſi pulueris pigmentarij?*] Cuius rei quęſo eſt hæc admiratio? Nimirùm admiratio eſt huius dilecti ſingularis huius ſanctiſsimæ virginis. Et quid admiramur? Vel quid nobis admirandũ inſinuat ſpiritus ſanctus per verba huiuſcemodi: aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarii? O felicem mentis habitum, qui tam magnum habet pręconium. Humilitas tua eſt, ó ancilla domini, beata Maria, quam tali admiratione Spiritus ſanctus collaudat: Odor tuus, odor humilitatis tuæ præcipuus aſcendit ad eum, vt verè ſacrificium contribulati ſpiritus. Quid enim eſt fumus & qnid puluis, niſi ſpiritus lachrymoſus & conſcientia valde humilis? Et ſua quidem æſtimatione vera humilitas eſt fumus innoxius, quaſi cremij ſiue torris obuſti, & puluis terræ ſine aqua & ſitientis, iuxta illud: Quia defecerunt ſicut fumus dies mei, & oſſa mea ſicut cremium aruerunt, & ſicut Abraham dixit, loquar ad dominum meum, cum ſim puluis & cinis: ſed non ita æſtimatione Dei. Aliter & melius ille te diſcernit. Tu dicis, puluis ſum terræ, qualem ventus diſpergit, aura tollit, & ille dicit, non, ſed puluis pigmentarius, ſiue puluis pigmentarij, puluis myrrhæ & thuris, qualem pigmentarius ſpiritus ſanctus conficit ex optimo thure, quod eſt ſuauitas mentis, & ex myrrha probatiſsima, quod eſt mortificatio ſiue incorruptio carnis. Tu dicis, fumus ego ſum teter corã diuinis oculis, qualis de camino ſiue de ſumario deficiens aſcendit, aſcendẽs deficit, & ille dicit, non, ſed fumus ex aromatibus myrrhæ & thuris, qualem decet aſcendere de aureo thuribulo ante altare aureum, vſque ad oculos & olfactum domini. Talis fumus, imo talis fumi virgula, tu ó beata Maria, ſuauem odorẽ ſpiraſti altiſsimo, cœleſtibus diſciplinis erudita atq; extenuata. Talis aſcendiſti per deſertum, id eſt, animam habens valde ſolitariã. Si enim vera cuiuſq; animæ humilitas etiam inter turbas poteſt eſſe ſolitaria, ita videlicet, vt in nullo alio præterquàm in Deo ſpem habeat, quemadmodũ Heſter, cum eſſet regina, veraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariã, & cuius præter te nullus auxiliator eſt alius, quanto magis tu vera aut ſolitaria, & quaſi in deſerto eras, quæ virum non cognoſcebas, nec cognoſcere cupiebas, & ab illo, cui deſponſata fueras, penè fuiſti deſerta, nõ quia ſanctus angelus, qui te ſolitariam inuenerat, ſolitariam ſalutauerat, te commendat, & filium tuũ, qui quaſi pupillus in hoc ſeculo naſciturus erat. Digna ergo exclamatio, digna admiratio. Quæ eſt iſta, quæ talis aſcendit per deſertum ſiue de deſerto? Verè mirabilis, & illi multum diſsimilis, quæ deſcendit per paradiſum, cecidit de paradiſo: non gracilis per humilitatem, ſed nimis groſſa & rigida per mentis tumorem. Propterea vultis ſcire, quàm magna fuerit cura altiſsimo de iſta, quę de ſuperbis nõ curat? [*En lectulũ Salomonis ſexaginta fortes ambiũt ex fortiſsimis Iſrael: Vniuſcuiuſq; enſis ſuper fœmur ſuum propter timores nocturnos.*] Quis enim eſt lectus verè & veri pacifici Regis Salomonis, qui inter nos & dominum pacem compoſuit? niſi illa in quo diuina natura humanam ſibi naturam coniunxit. Et quis ille eſt, niſi vterus tuus dilecta dilecti, vterus virginalis? Ibi nanq; diuinitas verbi Dei, verbum Deus ſeſe concluſit, & humanam naturam, de tua carne formatam ſibimet in vnitate perſonæ inſeparabiliter cõiunxit, & ecce ſponſus, id eſt, carnem noſtrã, cum anima rationali habens Deus, ſponſus, inquã, Deus & homo Chriſtus, ſicut canimus in Pſalmo, & ipſe tanquam ſponſus procedẽs de thalamo ſuo. Quomodo talem tanti Salomonis lectulum ſexaginta fortes ambiũt.

Humilitas mariæ optimi odoris.

Pſal. 101.

Gene. 18.

Apoc. 8.

Aſcendit per deſertum.

Heſt. 14.

Matth. 1.

Lectulus Salomonis uterus Mariæ.

Pſal. 18.

Vel qui illi sexaginta fortes sunt? Magnum & mirũ mysterium, auditũq; & scitu dignũ: sed prius est aliquid quærendum. Cur sancti patres gladios habuerunt, aut cur gladiis licitò vsi sunt? Hodie vel hoc tempore, ex quo Euangeliũ effulsit, ex quo ille spõsus de thalamo suo processit, sanctis ad perfectionẽ tẽdentibus nõ conceditur vsus gladij. Cõuerte gladiũ tuum in locum suum, ait idẽ sponsus Petro, qui fortiter ac fideliter pro illo zelabat, & quod vni dixit, omnib⁹ dixit: vt post tẽpus belli, tẽpus pacis nunc esse sciamus. Quare istud? Quam ob causam tunc fuit tempus belli, & nunc est tẽpus pacis? Videlicet quia radicem siue arborem bonã, quod erat genus Abrahę, ad quem primũ beati seminis repromissio facta fuerat, diabolus per barbaricos gentium vel regũ impiorum gladios excidere atq; extirpare volebat, vnde sacræ historię pleoæ sunt. Idcirco tempus belli tunc erat, idcirco materialibus gladijs tũc opus erat, vt defensaretũ genus Abrahę, vt defensaretũ radix Iesse, defensaretur, inquam, atq; protegeretur genus & radix Dauid, donec tu beata virgo nascereris, lectulus, vt iam dictũ est, veri Salomonis. O igitur verũ & bonũ consiliũ, & lectum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israël ambierunt. Et qui fortes vel fortissimi illi sunt vel fuerunt? Numeremus illos omnes, qui pro defensione spei vel expectationis Abrahæ gladijs laudabiliter vsi sunt cum prophetis, quorũ libri extãt, quiq; contra gladios materiales regum impiorum, gladium spiritualem, gladium verbi dei, non solum loquendo, verum etiam scribendo euaginauerunt, & sexaginta fortes sunt. Primus Abraham fortissimus, gladio accinctus, sicut probatum est in illis, de quibus prędam reduxit, & Loth filiũ fratris sui liberauit de quatuor regibus. Secundus Isaac paterno gladio sacratus, & deinde potentia plusquam regia clarus, ita vt diceret ei rex Abimelech, recede à nobis quia poteotior nostri factus es valde. Tertius Iacob, & ipse fortis in gladio, sicut testatur ipse Ioseph, loquens filio suo: Do tibi partem extra fratres tuos, quam acquisiui in gladio & arcu meo. Quartus idem Ioseph, potentia regis potẽs, quasi rex vel regis pater. Quintus Moyses, sextus Aaron, septimus Phinees, octau⁹ Iosue, noous Caleph fili⁹ Iephõne: Deinde duodecim iudices, qui iudicauerunt & liberaueruut Israël, & sunt viginti & vnus. Vicesimus secundus Samuel, vicesimus tertius Dauid, vicesimus quartus Helias, vicesimus quintus Helisæus, vicesimus sextus Ioiada põtifex clarissimus & domini benedictus, vicesimus septimus Zacharias filius eius, qui cultum Baal, quem Helias & Helizęus exterminauerunt de Samaria per manum Iehu, Iezabel interfecta, deleuerunt de Iuda & Hierusalem, occisa Athalia filia eius impiissima, vicesimus octauus rex Ezechias, vicesimusnonus rex Iosias, tricesimus propheta nobilissimus Esaias: Post istos duo decim prophetæ, quorum libri extant, qui & minores dicuntur, & fiunt quadraginta duo. Quadragesimus tertius Hieremias, quadragesimus quartus Ezechiel, quadragesimus quintus Daniel, & cum eo tres socij eius Ananias, Azarias, & Misaël, & fiunt quadraginta octo. Quadragesimus nonus Esdras, quinquagesimus Neemias, quinquagesimus primus Zorobabel, quinquagesimus secundus Ihesus, sacerdos magnus filius Iosedech in reuersione captiuitatis & reędificatione ciuitatis vel templi. Quinquagesimus tertius cum regina Hester Mardochæus, qui ambo iure pro vno reputantur, quia regalis dignitas siue sublimitas Hester fuit Mardochæi gladius. Quinquagesimus quartus Matathias, quinquagesimus quintus Iudas Machabæus. Post illum Ionathas & Simon duces alter post alterum successerunt, & deinde Iudas & Iohannes, qui & Hircanus filii Simonis nouissimi contra pardum, id est, regem Græcorum præliati sunt, & fiunt quinquaginta nouem. Quibus adde hunc ipsum, per quem spiritus sanctus hęc locutus est, regem Salomonẽ, & fiunt sexaginta. Nam Iosaphat rex fuerat quidem de fortibus, sed nõ de fortissimis Israël, quia impio præbuit auxilium, & his qui oderunt dominũ amicitia iunctus est per Athaliam filiam Iezabel vxorem filij Ioram, quæ cultum Baal introduxit in Hierusalem, & omnem impietatem, propter quam necessarij fuerunt gladii fortissimorũ Israël. Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Verè tenentes & iure tenentes gladios tam sacerdotes, quàm reges, tam patriarchæ, quàm duces, tam prophetæ, quàm iudices si rationem temporis supradictam ritè consideres. Nondum enim processerat sponsus de thalamo suo, & adhuc laborabat diabolus per satellites & comministros suos, reges Aegyptios, reges quoq; Israeliticos scissos à domo Dauid, reges Assyrios siue Babylonios, reges Persicos siue Mœdos, reges Græcos siue Macedonicos: laborabat, inquam, & laborauerat atq; contenderat diabolus serpens antiquus obsistere volens Dei proposito, ne impleretur promissio, ne collocaretur hic lectus siue thalamus, ne esset vnde nasceretur hæc beata & dilecta virgo, de cuius vtero procedere oporte-

Cur nunc nõ est vsus gladij vt antiquis. — Matth. 26. Marc. 13. — Gene. 12. 22. — *Catalogus LX. fortiũ in Israël.* — Ephe. 6. — Gene. 14. Gene. 26. Gene. 28. — Gene. 48. Iud. 3. 1. Reg. 7. — 2. Para. 23. 4. Reg. 9. — Dan. 3. — *Cur Iosaphat rex non connumeratur.* 3. Reg. ult. 2. Para. 20.

bat dilectū, tanquã spōsum de thalamo suo. Isti erant timores nocturni, quos dicit hoc modo, vniuscuiusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos. ¶ Hinc verè ad bella doctissimi, quia cur bellarēt causam præ oculis habebant huiusmodi. Et reuerà pro causæ huius cōsideratione percutiēdo & occidendo impios, iuuat & delectat siue Heliam, siue quemlibet alium prophetam aut sacerdotē audire dicentem: maledictus qui retrahit gladium suum à sanguine, quia videlicet ille erat sine zelo iustitiæ. Mirum spectaculum, quia cum hæc diceret ille realis siue tēporalis rex Salomon, habebat & ipse sexaginta fortes ambientes lectum suum, id est, pacatissimum & quietissimum regnum suū. Nam de patre suo Dauid sibi relictos habebat fortes triginta & septem, quorū primus Eleazar filius patrui Dauid Ahoi, nouissimus scribitur Vria Ethæus. Et quidē mystica litera sic se habet, Elezar inter tres fortes & Abisai frater Ioab, filius Saruiæ, princeps erat de tribus, & hęc fecit Banaias filius Ioiadę, & ipse nominatus inter tres robustos, qui erāt in ter triginta nobiliores, tanquam ad mysterium intendens eorum, qui propter fidem trinitatis agonizaturi erant, quasi distinctis ordinibus secundum triginta & tres, qui vterque numerus ternarius est, alter singularis, alter decenus, sed in summa omnes triginta septem sunt. Quibus adde principes vndecim, quos habebat rex Salomon, regnās super omnem Israël, & duodecim præfectos qui præbebant annonam Regi & domui eius: quos omnes, videlicet & principes & præfectos, suis ex nominibus scriptura commemorat, & fiunt sexaginta, excepto quod Banaias filius Ioiadæ, vir fortissimus & magnorum operum, hoc pacto bis nominatur. Illi sexaginta fortes ex fortissimis Israël, tam virtute animi quàm corporis fortitudine, tūc temporaliter ambierunt lectū, id est, tutati sunt quietissimū regnū Salomonis temporalis, & sicut in cæteris laudabilibus atq; memorabilibus, quæ gessit idem Salomon, ita & isto numero fortium magnum sacramentum, perpulchrū rex sapientissimus prospexit mysterium, de quo iam pro posse dictum est. Et tunc quidē gladij, sicut iam dictum est, necessarii fuerūt, nunc autem sola necessaria sunt testimonia scripturarū, & ipsæ inter eosdē gladios diuinitus prouisæ sunt, vt tunc cōderentur: quæ nunc in suo tempore legerenrur, quas legentes atq; credentes vitam in ipsis haberemus. Vnde protinus sequitur. [*Ferculū fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureū, ascensum purpureum. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem.*] Ferculum nanq; Regis Salomonis, scripturæ sunt veritatis, omnes vna mensa domini cuncta regentis, & omnibus prouidentis, quemadmodum Psalmista dicit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuę ibi me collocauit. Quid enim est, in loco pascuæ ibi me collocauit, nisi fecit me studere in scripturis? Ibi regit me, scilicet ne quid prauè intelligam, & nihil mihi deerit, videlicet quod ad intelligendum mihi necessarium sit. Altissimum est huiusmodi ferculum & habet ascensum. ¶ Qualem ascensum? Purpureū. Quid est ascensus purpureus? Deus & homo Christus, pro salute hominum passus & sanguine suo purpuratus. Istud credere, ascendere est: Qui sic ascendit, illum ad refectionem vitæ, quæ est in scripturis diuinis admittit. Nā qui sic non ascēdit, qui non credit, nunquam scripturas intelligit. Idcirco Iudæi, non intelligūt, & cæci sunt, quia nō ascendunt per hūc ascensum purpureum: non credunt Christū de Maria virgine natum, & eum qui à patribus ipsorum crucifixus est, Deum esse ac dominum, regem Salomonem verū, regem æternum. Exempli gratia: Deus iudicium tuū regi da, & iustitiam tuam filio regis, &c. Quo modo hæc & horū similia intelligit, qui aliū Salomonem, alium regē siue filium regis non recipit, nisi illum hominē, qui suo tempore regnauit, & mortuus est, sicut cæteri homines? Nimis arduum est illi ferculum hoc regis, nec attingere potest quicquam de vitalibus cibis, quos ibi sapiētia præparauit. ¶ Vnde rex Salomon hoc ferculum fecit? ne lignis Libani, id est, de hominibus sanctis, hominibus fidei imputribilibus, quorum quandam similitudinem habent ligna Libani, id est, Cedri, per id quod sunt naturæ imputribilis. Quomodo fecit? Eo videlicet modo, quo ad illos factum est verbū domini. Ipse enim rex Salomon erat verbū domini, & per spiritum sanctum corda illorum impleuit, & linguas disertas fecit, vt de cœlestibus scirēt eloqui, qui non ab hominibus, neq; per homines fuerāt docti, atq; ita locuti sunt & sic pferunt, quæ pascua vitæ, in quibus homo viuit, quemadmodum ipse dicit: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Ibi est argentum, ibi est aurum, nam columnas eius fecit argēteas, reclinatorium aureum. Quod est illud argentum, & quod illud aurum? ¶ Argentum illud est exterius eloquium valde nitidum: aurum vero interior maiestas sensuum: Aurum, inquam, imo desiderabiliora sunt super aurū & lapidem pretiosum multùm, quę intrinsecus latent:

Ad bella doctissimi. *LX. fortes Salomonis regis temporalis.* *2. Reg. 23.* *Iohan. 5.* *Ferculū Salomonis sunt scripturæ.* *Psal. 22.* *Ascensus purpureus Christus est.* *Psal. 71.* *Ferculum de lignis Libani* *Deut. 8.* *Matth. 4.*

latent: nitidiora verò super argentû, quæ ex-
trinsecus patent. Eloquia dñi, inquit Psalmi-
Psal. 18. Psal. 11. sta, eloquia casta, argẽtum igne examinatum,
probatum terræ, purgatum septuplû. Quod
dicit casta, quod dicit argentum, ad hanc simi
litudinem dicit, quia sicut casta mulier à labe
corruptionis est immunis, & sicut argentum
benè excoctum à cunctis sordibus redditur
vacuum: sic verbis siue eloquijs dñi nihil fal-
sitatis, nihil superfluitatis potest esse admix-
tum. Cunctam hominum sapientiam, cunctã
rhetorum seculi huius eloquẽtiam exuperat
hoc regis Salomonis ferculum, scilicet omne
canonicarum corpus scripturarum, vnde hic
animæ viuere incipiunt & in æternû viuunt.
Media charitate constrauit propter filias Hie
rusalem. Quomodo constrauit, ipse dicat rex
Salomon: Audiuimus, quia dicit ipse: In his
duobus mandatis vniuersa lex pendet & pro
Charitas, finis præcepti. pbetæ. Dixerat enĩ interrogatus à pharisæis,
quod esset mandatû magnum in lege: Diliges
dominum deum tuû ex toto corde tuo, & ex
tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est
1. Tim. 1. maximum & primû mandatum: Secundû aût
Matth. 22. simile est huic: Diliges proximum tuû, sicut
teipsum. Statimq; intulit: In his duobus mã-
datis vniuersa lex pendet & prophetæ. Verè
dixit, & antiquam veritatem dixit. Quid e-
nim aliud ab antiquo dominus petit: Et nûc
Israel, inquit Moyses, quid dominus Deus tu-
Deut. 10. us petit à te, nisi vt timeas & diligas eum in
toto corde tuo, & in tota anima tua? Ergo
media ferculi rex Salomon charitate constra
uit, id est, in medio scripturarum principa-
tum charitatis posuit, quia reuera, de quo
pendent cætera omnia, illud rectè medium
ac principale dicitur & est. ¶ Vt quid media
Filiæ Hierusalem. taliter charitate constrauit? Propter filias
Hierusalam. Quas propter filias Hierusa-
lem? Quæ sunt illæ filiæ Hierusalem? Ani-
mæ fideles, amantes quidem Hierusalem
veluti matrem, sed virilem, id est, perfectam:
nec dum habentes in operibus iustitiæ vir-
tutem, scilicet in hoc, omnia relinquere pro-
ptèr regẽ Salomonẽ, & suum quoq; pro illo
valeat erogare sanguinẽ, aut in virgineo pro-
posito sacram & beatam spõsi & sponsæ, dile-
Charitas alterius bonû suû facit. cti & dilectæ, de quibus hic sermo est, iugem
celebrare festiuitatẽ. ¶ Quomodo vel in quo
filiabus huiusmodi proficit, quod media fer-
culi rex Salomon charitate constrauit? Nimi
rum in eo, quod facere possût, & suû faciunt
illud quod est aliorum, quod est virorum si-
ue fortium. Verbi gratia: Non sunt carne vir
gines, sed bonû virginitatis in te, ô beata Ma-
ria, diligendo, suum faciũnt. Non alia præter
te genuit regem Salomonem, regẽ tam mag-
num, tam magnificum: sed illæ, diligendo in
te hoc tam grande priuilegiû, regis eiusdem
matres fiunt. Item: Non sunt martyres, neq;
sufficiunt inter fortes præliari, & pro amore
regis Salomonis fundere sanguinẽ suum: sed
martyres diligût, & diligendo illos, gloriam
eorum suam faciunt. Amplius dicã: Non sunt
dij, sed diligendo Deum, dij vel filij dei sunt,
sicut scriptum est: Ego dixi dij estis, & filij ex Psal. 81.
celsi omnes. Proinde quid sequitur? [*Egredi-
mini & uidete filiæ Sion regem Salomonem in diade-
mate, quo coronauit eum mater sua in die desponsatio
nis illius, & in die lætitiæ cordis eius.*] O igitur filiæ
Sion, siue filiæ Hierusalẽ quoniã ferculû eius
modi fecit sibi rex Salomon, & quoniã pro-
pter vos media charitate cõstrauit, venite ad
nuptias: Venite & aspicite, egredimini & vi-
dete hunc regẽ, hunc Salomonem pacificû, &
pacis principem, in diademate regali, in cha-
ritate nuptiali, qualis, quantus, quàm glo-
riosus sit. Nolite hoc solum considerare,
qualis sit in carne mea, qualis natus in diuer- Quo coronauit eũ mater sua, scilicet antiqua ecclesia prophetarum.
sorio, qualis collocatus in præsepio. ¶ Egre-
dimini ex istis angustiis, & videte illum in
diademate suo, quo coronauit eum mater
sua, scilicet antiqua patriarcharum, & pro-
phetarum ecclesia, cuius fidei promissus est,
cuius de carne progenitus est. Antequã nas-
ceretur, fecit ei mater sua illud pretiosum
diadema, quo coronari deberet, & vnde cog-
noscendus foret magnus & spectabilis rex. Psal. 8.
Quod est illud diadema? Nimirum clarissi-
ma propheticæ veritatis authoritas: cuius
quot sunt præconia, tot gemmarum, tot pre-
tiosorum lapidum, est huius Salomonis
diadema: in die desponsionis illius, quo de
vtero meo, tanquam sponsus procesit de
thalamo suo, & in die lætitiæ cordis eius,
quo spinea coronatus corona laborem con-
summauit, & subsequenti lætificatus resur-
rectionis triumpho. Et in die lætitiæ illi-
us, & in die desponsionis illius, in illo dia-
demate vidẽdus & ex illo est diademate, quã
tus sit agnoscendus. Exempli gratia: Paruu- Esa. 9.
lus natus est nobis: filius datus est nobis,
& cætera, vsque amodò, & vsq; in sempi-
ternum. Et alibi: Catulus leonis Iuda, ad Gene. 49.
prædam fili mi ascendisti. Quiescens accu-
buisti vt leo, & quasi leæna. Quis suscita-
bit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda,
& dux de fœmoribus eius, &c. Ex huius-
modi sententiis & dictis propheticis, ex hu-
iusmodi auro & lapidibus, quàm multis,
quàm pretiosis, fabricatum vel composi-
tum est diadema regis veri Salomonis.
¶ Nolite ergo eum solummodo in præse-
pio considerare, sed egredimini mente ex

isto,

isto, in quo natus est, diuersorio: & ex illo, in quo iudicatus est, Pilati prætorio siue auditorio: & videte eum in præsepio simul & in diademate, in cruce simul & in ea, qua coronauit eũ Deus pater gloria & honore. Et quis fructus visionis eius? Ille nimirũ, qui in propheta promittitur, regem in decore suo videbũt oculi eius. Qui enim hic, vbi ambulamus per fidem & nondum per speciem, viderit & videre voluerit per speculum in ænigmate regem Salomonẽ, in tali diademate: videbit eũdem in decore suo regem, videbit eum facie ad faciem, quando, veniente eo quod perfectum est, euacuatũ fuerit, quod ex parte est. 2. Cor. 2.

CAP. IIII. Sequitur. [*Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es: Oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui, sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellis fœtibus & sterilis non est inter eas. Sicut uitta coccinea labia tua, eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali Punici, ita genæ tuæ, absq; eo quod intrinsecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendẽt ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.*] O pulchritudo admirabilis, quam sic admiratur & collaudat pulcherrimus author ipse pulchritudinis septem præconiis. Considerauit oculos, capillos, dentes, labia, genas, collum & vbera, & pro singulis dilectus singula decantauit dignæ collaudationis capitula. Audiant hæc pueri, & sic se habeant ad cantationem huiusmodi, sicut filij nuptiarum læti & iucundi, longè dissimiles illis, quibus ipse quodam loco dicit: Cantauimus vobis, & non saltastis, id est, monstrauimus vobis ea, quibus delectatur Deus, & ad illa vosmetipsos aptare neglexistis. ¶Quid enim septem istis modulis decantatur? Quid in te, ô dilectissima dilectarum, virgo virginum laudatur à dilecto laudabili, quem laudat omnis chorus angelorum? Laudatur simplicitas, munditia, innocentia, doctrina, verecundia, humilitas, mentis & carnis integritas, siue incorupta virginitas. In oculis simplicitas, in capillis cogitationum tuarum munditia, in dentibus innocentia, in labijs doctrina, in genis verecundia, in collo humilitas, in vberibus tuis admiranda & spectabilis est cũ fœcunditate virginitas. Simplicitas tua, prudentia tua est: mũditia tua, supernorũ desiderĩũ est: innocentia tua, religiositas est, humilitas tua, vera contra diabolum fortitudo est: virginitas tua, matrũ siue matronarum decus est. Hi sunt dulces moduli musicæ cœlestis,

Præconia pulchritudinis.

Matth. 11.

Pulchritudo ista ex septẽ uirtutibus.

quos libẽter audimus & intelligimus in verbis istis iam diligẽtius pertractãdis: Primùm hoc est pulchritudinis tuæ prædicamentum. [*Oculi tui columbarũ, absq; eo quod intrinsecus latet*] Oculi columbarum & oculi ceruorum, hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. ¶Simplicitas columbarum septem habet insignia virtutum naturalium. Hæc nanque auicula, primum sine felle est, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluenta residet, vt venientem accipitrem ex vmbra præcognitum effugiat perniciter. ¶Tu maximè, ô misericordiæ mater, sine felle es: nihil enim vnquam habuisti inuidiæ, nihil odij, quod familiare est rapacibus coruis. Nihil viuum columba comedit, & tu longè ab illis es, de quibus scriptum est, qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Pullos alienos colũba nutrit, & nos qui eramus alieni secundum carnem à genere tuo, ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum Dei. Columba in petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eò quòd præ cunctis mortalibus mente vulnerata esses. Columba iuxta fluenta residet: tibi autem vel tuo pectori omne fluentum scipturarum, quàm contiguum est? Nunquam aduentus spiritalis accipitris tibi esse improuisus, aut te consequi, imo nec tibi appropinquare potuit. ¶Igitur oculi tui columbarum, & hæc vera pulchritudo est, absq; eo quod intrinsecus latet, quod solus in te Deus videt: nobis autem quia inexpertum, id circo ineffabile, imo & incogitabile est. Si enim quispiam dixit, & teste Deo vel cõscio, non mentiens, dixit raptum se fuisse in paradisum, siue vsq; ad tertium cœlum, ita vt nesciat, siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit, & audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui: quanto magis tu regina cœlorum persæpè cœlestibus interfuisti: quippe quam & circumsteterunt obstetricum vice, gloriam Deo cõcinentes, angeli: & inter hæc didicisti vel assecuta es aliquid, quod latet & latere nos debet? [*Capilli tui, sicut greges caprarum, ascenderunt de monte Galaad.*] Qui greges caprarum, vel quando greges caprarum apparuerunt de monte Galaad? Vtiq; greges rationales, greges caprarum rationalium tunc apparuerunt, quando cœperunt homines

Septem proprietates columbarum.

Quomodo Maria sicut columba.

Psal. 13. & 52.

Luc. 2.

Luc. 2.

Absq; eo quod intrinsecus latet.

2. Corin. 12.

Greges caprarum, prophetæ pueri & filij eorum.

eiusmodi esse, de qualib⁹ apostolus dicit: Cir
Hebr.11. cuierunt in melotis, in pellibus caprinis, &c. vsque, & in cauernis terræ. Quando cœperunt esse homines eiusmodi, vel vnde apparuerunt homines huiuscemodi conuersationis? Nimirum quando Iezabel interficiebat
3.Reg.17. prophetas domini, tunc apparuerūt de monte Galaad, id est, de ciuitate eiusdem nominis Galaad. Sic enim scriptum est: Et dixit Helias Thesbytes, de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et factum est verbum domini ad eum, dicens: Recede hinc, & vade contra orientem, & abscondere, &c. ❡ Hæc dixit, & hæc fecit ille primus
Helias primus monachorum institutor. author, & institutor eorum, qui dicti sunt filij prophetarum, quos fuisse monachos in veteri testamento, consentit autoritas patrū venerabiliū. Et rectè dicūtur apparuisse, quia iam dictus institutor illorum Helias, sic repente illic introducit, vt antea nusquam scriptura meminerit, qs vel vnde fuerit progeni
Capilli similes gregibus caprarum. tus. ❡ Qui capilli tui, vel vnde capilli tui, similes gregibus illis? Nimirū cogitatus tui subtilissimi in eū fuerunt, vt fugeres ad desertum gentium, propter sanguinem quem synagoga multum effudit, sicut illi in solitudines fugerunt, propter sanguinem quem Ie-
3.Reg.18. zabel primum fudit: secundum nomen suū, quod interpretatur fluxus sanguinis, interficiens prophetas domini. In hoc similes illis gregibus capilli tui, id est, sicut illi, imo plus quàm illi, omnes cogitatus tui, omnis meditatio tua, solitudinē & requiem in om-
Eccle.24. nibus quæsiuit, procul à tempestatibus Iudai
Rom.10. cis, qui suam iustitiam statuere volentes, iustitiæ Dei subiecti non sunt: synagoga peccatrix, & per omnia Iezabeli similis, quam Helias (quod interpretatur dominus Deus) & post eum filii prophetarum, nō sine causa fugerunt, iuxta illud: Et dixi, quis dabit mihi pennas, sicut columbæ, & volabo, & requie-
Psal.54. scam? Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, & expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Et tu columba illis similis, & quis illorum tibi columbæ similis, hæc similitudo in capillis, non solum propter illa, quæ iam dicta sunt, verumetiam, quia tu quoque longum in cogitationibus tuis, præscia futuræ passionis filij tui, pertulisti martyriū: sicut illi diu egentes, angustiati, afflicti, omnes testi-
Heb.11. monio fidei probati inuenti sunt. [*Dētes tui sicut greges tonsarū, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis nō est inter eas.*] Quā pulcher ordo! Primum oculi, & post oculos capilli, post capillos dentes laudātur innocui. Eua in his sibi dissimilis Maria.
❡ Respicite amici ad sinistrā, cōsiderate Euā, mulierem odiosam, huic dilectæ oppositam, & oculis, & capillis, & dentibus & labijs, & genis, & collo, & vberibus infaustis. Oculi eius non sicut colūbarū, imo sicut oculi coruorū Oculi Euæ.
rapaciū. Scriptum est enim: Vidit igitur mulier lignum, quod bonum esset ad vescendū, Gene.3.
& pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructibus eius & comedit. Habet autem ambitionem huiusmodi, comedite & eritis sicut dii. Ergo capilli ei⁹, id est, ambitio Capilli Euæ.
eius, non sicut supradictarum greges caprarum, qualium est cœleste desideriū, sed sicut ille princeps super omnes filios superbiæ, qui dixit in corde suo, ascendam super altitu Iob 41.
dinem nubium, similis ero altissimo. ❡ Dentes verò eius quales fuerunt? Nimirum sicut Dentes Euæ.
dentes leonum, qui momorderunt, & mordendo vetitum, venturæ posteritatis suæ animas interfecerunt. Si enim de filiis eius vera- Psal.56.
citer dictum vel scriptum est, Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, & illud: Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, mo- Psal.57.
las leonum confringet dominus: quanto magis de illa, quæ tali consilio momordit, cuius morsus tam malus prouentus extitit, rectè quis dicat, quia dentes eius arma ferrea fuerunt, dentes eius molę siue molares fuerunt?
❡ At tui dentes ô amica mea, sicut grex ton- Dētes Mariæ
sarum, quæ ascenderunt, id est, certissimè ascendent de lauacro. Cum enim posuero, siue de memetipso de latere meo lauacrum regenerationis, lauacrum sanguinis & aquæ pro- Iohan.19.
fudero, sanctique spiritus inuocationē dedero, tunc lauabuntur oues, pro quibus animā meam pono & mūdabuntur eodem lauacro, Tit.3.
nec emundatione simplici contentæ, vellera sua deponent: vellera rerum, vellera facultatum suarum, vt nihil habeant proprium, sed Act.2.4.
sint illis omnia communia. Huiusmodi tonsæ omnes sunt gemellis fœtibus, & sterilis Oēs gemellis fœtibus.
non est inter eas. In quo gemellis fœtibus? In eo videlicet, quòd & præceptum impleuerunt vel custodierunt, & consilium suo addiderūt. Quod est pręceptū, aut quod consiliū? Vtiq; præceptum est, non rapere, aliena: consilium, relinquere etiam sua. Cōsilium istud Matth.5.
tum præcepto sibimet composuerunt, & hoc est bonum geminum, hæc est fœcunditas fœtuum gemellorum. Sic sunt ô amica mea dentes tui, id est, talium innocentiam tibi propo nis, cum eiusdem innocētiæ magistra sis, mul to excellentior qualibet ouium siue arietum taliū, quorū vtiq; non est dentibus malè vti, Galat.5.
scilicet inuicem mordere, vel detrahere, & ab inuicem consumi. Et quidem grex ille, qui cunq;

cunq; talis est, sibi magistram scit, tu aũt cunctis humilior, de omnibus pene altiora sentis, & videris tibi capras & oues meas imitari, quas longè præcedis. [*Sicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.*] In quo sicut vitta coccinea labia tua? Nimirùm in eo, quod sermo tuus à veritate nõ discordat, imò cũ veritate multũ cõcordat. Principiũ veritatis, hoc est, vt non defendat se contra Deum, imo accuset ante Deum quispiam filiorum vel filiarum Euæ, quæ dissoluit amicitiam inter se & Deum proterua defensione. Si vittam huiusmodi habuisset, si vinculo perfectiõis, quod est dilectio, sese creatori astrinxisset, paries inimicitiarum in medio non surrexisset. In labiis tuis confessio & pulchritudo est, in labiis tuis sanctitas & magnificẽtia est. Illa Deo fuit muta, tu autẽ magnificasti dominũ mẽte ardentissima, voce suauissima, & hęc est vitta coccinea, quia charitas est ignea, qua benè cũ eo ligata, sic Deo adhęsisti, vt vnus cũ eo spiritus sis. Hinc eloquium tuũ dulce, quia videlicet ex abundantia cordis os loquitur, & dulcedinem, quæ abundat interius, sapit sermo, qui redũdat exterius. ¶Ecce Rhaab meretrix dulcis eloquij tui vittã coccineam, siue funiculum coccineum, in fenestra sua ligauit, signum suæ fidei, quod nuntios Iosue siue Iesu susceperit atq; saluauerit: dũ Ecclesia quondã peccatrix, & idololatrię meretricio sordida, dulce eloquium tuum: quo magnificauit anima tua dominum, pignus suæ salutis iugiter personat, & omnem doctrinam Euãgelicam, in qua ipsos Apostolos tua sine dubio labia confirmauerunt, integra semper fide prædicat. ¶Et de omni quidẽ anima, quæcunq; diuersa sentientes ad vnitatẽ sua prædicatione constringit, vt idipsum dicant omnes, & hoc agit in charitate & fide nõ ficta: verũ est dicere, q͂a labia eius sicut vitta coccinea: sedin ista gratia cæteris omnib⁹ es incõparabilis, post me dilectũ tuũ, cui specialiter spiritus in Psalmo dicit: Diffusa est gratia in labiis tuis. [*Sicut fragmen mali Punici, ita genę tuę, absq; eo quod intrinsecus latet.*] Malum Punicum dicitur, eo quod ex Punica regione sit genus eius translatum. Idem & malum Granatum, eo quod intra corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Negãt medici mali huius cibo corpora nutriri, sed eo sic vtendum opinantur, vt medicari potius non alere videatur. Ita, inquit, genæ tuę sicut fragmẽ mali Punici, id est, verecũda es, sicut decet virginem, longè dissimilem filiabus illis, quarum cuilibet dicendũ fuit, Frons mulieris meretricis facta est tibi, & erubescere noluisti. ¶Fragmen mali Punici & rubet, & amplius

Coloss.3. Ephe.2. Psal.95. 1.Cor.6. Matth.12. Iosue 2. Luc.1. 1.Corin.1. 1.Tim.1. Psal.44. Quid sit malum Punicũ. Hier.3.

quàm integrum malum redolet. Sic tu & singulariter verecunda es, & multis per bonam opinionem in bono exẽplo proficies. Quid aũt est dicere, absq; eo q intrinsecus latet, nisi ac si diceret, & illud, quod intus in cõscientia latet, ampli⁹ laudabile est? O verè laudabilis verecũdia, vbi & intus cõscientia mũda, & foris facies verecũda est. Nã vbi est aliqd, quo mens erubescat, non adeo laudabile est, si cõspectam faciem rubor perfundat. Igitur tua verecundia quid est, nisi religiositas summa? Et hæc virtus, sine dubio, malo Punico debuit assimilari, quia gratiosa est intuentium oculis, & interdum suo silentio non minus ędificat, quàm sermo prædicationis. Vnde in tunica pontificis deorsum ad pedes eiusdem tunicæ: Facies (inquit dominus ad Moysen) per circuitum, quasi mala Punica ex hyacintho purpura & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum sit aureum & malum Punicum, rursumq; tintinnabulũ aureũ & aliud malũ Punicũ: & vestietur ea Aaron in officio ministerii, vt audiatur sonus, quãdo ingreditur & egredit sanctuariũ, & in cõspectu domini, & non moriatur. Malũ quippe Punicum in medio tintinnabulorũ, religiosum atq; operosum est silentium, maximè sexus fœminei, in societate fidei vel doctrinæ prædicatorum: qualis tu præcipuè fuisti virgo virginum in adiutorio, vel etiam regimine prædicantium Apostolorum, cuius & si verba non leguntur vel audiuntur, vbi prædicauerunt: opera tamen vel merita non ignorantur, nõ minora, imo maiora tinnitu prædicantiũ. ¶Illud quoq; factitiũ malũ Punicũ rubicundũ erat, vtpote nõ ex solo hyacinto, qui color aërius vitam significat cœlestem, verumetiam & ex purpura & cocco bis tincto factum. Et ita genæ tuæ, ô dilecta vere cũda, & magistra cõpetentis verecundiæ siue religionis necessariæ: cuius verecundia tanto est laudabiliot, quanto conscientia gloriosior, tutior atq; securior. [*Sicut turris Dauid collum tuũ, quæ ædificata est cum propugnaculis.*] Quid erat turris Dauid? Putasne illa turris manufacta, de qua legitur, cœpitq; Dauid Sion, hæc est ciuitas Dauid? Imo turris Dauid non manufacta fuit, cui tuum ô dilecta collum debeat assimilari, & hæc est humilitas Dauid. Atque hic sensus placet magis, Filię Sion, ait dominus deus apud Esaiã, eleuatæ sunt & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant. Hæc fuit superbia illarum. Propterea expugnari potuerunt. Tuum aũt collũ nequaquam extentum fuit, sed est sicut turris Dauid, id est, sicut humilitas Dauid, per quam ille coram Deo fortis,

Verecũdia duplex. Exod.28. Mala Punica in veste Aaron. 1.Para.11. Esa.3.

& cōtra homines stetit inexpugnabilis. Ipse enim quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui & cum esset rex vnctus, dixit ad Saul, cum eū ille persequeretur, Quem persequeris rex Israël, quem persequeris? Canem mortuum, & pulicem vnum. Turris ista ædificata est cū propugnaculis, & mille clypei pēdent ex ea, omnis armatura fortium, id est, hanc eius tan tam humilitatem cæteræ virtutes consecutæ sunt, maximeque fortitudo & sapientia, sicut scriptum est: Dauid sedens in cathedra, sapiētissimus ipse est, quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. O qualis hæc turris, qualia propugnacula? Ex ea mille clypei pendent, omnis armatura fortium, qui propter humilitatem accepit, vt caneret & scriberet verba fortitudinis, verba sapientiæ & veritatis tam multa, vt millenarius numerus vult intelligi: tam fortia, vt omnibus exinde armatis fortibus nihil falsitatis obsistere possit. ¶ Ita collum tuum, imo & vltrà quàm turris illa, collum tuū, id est, humilitas tua, quæ sedet vel patet in collo tuo non extento, ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Nihil enim deest illic omnium, quæ cōtinentur in scripturis veritatis, & neq; inuisibilis diabolus, neq; visibilis homo hæreticus, econtrà potuit vnquā vel poterit. Adde illud, quod maximum est, quia verbi cuius mysterij consecuta est, vt caneret humilitas patris tui Dauid, verbi, inquam, eiusdem substantiā conce pit, & incarnatam peperit humilitas tua ô filia Dauid. [*Duo ubera tua tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies & inclinentur umbræ.*] O vbera verè gratissima atq; pulcherrima, duo vbera manu altissimi formata. Hæc sunt virginitas & fœcunditas, quarum pulchritudo ô in tuis dilecta vberibus castis, vberib⁹ fœmineis quæ me lactauerunt, maximè spectanda est. Spectate amici vbera hæc, imò in vberibus istis duo hæc, virginitatem atq; fœcunditatē. Nonne sunt hæc sicut duo hinnuli capreæ gemelli? Nunquam visum est simile huic in montibus, siue collibus nostris, sed neq; videbitur in seculis futuris, vt vni capreæ fiant duo tales hinnuli gemelli, vt vni fœminæ cōtingat, quatenus eiusdē vberib⁹ & filiū lactet, & virgo fit. Aspicite hoc & admiramini, videte & cōgratulamini, quia caprea hæc talis hinnulos ita geminos edidit, quia fœmina hæc, dū quasi caprea per mōtes exilit, dū cœlestib⁹ vel supernis animo intendit, gemella hęc plenæ gratiæ dona feliciter apprehendit, vt & mater & virgo sit. ¶ Quid faciemus gemellis istis? Pascuntur, & pascantur in liliis, donec aspiret dies, inclinentur vmbræ, id est, secreto custodiantur, in silentio habeantur, nec publicè prædicentur, quod ita sint gemelli, donec resurgam à mortuis, quod est aspirare diem, & inclinari vmbras mortalitatis. Omnino secreta sunt in lilijs hæc, id est, in illis siue penes illos, quibus inest & cādor & suauis odor castitatis, qualium prima fuit, cuius in vtero infans ad odorem nostrum exultauit longè à filiabus illis, quarum sunt quasi septem dæmonia, septem istis prædicamentis tuæ pulchritudinis, quæ nunc edixi, contraria: scilicet altitudo oculorum compositio capillorum, voracitas dentium, incontinentia labiorum, irreuerentia genarum, colli erectio nimia, subactionis atque confractionis frequens iniuria. Tempus erit, quando hæc tua, quæ nunc secreta sunt, oporteat prędicari ad gloriam Dei. Prius hoc fiet. [*Vadam ad montem myrrhæ & ad collem thuris.* Quomodo *uadam?*] Ascendam Hierosolymam, & consummabūtur omnia, quæ scripta sunt de me: Tradar enim gentibus ad illudendum & flagellandum, & postquam flagellauerint, cruci figent & occident me. ¶ Hoc erit ire ad montem myrrhæ, scilicet mortificari vel occidi, si cut à patribus istorum mortificati sunt prophetæ. Tertia die resurgam à mortuis, & deinde ascendam in cœlum, & sedebo ad dexteram patris, iuxta illud: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Hoc erit ire ad collem thuris. Exinde nanq; cognoscetur & prędicabitur, quia sum Deus, iuxta illud: & vocabitur nomen eius admirabilis, cōsiliarius, Deus. Hoc prædicabitur, & sequentibus signis confirmabitur, atq; ita fiet, vt mihi thus offeratur tanquam Deo vero, destructis simulachris gentium & aris dæmonū, quibus hactenus ab ignorantibus & errantibus incensum offertur & sacrificium. Quid deinde? [*Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, ueni de Libano, ueni. Coronaberis de capite amana, de uertice sanir & hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*] Cum pertransiero montem myrrhę, et peruenero ad collem thuris, id est, cum resurrexero à mortuis, atq; coronatus gloria et honore resurrectionis immortalitatis, sedensq; ad dexteram patris adorari, & thure, id est, omni diuina religione honorari cœpero Deus vnus cum patre et spiritu sancto, tunc demum et tu coronaberis: tunc demum hęc loquar ad te: Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te. Quomodo hęc loquar ad te? Nimirū magna et manifesta Euangelii prædicatione. ¶ Et nunc quidem pulchra

Marginalia: 1. Reg. 24. — Collum Mariæ. — Qui pascuntur in liliis. — Luc. 1. — Luc. 8. — Septē uitia — Matt. 16. 20. — Quid est ire ad mōtē myrrhe & ad collem thuris. — Psal. 109. — Esa. 9. — Marc. ult. — Tota pulchra es.

chra es,ſed nondum apparuit quod tota pul-
chra ſis , & quod macula non ſit in te , quod
ſcilicet virgo cóceperis vel genueris, & virgi
neis vberib' lactaueris me. Hoc prędicabitur
gétibus,quod à Deo macula nō ſit in te. Tuc
demū loquar tibi:veni de Libano ſpóſa mea,
Veni coronaberis. veni de Libano,veni coronaberis.¶ Vnde co-
ronaberis? De capite amana, quod interpre-
tatur nocturna auis,de vertice ſaniir,quod in
terpretatur dens vigiliarū , & hermon,quod
interpretatur anathema. Venies de Libano,
quod interpretatur candidatio,id eſt,migra-
bis de corpore iſto,corpore candido,corpo-
re virgineo, & coronaberis de omnibus his,
id eſt,de corpore vel membris illius,qui no-
minibus iſtis rectè denotatur, de regnis mū-
di huius. ¶ Regna nanq; mundi huius,quæ-
dam capita,vel quidam vertices rectè dicun-
tur nocturnæ auis,& dentis vigiliarū, & verè
anathematizati diaboli,à deo ſeparati,qui cū
ſit princeps tenebrarum , & tanquàm leo ru-
1. Pet. 5. giens circumeat,quærens quem deuoret,re-
ctè & nocturna auis & dens dicitur vigiliarū.
Leonum cubilia. Ipſa eadem regna & cubilia leonum,& mon-
tes dico pardorum: quia videlicet reges reg-
norum,reges Babyloniorum & Perſarum at
que Mœdorum,reges Gręcorum,reges & cō
ſules ſiue imperatores Romanorum , quid
niſi leones & pardi dicendi ſunt, qui tot bel-
lis , tot cædibus orbé terrarum lacerauerūt?
De talium leonum cubilibus taliumq; pardo
rum montibus,tu amica mea coronaberis.
Quomodo ? Videlicet credent in me fructū
vétris tui,& eorum credentium ſalus corona
tua erit. Ita coronaberis, vt & in cœlis regi-
Regina cœlorum. na ſanctorum , & in terris regina ſis regno-
rum. Vbicunq; enim prædicatum fuerit il-
lud de dilecto dictum , minuiſti eum paulo-
Psal. 8. minus ab angelis,gloria & honore corona-
ſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera ma-
nuū tuarum:prædicabitur & de te,quod ſis ô
dilecta & mater huius coronati , ac proinde
regina cœlorum,totum iure poſsidens filii
regnum, atque hoc intuitu reges atque im-
peratores coronis ſuis te coronabunt , pala-
tia ſua nomini meo ſacrabunt , honori tuo
dedicabunt , vt deſinant eſſe quod fuerant,
montes pardorum cubilia leonū. [*Vulneraſti
cor meum ſoror mea ſponſa , uulneraſti cor meum in
uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Ete-
nim quis vnquā ita habuit, vt tu habes ſoror
mea ſponſa, vnū oculorum? De quadā mulie-
re ſacra & veridica narrat ſcriptura,quia cum
1. Reg. 1. eſſet ſterilis , & ob hoc amaro animo ora-
uit dominum flens largiter , & multiplicauit
preces coram domino,& poſt hæc ita ſubinn
ctū eſt: Et abiit mulier in domū ſuā,vultuſq;

illius nō ſunt ampli' in diuerſa mutati. Quid
erat illa vniſormitas vultuum, nō ſe amplius
in diuerſa mutantiū ? Nimirum identitas co-
gitationum,& valde intéta earundem perſe-
uerentia precū,quas profectò quis diſcernat,
vos ſcitis ô amici qui dicitis : Viuus eſt enim
ſermo Dei & efficax , & penetrabilior omni *Hebr. 4.*
gladio ancipiti,& pertingens vſq; ad diuiſio-
nem animæ & ſpiritus, compagium quoq; ac
medullarum , & diſcretor cogitationū & in-
tentionū cordis,& non eſt vlla creatura inui-
ſibilis in conſpectu eius. Hoc eſt vnum ocu-
lorū,hęc vniformitas vultuum,oculorū ſpiri
tualiū , vultuū internorū indeſeſſa charitate
iuſtam precé perſeueranter,vti cœptū eſt,di-
rigere ad dn̄m , ac ſemper cogitare idipſum.
Et quis in hac re talis,vt tu,ô dilecta ſingula-
ris,quā ſolā præ cunctis amātibus totā occu-
pauit totáq; poſsidet amor dilecti. ¶ In hoc *Soror mea*
vno ſoror mea ſponſa , per fidem ſoror mea, *ſponſa.*
per ſpiritum ſanctum amorem verum ſpóſa
mea: in hoc vno oculorum tuorum vulnera- *Ge. 4.*
ſti cor meum,vnde & viſcera mea ſuper te cō
tinere ſe non potuerunt. ¶ Nec verò ſolum-
modo in hoc vno oculorum tuorum vulne-
raſti cor meum, ſed & in vno crine colli tui, *In uno crine*
id eſt, in nimia humilitate cordis tui , quem *colli tui.*
videlicet crinem ſemper vnū vidi, quam hu-
militatem ſemper vniformem & indeficien-
tem eſſe conſpexi. Quid vno crine gracilius,
& quid humilitate ſubtilius ? Quid crine fle-
xibilius, & quid humilitate contractius? Cri-
nis vnus vix comparet, humilitas tua vix con
ſentit, quod cōputari poſsis inter homines.
Iſte eſt crinis colli, humilis cogitatus mulie-
ris,caput non habentis:caput,inquam,id eſt,
virum , neq; habentis neq; habere volentis.
Nā caput mulieris vir. Tu capite iſto te indig
nam iudicaſti,tu viro & omni ſeculo te indig *1. Corin. 11.*
nam exiſtimaſti.¶ Hoc ſciētes dicunt & verè *Maria uotum*
dicunt amici,quia votum egregiū deo prima *uirginitatis*
vouiſti , votum virginitatis. Attamen ſponſi *prima emiſit.*
nomen admiſiſti,deſponſari viro non renui-
ſti,& inter hæc vnum oculorum tuorū & illū
crinem iam dictū colli tui,magis ac magis in *Gene. 12.*
me fixiſti , fide fortis, ſpe ſtabilis , charitate
immobilis.Si enim Abrahā & Sara fideles ſpe
rare potuerunt , quod coniugium eorum nō
deberem negligere , quin cuſtodiré illud in
domo Pharaonis incontaminatum , & idcir-
co Saram tolli in domum illam,nec Abraham
renuit , nec ipſa Sara refugit: quanto magis
tu fideliſsima me fidelem fore ſperaſti,quod
virginitatem tuam cuſtodire poſſem , aut nō
negligerem illibatam in domo ſponſi, præ-
ſertim fidelis & iuſti, & idcirco deſponſio-
nis ſolennitaté non refugiſti? Itaq; ſemper
& vbi-

& vbiq; vnum siue vnitatem habens oculorum,id est,vultum in diuersa non mutatum: vulnerasti cor meum,vnum illum crinē tuū, scilicet spiritum humilem,& contribulatum in me iecisti, veluti spiculum præacutum, & vulnerasti cor meum. ¶Alij quondam fortes & validi me tenuerunt, & dicētem, dimittite me,non dimiserunt,& luctando fortiter contra Deum fortes fuerunt, tu autem & vulnerasti cor meum. Et illi quidem luctando atq; vincendo, æternam sibimet benedictionem & necessariam peccatori populo suo indulgētiam obtinuerunt, tu autem quid inuenisti, quid accepisti vulnerando cor meum?[*Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa. Pulchriora sunt vbera tua vino,& odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.*] Amici auscultant hæc,& intelligūt me hoc dicere, hoc admirari,quia mater & virgo es,& hunc esse fructum vnius oculorum tuorum, & vnius crinis colli tui: quod cum te reputares indignam viro, facta es digna Deo:cum te indignam iudicares facere semē in Israël,facta es digna facere salutem in Israël,cum indignā te reputares lactare filiū hominē, digna habita es mammis pulchris,vberibus pulcherrimis,mammis virgineis,vberibus intactis, lactare filium Deum & hominem. ¶Hæc auscultantes, toties de mammis & vberibus tuis,& de cæteris instrumentis tuæ pulchritudinis, de oculis, de capillis, de dentibus & labijs,tot voces dilecti gratulantis nō fastidiunt,quoniā amici sunt, imo gaudio gaudent propter vocem sponsi lætantis, iuxta illud: Lætabitur dominus in operibus suis. Voces istæ, voces lætitiæ nostræ sunt,lętitię patris & filii & spiritus sancti in istis operibus nostris,in mammis siue vberibus tuis, semel duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, quod iam supradictum est:& nunc iterum,quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, ac tertiò,pulchriora sunt vbera tua vino. ¶Hæc enī egregia sunt opera trinitatis,hæc gratiora valdeque pulchriora primis operibus illius, dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,plasmantis de terra Adam & fabricantis de costa eius Euam. Nunquid enim non valde pulchrius est,sicut nūc, de vtero mulieris absque viro virum facere, quàm tunc de costa viri mulierem fecisse? Illic nanq; de viro mulier facta est,quę perdat, hic de muliere vir factus est, qui perdita saluet,propter quod & factus est. Pulchritudo eius operis iucundius spectatur in mammis siue vberibus tuis,quando iā peracta est species tantæ pulchritudinis,quando iam natus lactor mammis tuis,mammis fœmineis,vberibus virgineis. ¶Qualis tandem est ista comparatio,pulchriora sunt vbera tua vino? Aut quid magnū est dicere,pulchriora sunt vbera tua vino?Nam in vino luxuria est. Nolite (ait quidam amicorum, ad nostras adolescentulas scribens)nolite inebriari vino, in quo est luxuria.Quid ergo magnum est dicere,quod vbera tua pulchriora sunt,eo quod non est pulchrum? Vinū nanq; siue hoc præsens vini significatum non est pulchrum, cum sit luxuria, siue carnis volnptas: siue cuius ebrietate præeunte nulla vnquam vbera præter vbera tua filium lactauerunt. Est igitur illud,quod apud hominum scholas dicitur tapinosis,id est,humilitas,statum rei magnæ dictis infirmans. Magna quippe res est virginitas siue integritas vberum,me filium lactātium,nec satis laudatur hæc tam pulchra res,dum re maritali siue cōingali pulchrior esse prædicatur, scilicet lactatione filiorum, quorum initium vinum est, id est, luxuria, quæ in vino est: itidem secundum tropum, qui apud homines metonomia dicitur, per id quod continet,ostendens id quod continetur. ¶Poteram sic dicere,quia sola vbera tua me lactantia pulchra sunt,cęterarum cuncta vbera fœminarum,ex quo id acceperūt, vt filios suos lactare possent, etiam si quid pulchritudinis prius habuerunt, pulchra esse desierunt, ita vt re ipsa quisq; lactentium veraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, scilicet in iniquitatibus Adæ,in peccatis Euæ.Nā ex illis iniquitatibus,ex illis peccatis,cum cæteris malis istud quoq; vinum venit, scilicet luxuriæ nimietas, per quam conceptus mulieris à Deo super numerum multiplicentur, vt in comparatione reproborum electi pauci æstimentur. Quæ autem sunt vnguenta tua? Dico enim,& odor vnguentorum tuorū super omnia aromata. Quæ ergo sunt vnguenta tua soror mea sponsa? Eleemosynæ tuæ,quas expendisti in me. Audiunt & audituri sunt amici de quadam muliere effundente oleum super caput & super pedes dilecti tui recumbentis, & dicunt,quia domus impleta est ex odore vnguēti,& intelligūt in illa muliere Ecclesiam nostram, quæ quoties impendit eleemosynam pauperibus nostris,toties vnguenta sua pedibus meis superfundit, & arōmata distribuit.Hæc enim sunt aromata vera,vnguenta pretiosa, esurienti cuilibet ex inimicis meis cibum dare, sitienti potum præbere,hospitem siue peregrinantem colligere, nudum vestire,infirmū visitare, & si in carcere est,ad eum venire. Super omnia hæc aromata est odor vnguētorum tuorū, id est, suaui-

Marginalia: Maria fortior quàm Iacob. — Gene.32. — Maria per humilitatē exaltata. — Cōgratulatio amicorum. — Iohan.3. — Psal.103. — Incarnatio Christi pulchrior plasmatiōe hominis. — Gene.1.2. — Ephe.5. — Tapinosis. — Metonomia. — Aliarum mulierum vbera non sunt pulchra. — Psal.50. — Vnguenta, eleemosynæ dicuntur. — Iohan.12. — Matth.25. — eleemosyna Mariæ in Christum maxime pretiosa.

suauitas eleemosynarum tuarum, quia non vt cęteri in membris meis, sed in memetipso tu mihi munificentissima extitisti. Et quidē iure materno & naturali affectu tu mihi cunćta debuisti: veruntamen fidē & humilitatem siue charitatem tuam plusquam maternam respicienti mihi, cuncta pro optimis vnguentis, cuncta pro suauissimis fuēre eleemosynis, ita vt nulla eleemosynarum aromata, quæcunque mihi in meis expenduntur minimis, vnguentis illis valeant aliquatenus comparari. [*Fauus distillans labia tua sponsa mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris.*] Parum erat quod dixi suprà, & eloquium tuum dulce: quia nimis parum est, dulcedinem esse in eloquio, nisi dulce sit etiā cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc est quod nunc dico, fauus distillans labia tua subiungens, mel & lac sub lingua tua, id est, in anima tua. Ibi tibimetipsi dulciter sapit fauus eloquii tui, fauus distillans à labiis tuis, labiis gratiosis. Fauus tuus ego sum, mel tuum & lac tuum ego sum: quia deus tu us & filius tuus ego sum. Hoc tua sentit anima, hoc tua sonant labia: Aliud loqui nō potes, quàm id quod in pectore habes. Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et si aliis pro tempore tacuisti, mihi tacere non potuisti. Ex quo me natum vidisti, mecum dedicata es fauo dulcis eloquii, simulque osculo oris mei osculo oris tui, & satisfactum est etiam sic fidei tuæ, spei & dilectioni tuæ, fidei per dilectionem, dicentis, osculetur me osculo oris sui. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluisti, & in præsepio reclinasti? Nimirum id quod verum est, quia odor vestimentorū tuorū sicut odor thuris. ¶ Omniū nanq; vestimentorū scilicet bonorū operū tuorū, quæ in me materna & plusq̄ materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cūcta, quæ tunc in me vel tunc propter me operata es, de magno & valido charitatis igne cū suauitate humilitatis venerunt, rectè dixerim ego, rectè consenserunt amici, quia odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Sic enim in omnib⁹ famulata es mihi, mater & virgo fidelis, tanquam deo, cui soli debetur odor thuris in sacrificio suo, quàmuis essem ego paruulus tuus, paruulus homo.

Christus fauus Mariæ. Luc. 6. Cant. 1. Sicut odor thuris.

FINIS LIBRI TERTII.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS. IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum

LIBER QVARTVS.

Quid agimus anima? quare tristis es, & quare conturbas me? Ecce in medio nuptiarum sumus, nuptiarum hominis regis, quas fecit filio suo, quem de virgine incarnari voluit. Et dicis mihi illud terrificum, illud valde pauendum. Intrauit autem rex, vt videret discumbentes & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice quomodo huc intrasti, non habēs vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus eius & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores. ¶ Quorsum tendis? Cur mihi hæc ingeris? Times ne, quod vestem non habeas nuptialem? Et quidem si de charitate agitur, quod ipsa sit vestis nuptialis, tu ad istas nuptias, ad istarū nuptiarum laudes decantandas sine charitate non intrasti. Ipsa mater nuptiarum, conscia sibi sit & testis, quod sine huiusmodi veste non accesseris, cui quondam tecum, vt videbatur, colloquenti, dū sermonem cum illa cōferens de sacris mysteriis, de gloria sanctæ & indiuiduæ trinitatis, & dicenti: quomodo tu audes loqui de huiusmodi? erat autem hæc eius percunctatio facie serena & vultu hilari, ita respondisti: Ego beatā trinitatem diligo, & inde certissimè scio, quod de illa loquens nunquam extra veritatem aberrabo. Ne igitur tristeris anima mea, neq; conturbes me, sed spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, non aberrando, quod esset penè in tenebras exteriores mitti: & sequentem vocem sponsi cum gaudio audi. [*Hortus conclusus soror mea sponsa es, Dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum Punicorum cum pomorum fructibus. Cyprus cū nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum, cum uniuersis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*] Ecce

Psal. 42. Nuptiæ. Matth. 22. Autori reuelatio per uisionem facta. Psal. 42.

Ecce nouus paradisus, nouæ plantationes, quas plantauit vnus idemq; antiqui paradisi plantator dominus deus. Plantauerat autem dominus Deus, ait scriptura, paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, quem formauerat. Produxitq; dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignúq; scientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Ille est paradisus antiquus, paradisus terrenus. Iste est paradisus nouus, paradisus cælestis. Vtriusq; plantator est vnus idemque dominus Deus. In illo posuit hominem quem formauerat: in isto formauit hominem, qui apud ipsum in principio erat. ¶ De ista humo produxit omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue. Lignum etiam vitæ in medio paradisi: istam humum, istam terram suâ benedixit, & ex ea cũctarum germina gratiarum, & cunctarum exemplaria virtutum produxit: ipsum quoque lignum vitæ Christum, Deum & hominem dominum paradisi cœlestis. De illo voluptatis loco egrediebatur fluuius ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. ¶ De isto paradiso ille fluui⁹, siue illud flumen egressum est, de quo Psalmista dicit: Fluminis impetus lætificat ciuitatẽ Dei, qui inde diuiditur in quatuor Euãgelia. Nec paradisus ille hominem custodire potuit, nec paradisum illũ homo custodire voluit. Quoniam ergo non profuit illis parentibus primis, nec nobis in illis introductio illa in illũ talem paradisum, terrenum paradisum, non obseruato præcepto quod acceperunt, iterum plantatur alius paradisus, quem ingredientes lignum vitæ æternæ comedamus, & non moriamur, & istæ sunt emissiones dilectæ, super quibus præsenti loco gratulatur dilectus, & ita loquitur: Hortus conclusus soror mea sponsa es: Dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ, paradisus malorum Punicorum, cum pomorum fructibus. ¶ Dicturus, emissiones tuæ paradisus, præmisit, hortus conclusus, soror mea spõsa, & iterum, hortus cõclusus, ac deinde, fons signatus. Porrò emissionum horti huius illud fuit principium, quod sicut illi nuntiauit angelus, concepit & peperit filiũ. Quid igitur verbis istis, nisi & concipienti virgini tas, & parienti prædicatur integritas? Proinde dicamus & nos feliciter cum dilecto, dicamus omnes corde credulo & ore consono: Hortus conclusus es, ô Dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Vnde hortus? Nam inde nominatur hortus, quod semper ibi aliquid oriatur, quia cũ terra semel in anno aliquid creet, hortus nunquàm sine fructu est. Vnde ergo hortus es tu ô dilecta dilecti, nisi quia ante te natũ est aliquid, quod nunquam desinit, & fructus tuus nunquam marcescit, aut deficit. ¶ Maximè autẽ hoc mirũ est, imo verũ atq; iucundum, quia de horto prædicatur quod sit conclusus. Quomodo enim hortus, si conclusus? Nunquam simile huic audi tum est de omni nostrorũ multitudine hortorum, nec potuit dici vel esse hortus non habens aditum, per quem saltem vnus intraret vel exiret hortulanus. Hic hortus vn⁹ vel solus est & clausus vel conclusus, hic vterus vnus est & fœcundus & incorruptus. O igitur soror & sponsa mea, quomodo gaudẽt amici, quia talis es hortus, talis fons? Corpore hortus cõclusus, mente vel anima fons signatus. Et quare bis diceris hortus conclusus? Videlicet propter conceptum & propter partum, quia in vtroq; mirabile est, & fideliũ mentibus amabile miraculum, quod neque corrupta es conceptu, neq; violata partu in vtroq; & amici & omnes adolescentulæ nostræ gratulantur, & vtrunq; libenter cõfitentur. ¶ Vnde aut fons signatus, & quo vel quali signaculo signatus? Nimirum ex eo, ꝙ spiritus sanctus superuenit in te, & virt⁹ altissimi obumbrauit tibi. Ipse spiritus sanct⁹ signaculum est huius fontis nostri, signaculum pectoris tui. Et hoc est geminum nostræ custodiæ munimentum, geminũ nostrorum amicorum gaudiũ: quia & vterus tuus nulli viro, nulli carnali commercio accessibilis: & mẽs tua nulli vitio, nulli spirituali nequitiæ fuit vnquam penetrabilis. ¶ Mirum, quod cum ita sis hortus conclusus, ita fons signatus, nihilominus, imo & en amplius, emittis omnia bona, quibus mundus impleatur, & emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus: paradisus scripturarũ vel doctrinæ cum bonis & sanctis operibus. Emissiones tuæ vel paradisus tuus, cyprus cũ nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomũ cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Herbarum aromaticarum iste numerus, scilicet numerus septenarius, amicis nostris benè est cognitus, quod vniuersitatem significet, maximeq; ex spiritu sancto sit sacratus, spiritu septiformi, qui hoc ipsum operatur, requiescendo super me florem primitiuum horti huius. Operatur (inquam) hoc ipsum, quod hortus cõclusus es, quod emissiones tuæ paradisus talis & tam pulcher, sicut ex istis aromatũ septem speciebus animaduerti potest: inter

Marginalia: Gene. 2. — Paradisus terrenus. — Fluuius paradisi. — Psal. 45. — Iohan. 6. — Cur bis dicitur hortus cõclusus. — Sola Maria est hortus cõclusus. — Fons signatus. — Luc. 1. — Emissiones tuæ paradisus, &c. — Numero septenario designatur uniuersitas.

inter quas principalis est nardus, vnde & bis prædicari vel numerari meretur, quū dico, cyprus cum nardo, nardus & crocus. Nam ipsa est humilitas tua, quæ valde oblectauit altissimum, oblectauit me regem dilectum tuū, sicut ipsa dicis, quia dū esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suū. Quicquid gratiarū, quicqd virtutū, quicquid operationū cœlestium mūdus accepit, emissiões tuę sunt: vt vbi erant prius spina & vepres, vepres & carduus, lappa & tribulus, vrtica & paliurus, vniuersitas nequitiarum, ibi sit cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, myrrha & aloē, vniuersitas gratiarum, iuxta numeri huius, numeri septenarij sacramentum, cum vniuersis lignis Libani, cum omnibus primis vnguentis. Quid ibi vniuersa ligna Libani? Et prima vnguenta quid sunt vel faciunt illic. ¶Nimirum ligna Libani sunt quidam amici nostri, amici illi, qui sunt nuptiarum nostrarum filii siue domestici, nihilominus sunt potētia seculi grandes & excelsi, atq; facultatib⁹ dilatati: ita vt ex eleemosynis eorū sustentētur paruuli nostri, paruuli spiritualis propositi, quemadmodū in ramis lignorū Libani nidificant passeres exigui. Vnde est illud in Psalmo præscriptum: Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabūt. ¶Tales niduli passerum nostrorum, & cunctæ eleemosynæ, quas faciunt vel facturi sunt potentes ac dites amici vel filii nuptiarum nostrarū, prima vnguēta sunt, vnguēta miri odoris, sicut significatur ex me dilecto tuo, vbi mulier peccatrix pretiosum vnguentū emit, & effudit super caput vel pedes meos recumbentis, & domus repletur ex odore vnguenti. ¶Pulchra valde varietas siue diuersitas harum emissionum tuarum huius paradisi nostri, vbi & altitudo lignorum Libani, & humilitas omnis aromatici germinis, qualecunque decet intelligi, per iam dicta virgulta numeri septenarii spectaculum commune præbebit, spirantibus in medio primis vnguentis, id est, cunctis operibus pietatis, maximeque eleemosynis, quibus suppleri poterit, quicquid minus spiritualis vitæ habuerint tales (vt iam dictum est) nuptiarum nostrarum domestici, quamuis seculi curis impliciti, nostri tamē per fidem amici. Sic quondam in tabernaculo domini saga cilicina byssum & purpuram amica extensione tegebant: sic semper, qui spiritualibus minus abundant, carnalia sua spiritualibus communicant, vt iure spiritualium illorum participes fiant. Hæ sunt emissiones tuæ, soror mea sponsa, emissiones horti conclusi, emissiones fontis signati, paradisus dei patris. ¶Hæreditas mea dilecti tui, filij Dei, filii tui opus spiritus sancti, ecclesia vna de multis emissionibus tuis, quę per orbem terrarum diffusa, semper in te respiciet, & ad nos clamabit de nobis ipsis, vocē extollens mulier de turba fidelis, dicens mihi: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Tu fons hortorum, puteus aquarum viuentium: fons (inquam) hortorum, id est, mater ecclesiarum: puteus aquarum viuentium, id est, secretarium omnium scripturarum sanctarum. Quæ, videlicet aquæ viuentes, fluunt impetu de Libano, id est, sanctæ omnes scripturæ, quæ solæ dicuntur & sunt canonicæ, manauerunt de populo antiquo, populo Iudaico. Nobilitas quippe illius populi, per Libanum soler mysticè designari: de quo populo ego & tu soror mea sponsa secūdum carnem sumus progeniti, cuius terræ terminus ex vno latere est mons huius nominis. Cunctæ viuentes aquæ de isto Libano fluunt, cuncta eloquia dei huic populo nostro, nō quomodocunq;, sed cū impetu cucurrerunt. Oportebat enim huiusmodi aquas cum impetu fluere, oportebat eloquia domini fortiter currere, quia multi nimis erant, qui conabantur obsistere, multi nimis adhuc sunt, qui obnituntur & audent contra dicere. ¶Idcirco amici nostri, per quos administrata sunt eloquia Dei, oportuit, vt essent non solum autoritate diuina prǽditi, verumetiam potestate mūdana præcelsi. Qui fere primus vocibus manifestis cantururs erat mysteria regni nostri & virtutes seculi venturi, oportuit eum regem fieri, regem Dauid potentem & secundum nomē suum bellatorem manu fortem, vt pueros siue pueriles populi animos, qui nescirent sponte curam habere de futuris & inuisibilibus, nimis inhiando præsentibus istis visibilibus, authoritate frangeret regiæ potestatis, admixto terroribus blandimento, scilicet suauitate musici modulaminis. Similiter cæteri amicorum nostrorum, per quos eloquia dei manauerūt, fere omnes fortitudine & terrore armati fuerunt, & omnes gladiis vsi sunt, gladiis (inquam) materialib⁹ necessariò armatæ huiusmodi aquæ viuētes, reuera cū impetu per eos cucurrerūt. Primus vel mitissimus eorum Moyses, cum de nostra plenitudine accipiens, viuentes aquas fundere, id est, legem sanctam & mysticam scribere inciperet, gladium arripuit atque arripi iussit, & vno die viginti tria milia hominum fabricatorum mendacii, impetu primo aquæ viuentis, id est, acceptæ legis,

Cant. 1.
Ligna Libani, Christiani potentes.
Psal. 103.
Prima vnguēta.
Iohan. 12.
Eleemosynarum commendatio.
Exod. 26. 27.
Extollens vocē mulier de turba, ecclesia est.
Luc. 11.
Rom. 3.
Conditores scripturarum potentes fuerunt.
Moyses
Exod. 32.

Interfecit. Et illi quidem, postquam tempo-
raliter administrauerunt, suo quiq; tempore
decesserunt: sed perseuerat impetus aquarũ
viuentium, in ore & manibus etiam illorum,
qui non scripserunt, quorum notissimus He-
lias extitit, qui vno die quadringentos viros
magno impetu interfecit. Aquarum igitur
viuentium puteus, id est, sanctarum scriptu-
rum sacrariũ, soror mea sponsa tu es, & hinc
est quod dico, quia emissiones tuę paradisus
malorum punicorum cum pomorum fructi
bus. Sicut enim in initio fons ascendebat è
terra, irrigans vniuersam superficiem terræ,
sicut (inquam) fluuius egrediebatur de loco
voluptatis ad irrigandum paradisum, qui in-
de diuidit in quatuor capita: sic ex te ô ami-
ca, ô terra benedicta, fons ille ascendit, qui a-
pud deum erat, & vera lux erat, sicut scri-
ptum est: Quoniam apud te est fons vitæ, &
in lumine tuo videbimus lumen. Fons (in-
quã) ille ascendit ex te, non principium siue
initium habens ex te, sed de corde patris per
occultas vias cum omnibus aquis viuẽtibus,
id est, cum omnibus scripturis veritatis veni
ens in te, & ęternum sapientiæ fontẽ siue pu-
teũ faciens in te, atq; hoc modo ascendit ex
te. Ad quid ascendit? Vtiq; ad irrigandam su
perficiem terræ, ad instruendam siue excolẽ
dam ecclesiam per vniuersum orbem ter-
ræ. Ad hoc egreditur fluuius de loco volup-
tatis, scilicet ad irrigandum paradisum,
ad hoc, inquam, ex te, ô voluptas siue
locus voluptatis Dei, initium accipiet san-
ctum euangelium, vt per vniuersum mun-
dum spiritualem irriget paradisum: & di-
uidetur in quatuor capita, id est, in qua-
tuor necessariæ salutis sacramenta, quæ vide
licet sunt hęc, incarnatio, passio, resurrectio,
atq; ascensio mea. Hæc enim necessario præ-
dicabuntur, & necessario scientur, quia sine
istorum confessione nõ fit noster paradisus,
sine istorum fide non saluatur mundus. Diui
dentur (inquam) viuentes aquæ in ista qua-
tuor capita, id est, principalia sacramẽta: quia
videlicet omnes scripturæ in ista quatuor
subtiliter intendunt, appellando hæc, fa-
ciem homiuis, faciem vituli, faciem leo-
nis, & faciem aquilæ volantis. Tunc cognos-
cent amici, quid etiam ante scripturas volue-
rit scriptura legis, dicendo: Catulus leonis
Iuda, ad prędam fili mi ascendisti: quid volue
rit, ordinando talem ritum vituli sacrifican-
di: quid voluerit, dicendo Moysi, Prophetam
suscitabo eis de fratribus suis similem tui:
quid volnerit, canendo: Sicut aquila prouo-
cans ad volandum pullos suos, & super eos
volitans, expandit alas suas, & assumpsit eos
atq; portauit in humeris suis. Et de duabus
quidem faciebus, de facie hominis & fa-
cie vituli, omnes in me consentiunt, scili-
cet quod * humanatus sim, & mortalis mor-
tem sustinuerim, sed de facie leonis, & de
facie aquilæ volantis, non omnes similiter
consentiunt, videlicet quod & resurrexe-
rim, & in cœlum ascenderim. ¶ Sic & de duo-
bus capitibus fluuii, de loco voluptatis egre-
dientis, & in quatuor capita diuisi, scilicet de
de fluuio Gyon, qui apud Aegyptios Nilus
vocatur, & de fluuio Physon, qui & Ganges
dicitur, negari non potest, quin exeant de il-
lo paradiso terrestri: de duobus verò cæte-
ris, scriptores mundani scripturam nostram
redarguere conantur, dicendo quod non
ita sit, vt ipsa dicit, eo quod illi, scilicet Ti-
gris & Euphrates in Armenia manare vi-
deantur, vno fonte exorti: non intelligen-
tes neque animaduertentes, quia scriptura
non dixit, quod fluuius ille paradisi in ipso
paradiso incipiat in quatuor capita diuidi:
sed fluuius, inquit egrediebatur de loco vo-
luptatis ad irrigãdum paradisum, qui inde di
uiditur in quatuor capita, id est, in omnes flu
uiales atq; dulcẽs & potabiles aquas, quarũ
capita sunt ista flumina principalia. ¶ Aquæ
etenim suapte natura salsæ erant & amaræ: a-
scendendo aũt per illam quasi terræ mammã,
scilicet paradisiacã terram, versæ sunt in dul-
cedinem, vt irrigarẽt vniuersam terrę super-
ficiem, ipsæq; dulces atq; potabiles captiuo
(quod futurum erat) generi humano, terram
extra paradisum facerẽt habitabilem, scilicet
herbarum, lignorum, seminumq; feracem: &
inter aquas cæteras, quæ ex illa mamma
dulcorem acceperunt, illa flumina, Gyon
& Physon, Tigris & Euphrates, præci-
pua sunt. Similiter aquæ scripturarum ex
te, soror mea sponsa, dulcescunt, ex v-
tero tuo, siue per vterum tuum viuentes
factæ sunt. Aliàs autem valde amaræ, imo
&, mortuæ & mortificantes sunt. Litera
enim occidit, ait quidam amicorum no-
strorum. Etenim quid aliud est, quicquid
Moyses loquitur, quicquid de Prophe-
tis legitur apud filios matris nostræ, qui
pugnant contra te, nisi litera sine spiri-
tu, sine anima corpus? Idcirco bibentes
aquas mortuas, moriuntur, legentes & se-
quentes solam occidentem literam, occi-
duntur. Quomodo tandem fiet istud? Quo
modo plantabitur, siue dilatabitur talis
emissionum tuarũ paradisus? [*Surge Aquilo
& ueni Auster, perfla hortũ meum, & fluent aromata
illius.*] Surgente Aquilone, & flante Austro,
fiet istud. Quis ille est Aquilo? Ille nimirum,
qui

Helias. 3. Reg. 18.
Maria puteus aquarum uiuentium.
Gene. 2.
Psal. 35.
Fons diuiditur in quatuor capita.
Quatuor facies quatuor animalium.
Gene. 49. Leuiti. 4. Deute. 18. Deute. 32.
ali. homo natus.
Disceptatio de quatuor fluuiis paradisi.
Per paradisum aquæ potabiles & dulces factæ sũt.
Aquilo diabolus est.

qui dixit: Sedebo in monte testaméti, in lateribus aquilonis. Ille, de quo dictum est per
Esa.14. Hiere.1. Apoc.12.
prophetam: Ab aquilone pandetur malũ super omnẽ terrã. Ipse est serpẽs antiquus, qui vocatur diabolus & satanas. Vnde iste talis aquilo surget? Quomodo surget? ¶Surget de occultis insidijs, vbi iacebat olim, & serpebat lubricus anguis, quando primã mulierẽ decepit, quẽadmodũ illa dixit: Serpens decepit me, & comedi.
Serpens Gene.3.
Non ibi surrexit vt impugnaret, sed serpendo sibilauit vt deciperet. Vires quippe nõ habebat prius, q̃ cõsensum voluntariũ præberet ei mulier, quam Deus innocentẽ fecerat. Inter te & illum, soror mea sponsa, Deus inimicitias posuit, & idcirco de te omnino desperauit, imo de fraude sua, de dolo siue artibus suis aduersum te nihil habet spei, vt decipere possit. Dico ergo illi: Surge aquilo. Quid iaces in terra? Quid insidiaris calcaneo nostro? Nihil proficis insidiando. Potius surge, viribus vtere, & toto malignitatis impetu debacchare. Egisti olim vt serpens, age nunc vt draco magnus, draco rufus habens capita septem.
Draco. Apo.12.
¶Non quasi imperans dico, sed permittẽtis animo loquor. Tu enim iamdudũ surgere cœpisti, nec aliud est nisi ac si dicam: Age quod agis, surge qui surgis, debacchare qui debaccharis.
Surge non imperatiuè, sed permissiuè dicitur.
Quando enim surgere cœpisti? Nimirum antequam fieret hæc altera mulier, contra quam decipiendo nihil poteris. Vbi verbum promissionis, quæ nũc impletur, audisti, quod ad Abraham dictum est, In semine tuo benedicentur omnes gentes, statim surrexisti, quia prædictas inter te & mulierẽ, inter semen tuũ & semẽ illius inimicitias adesse persensisti.
Gene.22.
¶Surrexisti, caput erexisti, caput primum regnorũ Aegyptiorum. Dixisti enim loquens in Pharaone: Quicquid masculini sexus natum fuerit, occidite, & in flumen proiicite: quicquid fœminei, reseruate. Et cætera his similia, vsque dum diceres, persequens abeuntes: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.
Exodi.1. Exod.15.
Ita qui serpẽs deceptor fueras, draco persecutor factus es, draco magnus, draco rufus, id est, sanguineus. Post illud primum caput tuum, secundum caput erexisti occidendo per manus Iezabel & stirpis eius, præcones mysterii huius, prænuntios huius sacramenti, prophetas domini. Deinde tertium caput in Nabuchodonosor rege Babylonis, deinde quartum in regno Persarum & Mœdorum per Aman, qui genus nõstrũ delere voluit, ne esset vnde possem ego nasci. Deinde quintum in regno Græcorum per Antiochum Epiphanem caput erexisti,
3.Reg.18. 4.Reg.ulti. Hester 3. 1.Machab.1.
& ita iã quinq; vicib9, ô aquilo, surrexisti. Sextum caput nunc est, scilicet regnum Romanorum. Septimum nondum venit, videlicet regnum Antichristi. Surge igitur aquilo, id est, age quod agis, non enim præcipio vt agas malum, quod nunquam egeris: sed permitto surgere, quia vis. Excute hoc sextum caput tuum, effice vt tradatur hoc semen mulieris in manus Romanorum. ¶Ita surge aquilo, & veni auster, veni sancte spiritus, cui diabolus aquilo contrarius est, persla hortum meũ & fluẽt aromata illius, fietq; quod antè dixi, emissiones tuæ paradisus, quod nũquam ita factum est.
Auster est spiritus sanctus
Nunquam enim ò auster ita contra Aquilonẽ venisti, vt perflando hortum meum, nouum faceres fluere paradisum, id est, nouam propagari ecclesiam de multitudine gentium.

CAP. V.

[*Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.*] Vt dilectus meus mihi loquitur ita est. Ego hortus, ego fons hortorum, ego fons signatus, ego gratia eius, puteus aquarum viuentium, & emissiones meæ paradisus malorum Punicorum. Veniat ergo ipse in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorũ. ¶Nõ, quomodo Eua inuitauit virum suum, ego inuito dilectum meum.
Aliter Eua, aliter inuitauit Maria.
Illa inuitauit virũ suũ ad comedendum pomum, non suum, pomũ alienum, pomum interdictum: ego inuito dilectum meum ad hortum suum, ad comedẽdũ fructum pomorũ, non alienorum, sed fructum pomorum suorum, quemadmodum dicit: Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, quæ videlicet voluntas patris, salus & vita est generis humani, quod ipse plasmauit, quod benedixit, quod perditum reparauit.
Iohan.4.
Et quid tam propriè suum inter omnes fructus pomorum suorum, quàm ego, quæ sum prima de primitijs pomorum, imo etiam fons hortorum. Veniat igitur in hunc hortum suum, & me transferendo in illud tertium cœlum, in illum tertium paradisum, quo abijt, quo me vidente, ascendit, comedat fructũ pomorum suorum: perficiat, vsq; in finem perducat gratiam eorum, quæ in me celebrata sunt, operum suorum.
2.Cor.12. Actor.1.
Ex quo in cœlum abiisti, crebro reuerteris in illum quem dicis, paradisum emissionũ mearum, & comedis de pomis punicis, quæ optima sunt inter primitias earundem emissionum mearum. Tot enim iam comedis fragmina malorum punicorum, quot beatas animas martyrum confessorumq; tuorum hinc assumis, & trãsfers in illud vitæ sempiternæ secretum. Quando ita venies in hũc hortum tuum, ad istum quem dicis fontem hortorum?

rum? Quando ita venies ad me, vt vbi tu es, illic ego tecum sim? [*Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cũ melle meo, bibi uinum meum cum lacte meo. Comedite amici & bibite & inebriamini charißimi.*] Omnia quæ generi humano ad salutem siue restaurationem ipsius erant necessaria, ego te silente perfeci, soror mea sponsa: nunc me quiescente, tibi debetur aliqua eiusdem operis portio tua. Quid tãtum ad requiem tuam festinas? Ego nascendo, moriendo, resurgendo, & in cœlum ascendendo, salutem mundo operatus sum: nunc cum amicis & testibus meis te superesse oportet, & omnium quæ facta sunt, idoneum perhibere testimonium, cum necessaria operatione signorum atq; virtutum. Diligẽter auscultent amici, & enarrent omnibus nuptiarum nostrarum filiis, quatuor ista quæ facta sunt, quia veni in hortũ meũ, quia messui myrrhã meã cũ aromatib' meis, & quia comedi fauũ cũ melle meo, & quia bibi vinum meum cũ lacte meo. Descendendo quippe in vterum tuũ, & assumẽdo carnẽ, vt verus homo nascerer, qui ver' deus erã, veni in hortũ meũ: moriendo atq; ad infernum descendendo, reuersurus cum omnibus sanctis & electis meis, qui me expectabant ab origine mundi, messui myrrham meam cum aromatibus meis: resurgendo, comedi fauum cum melle meo: ascendendo in cœlum, bibi vinum meum cũ lacte meo. Descendendo (inquam) in vterũ tuum homo factus ego, veni in hortum meum. Quid enim non meum? Ego quippe, ego ipse sum verbũ, per quod omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Et ille paradisus, de quo scriptura dicit: Plantauerat autem dominus de' paradisum voluptatis à principio, per me plantatus est: & tu hortus alius, hort' cõclusus, per me factus es: & vniuersus emissionũ tuarũ paradisus, per me plantatus siue plantandus est: propterea dixi hortũ meũ. At nõ sic ille primus homo, de quo sic scriptum est: Tulit ergo dominus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur & custodiret illum: non (inquam) sic ille dicere potuit: Veni in hortum meum. Non enim paradisum ipse fecerat siue plantauerat, sed nec in paradiso ipse formatus fuerat. Ego & hortum feci, & in horto natus sum, & vt aliis verbis vtar, ego & ciuitatẽ condidi, & in ciuitate natus sum, sicut scriptum est: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Non suus paradisus erat, atq; eo magis operari, & commissum custodire illum condecebat. Quod quia non fecit, necessarium erat vt venirem ego in hortum meum, & vltra debitum operando ac seruiendo, corrigerem illius peccatum, qui nec operatus est debitum. Quomodo correxi? Messui myrrham meam cum aromatibus meis, id est, expandi manus meas in cruce, hoc fructu, vt saluarentur omnes mei, quos ille, metendo mortem animæ suę, perdidit. ¶ Dictum quippe fuerat illi: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quacunq; enim die ex eo comederis, morte morieris. Non obediuit, imo inobediens manus incontinentes ad vetitũ extendit. Hoc illi metere fuit, seminauerat enim impiam cogitationem, tumens intus, & cogitans esse sicut Deus. Hoc illi, inquam, metere fuit, nõ myrrham, sed gehennam, uõ mortem corporis, quæ interdum pretiosa est, sicut dicit Psalmus: Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, sed mortẽ animæ, quæ mors mala est, sicut itẽ dicit Psalmista: Mors peccatorum pessima. Mortem illam messuit, morte illa statim mortuus fuit, vbi pomum de arbore rupit & momordit, iuxta veritatem, dicẽtis: In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Ego autẽ messui myrrham meam, scilicet corporis solã mortẽ, mortẽ pretiosam. Seminauerã ante iustitiam, seminaueram humilitatem & obedientiam spontaneam, cum essem ego non vt ille, tantum homo, sed & deus & homo. Considerabam illud vnde patre minor essem, scilicet natura carnis, sicut scriptum est. Minuisti eum paulominus ab angelis, & secũdum illam naturam ita iustitiæ ordinem tenui, vt omnibus subditus essem & obediens patri, tanquam minor maiori, homo deo, creatura creatori, secundum legem Moysi. Exempli gratia. Ter in anno apparebit (inquit) omne masculinum tuum corã domino deo tuo, scilicet in solennitate azimorum, in solennitate primitiuorum mensis, & in solennitate exitus anni, quæ est solennitas tabernaculorum. Hæc enim pars iustitiæ siue obedientiæ, maximè mihi seminarium myrrhæ fuit: quia exinde inimicis meis opportunitas venit me interficiendi, dũ sciens eos tractare mortẽ meam, nihilominus propter preceptũ legis ascendi Hierosolymam. Ita factum est, vt meterẽ myrrham meam cum aromatibus meis, id est, vt per obedientiã peruenirẽ vsque ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis, cum qua & per quam omnia traxi ad me, & acquisiui omnes electos meos à cõstitutione mũdi. Quid deinde? [*Comedi fauum cum melle meo.*] id est, surrexi à mortuis, recepi carnẽ meam, non vltrà morituram semperq; victurã cum verbo sibi

vnito

Marginalia: *Quatuor fecit præcipua Christus.* — *Gene. 2. Ibidem.* — *Psal. 86.* — *Gene. 2.* — *Psal. 115.* — *Psal. 33.* — *Psalm. 8.* — *Exod. 23.* — *Philip. 2.* — *Iohan. 12.* — *Ephe. 1.*

vnito,verbo deo,quod sum & erã ego. ¶Miranda oppositio,mirabilis correctio.Ille primus homo requisitus siue redargutus de peccato suo,quoniam semetipsum defendit,nõ solum mortem animæ,quam incurrerat,non euasit, verum etiam mortem corporis insuper acquisiuit,dicente deo,Quia puluis es,& in puluerem reuerteris. Ego autẽ, quoniam tradidi pro peccato,non meo,sed alieno, me metipsum, obediens patri,nõ solum vitã animæ non amisi,quasi propter maledictum legis,dicentis:Quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, verumetiam vitam carnis cito recuperaui,& ecce sum homo in vtroq;, scilicet in corpore & in anima viuus, contrà quod ille fuit in vtroq; mortuus.Itaq; & mel meũ cũ fauo meo, & fauũ meũ cũ melle meo comedi: quia mel meum fauũ suum recognouit,& fauus meus melle meo respirauit,ita vt nulla vnquam myrrha interfluere possit, id est, vitæ & verbi, quod ego sum sempiterna dulcedo carnem meã rursus decorauit,& caro in diuinitatis gloriam transiuit, ita vt ipsa iam mori vel mors ei dominari vltrà nõ possit. Hoc sacramentum nesciebant adhuc amici nostri,quando rediuiuus apparens eis, dixi: Habetis hic aliquid quod manducetur?& tunc obtulerunt mihi partem piscis assi & fauum mellis. Comedi coram eis non prius fauum mellis, & deinde partẽ piscis assi, sed prius partem piscis assi,& deinde fauum mellis, & sumens reliquias,dedi eis. Hoc signo edocẽs,quod & ipsi exemplo meo prius passionibus atq; pressuris desiccandi, ac deinde fauo consurgendi mecum forent satiandi. ¶Similiter & inimici mei nesciebant sacramentum dicti huius, quod dixi,& nunc dico:Messui myrrham meam cum aromatibus meis,& nihilominus dabant mihi bibere vinum myrrhatum, vinum cum felle mixtum. Post illum resurrectionis fauũ ista est gloriæ & honoris consummatio,quia bibi vinũ meũ cum lacte meo,id est, lætificatus sum ascẽsionis gaudio,completa scriptura,quæ dicit:Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Nam ego sum ille rex,de quo dicebat: Domine,in virtute tua letabitur rex,& super salutare tuũ exultabit vehementer. ¶Illa lætitia,illa vehemens exultatio,ista est quam nunc dico,Bibi vinum meum cum lacte meo. Ascendi enim in iubilo,& inde non solum lætatur cor, verumetiã exultat caro:& idcirco dixi,Bibi vinum meum cum lacte meo.Hoc vinum meũ, obliuionem mihi fecit laborum præteritorũ,iuxta illud:Da siceram mœrentibus ô Lamuel,& vinum his qui amaro sunt animo. Bibant & obliuiscãtur egestatis suæ, & doloris

Gene. 3. *Deut. 21.* *Fauus cũ melle in resurrectionis gloria.* *Luc. 24.* *Marc. 15.* *Iohan. 9.* *Psal. 20.* *Ibidem.* *Psal. 46.* *Prouer. 31.*

non recordentur amplius. Bibi, & bibẽdum dedi his,qui amaro mecum fuerunt animo, vinum cum lacte meo. Biberũt & obliti sunt egestatis atq; doloris:egestatis,qua prius egẽtes fuerãt,vtpote homines sine literis & idiotę:doloris,quo propter passionẽ meã doluerant, sicut prædixerã eis iã hora passionis imminẽte:Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum.Itẽ: Et vos igitur nunc quidẽ tristitiam habetis:iterũ aũt videbo vos,& gaudebit cor vestrũ,& gaudium vestrũ nemo tollet à vobis. Hoc sacramentum nesciẽtes,qui videbant & audiebant eos,scilicet quod bibissem ego & gustandũ prębuissẽ illis vinum meum cum lacte meo: dicebant, nesciẽtes quid loquerẽtur, quia musto pleni sunt isti. ¶Deniq; spiritũ sanctũ dederã illis, spiritũ paracletum,qui vnus idemq; est,& vinũ meũ,& lac meum: vinũ meũ, quia gaudiũ de pręsentibus bonis:lac meũ,quia cõsolatio de pręteritis malis:vinũ meum, quia dilectio Dei:lac meũ,quia dilectio proximi. Et dicebã eis: [*Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi.*] Quid comedetis,& quid bibetis? Nimirũ reliquias,quas ego sumẽs dedi vobis,reliquias faui mei & mellis mei, reliquias vini mei & lactis mei,non sine reliquijs myrrhæ meæ vel piscis assi mei. ¶Nõ quomodo serpẽs mulierem Euam, & mulier virũ suum inuitauit ad comedẽdũ, ego inuito vos ad comedẽdũ & bibẽdũ,imo cõtra illud quod illi comederũt,ego necessariæ comestionis atq; bibitionis appono vobis antidotũ. Serpens non dabat illis de suo, sed suadebat rapere de alieno:ego do vobis de proprio,de fauo & melle meo,de vino meo & lacte meo,imo & de corpore meo,de sanguine meo,simul & de spiritu meo. Spiritus hic veritatẽ loquitur vobis cõtra mẽdaciũ,quod serpẽs loquebatur illis. Quid enim locutus est illis: Scit enim deus, quia quocũq; die comederitis de ligno illo, aperientur oculi vestri,& eritis sicut dij,& idcirco prohibuit ne comederetis. Hoc dicens ille spiritus blasphemiæ, magnã deum asseruit contra hominem habere inuidiam. Iste aũt spiritus veritatis,quid dicit vobis? Scit enim dei filius,quia si mãseritis in illo, & ipse in vobis, eritis sicut filij dei, eritis dij, eritis omnes filij excelsi, quia aperientur oculi vestri,aperientur vobis sensus,vt scripturas intelligatis,& idcirco dixit vobis:Accipite & comedite,hoc est corpus meũ.Accipite & bibite,hic est sanguis meus. Hoc dicẽs iste spiritus gratię,magnã circa nos insinuat dei beneuolentiã. Comedite igitur amici & bibite,& inebriamini charissimi.Hoc vnum de similibus loquor vobis,de similib[us] serpẽtis.Nõ enim

Act. 2. *Iohan. 19.* *Act. 2.* *Aliter Christus, aliter serpens inuitauit ad comedendum.* *Gene. 3.* *Iohan. 17.* *Psal. 81.* *Luc. 18.* *Matth. 26.*

ſine cauſa dixi: Et ſicut Moyſes exaltuit ſerpẽtem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo, nõ pereat, ſed habeat vitam æternam. Nõ (inquam) ſine cauſa dixi, quia videlicet ecce loquor vos bis vnum de ſimilibus ſerpentis. ¶ Quid eſt illud, vnum de ſimilibus? Comedite (inquit ille) & eritis ſicut dij, comedite & bibite (ego dico) & eritis vos gratia, quod ſum ego natura, ſcilicet filij dei. Neq; illi, videlicet primi homines, in fructu ligni vetiti videbant hoc quod audiebant, ſcilicet diuinitatis effectum, neq; vos videtis in pane & vino corporalibus oculis, ſic eſſe, vt dico corpus & ſanguinẽ meum. Illi videbant ſolummodo arboris pomum, vos videtis ſolummodo panem & vinum. Plus ille ſerpens, quàm videretur, credi ſibimet voluit, & creditum eſt illi: plus & ego mihi vt credatis exigo, quàm videre poſsitis corporis oculis, & credendum eſt mihi, vt quo ordine mors introiuit, eodẽ foras mittatur, & vita ſublata malè credulus, benè credentibus recuperetur. ¶ Quo enim ordine vita ſublata eſt & mors introiuit? Eo videlicet, vt morte animæ præcedente, mors carnis ſubſequeretur. Nam quo die comederũt primi homines vetitum, eodẽ morte animæ, morte peccati mortui ſunt: & deinde morte carnis, ſuo quoq; die vel tempore in puluerẽ reuerſi ſunt. Ibi vos quoq; amici, & ſecundũ animam mortui, & ſecundum carnem mortales facti eſtis. In Adam quippe omnes moriũtur, & hoc ſcienter vnuſquiſq; veſtrũm confitetur. Nunc autem quid ſpiritus dicit? Eleuare, eleuare, conſurge Hieruſalem, quæ bibiſti de manu domini calicem iræ eius, & vſque ad fundũ calicem ſoporis bibiſti, & potaſti vſq; ad feces. Duo ſunt quæ occurrerũt tibi, vaſtitas & contritio, & fames & gladius. Filij tui proiecti ſunt, dormierunt in capite omnium platearum, ſicut beſtia illaqueata: pleni indignatione domini, increpatione dei tui. Quam dicit indignationem domini, ipſa eſt mors animæ: & quam dicit increpationem dei tui, ipſa eſt mors corporis, & ipſa eſt calix, quem bibiſti (inquit) de manu domini, ſubauditur, increpantis atq; dicentis: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec vertaris in terram, de qua ſumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Nam calicẽ mortis animæ bibiſti, non de manu domini dei tui, ſed de manu ſerpentis antiqui inimici tui. Mortis corporeæ calicem idcirco bibiſti de manu domini, quia ſublata vita animæ, vita corporis ſi perpetua fuiſſet, nimis eſſet inutilis. Hæc duo occurrerunt tibi, inquit. Ac deinde ſubiungit: Idcirco audi hæc paupercula, & ebria non à uino. Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundũ calicis indignationis meæ. Nõ adijcies, vt bibas illum vltrà. ¶ Hoc agitur nũc, ô chariſsimi, dum dico vobis: comedite amici & bibite, & inebriamini. Amici, inquam, & chariſsimi. Iam enim non dico vos ſeruos, ſed amicos meos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Idcirco non dico chari, ſed dico chariſsimi, quia charitas erga vos maxima mihi eſt, qua maior eſſe nõ poteſt. Maiorem enim hac dilectionem nemo habet, quàm vt animã ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Hoc ego facio. Nam ecce dum morior, dum ad mortẽ trador, iamq; venditus in morte agonizor, corpus quoq; meum comedendum, & ſanguinem meum bibendum vobis appono, vt ſicut iam dixi, quo ordine mors introiuit, eodem foras mittatur de animabus & corporibus veſtris. Primò quippe foras mittitur mors animæ, dum comeditis & bibitis ſacramentum mortis vel paſsionis meæ, quia ſicut quodam loco dixi, Qui manducat me, ipſe viuet propter me. Poſt hoc foras mittetur mors corporis, ſcilicet quando omnes reſurgetis, quod & vos me primo reſurgente fideliter creditis, ſicut itidẽ ego dixi de illo, qui manducãs me, viuit propter me, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Dicit aliquis. Sancti itaq; patres veſtri quomodo viuent, qui non comederunt neq; biberunt hoc vitæ ſacramentum, niſi tantum in figura & in generatione vna, quando manna in deſerto comederunt, & aquam de cõſequente eos petra biberunt? ¶ Ad hęc, inquam, ſicut viuentibus vobis pro modo veſtro, ita & defunctis illis pro modo ipſorum, ſapientia dei prouidit, eandemq; menſam parauit. Siquidẽ diſsipati ſunt illi, quoniam animæ quidẽ apud inferos ſunt in requie ſpei, corpora verò requieſcunt in ſepulchris, diſsipabor & ego panis viuus, qui de cœlo deſcendi, & anima quidem ad animas illorum, corpus verò deſcendit ad corpora ipſorum, ſcilicet in eius terræ ventrem, quo illa recepta ſunt. Mox animæ illorum reuiuiſcunt in vita plena atq; perfecta, cuius in ſpe aliquatenus vixerunt, in nouiſsima autem die vobiſcum reſurgent reſurrectione corporum. Atq; ita fiet, quod dicit aliquis veſtrum, quodq; firmiter tenet fides omnium veſtrum, quia ſicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Chriſto omnes viuificabũtur. ¶ Hoc tantæ ſalutis ſacramentum ab initio non feci vobis, hunc cibum potumq; vitæ æternæ hactenus non porrexi vobis, cùm ambularetis mecum ad prædicandum euangelium regni dei. Non enim tẽpus erat, neq; ordo

Mors animæ præceſsit mortem corporis. *1. Cor. 15.* *Eſa. 51.* *Gen. 3.* *Eſa. 51.*

Inebriamini chariſſ. *Iohan. 15.* *Ordo mittendi foras mortem.* *Iohan. 6.* *Ibidem.* *Queſtio.* *Exod. 16.* *1. Cor. 10.* *Reſponſio.* *1. Corin. 15.* *Cur in ultima cœna & non prius dedit Chriſtus corporis &*

Sanguinis sui sacramentum. ordo poscebat, vt vobis cibus aut potus dare
tur nouæ salutis, priusquam mundaremini,
priusquam deleretur macula vestra, macula
reatus antiqui, quã contraxerunt comedẽdo
vetitũ, vobisq; omnibus nascituris intulerũt
iã dicti homines, primi parentes vestri. Mun
dari aũt aliter neq; vos potuistis, neq; potue-
Iohan. 15. rũt veteres amici nostri, sancti antiqui ab ori
gine mũdi, nisi per effusionẽ sanguinis mei,
lauacrum regenerationis, scilicet sanguinis
Lucæ 23. & aquæ de latere meo decurrentis. Non igi-
tur antè vobis facere aut dicere debui, acci-
pite & comedite amici, accipite & bibite cha
rissimi: non, inquam, antè, sed in ipso articu-
lo passionis meæ vel mortis, qua emundati
estis, vnde & dico vobis, quia & vos mundi
estis propter sermonẽ, quẽ locutus sum vo-
bis. Nã quia credidistis, & quia permansistis
mecũ in tentationibus meis, idcirco ex quo
ego cœpi agonizari, vos cœpistis emundari:
ac proinde, sicut iam mũdis, sicut emundatis
à peccato originali, quod primus homo per
cibũ cõtraxit, hũc cibũ & hũc potũ feci vobis
apponẽdũ cæteris amicis & filijs nostris post
vos nascituris, hoc ordine, vt ipsi prius lauẽ-
tur aqua baptismatis, quæ post sanctificatio-
nem verbi cum signaculo crucis siue exorcis-
mo passionis meæ vel mortis, non erit alia,
sed eadem, quam cum sanguine meo de late-
re meo iam mortuus profundã, percussus lan
cea militis, & tunc demum particeps fiat cibi
huius ac potus eo modo, quo tradidi vobis.
Roma. 8. Inebriamini igitur charissimi, inebriamini,
Qualis ebrietas apostolorum. inquam, ita vt egestatis vestræ obliuiscami-
ni, & doloris amplius nõ recordemini. Nam
corpus quidem mortuum, id est, certissimè
moriturum est propter peccatum, spiritus ve
rò viuit propter iustificationẽ. Et ipsam mor
tem & omnes modos siue species mortis at-
que pœnarum, quicquid doloris & quicquid
gaudij, quicquid timoris & quicquid spei mũ
dus habere, siue inferre potest aut potuit, ob
liuiscimini charissimi præ ebrietate vini ve-
stri, præ abundãtia spiritus sancti, præ dulce-
dine nuptiarum nostrarum, nuptiarum præ-
sentium, quibus interesse meruistis, quarum
festiuitatem videre primi meruerunt beati
Iohan. 2. oculi vestri. Vos enim estis conuiuæ nuptia-
rum præcipui, qui primi omnium aquam vi-
num factum gustare meruistis. Siquidem iã
hoc ipsum, quod non habetis tristitiam fine
dolorẽ seculi, quòd contemnitis gaudiũ mũ-
di, quod timorem hominis non timetis, quod
non in homine speratis: quæ videlicet qua-
tuor passiões aquæ mortuæ, imo & aquarum
2. Corinth. 7. mortuarũ quędã capita sunt: sed solũmodo
secũdum Deum contristamini, solummodo
in spiritu sancto gaudetis, solum deum time
tis, & in solo deo speratis: iam, inquã, hoc ip-
sum est prægustare factum ex aqua vinum, &
ebrietatis initium: veniet autem satietas, per
ficietur ebrietas, post hoc, iuxta illud in Psal- *Psal. 35.*
mo: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ,
& torrente voluptatis tuæ potabis eos. Ecce
hæc sunt soror mea sponsa, quæ feci, quæque
dixi amicis & charissimis meis, veniẽs in hor-
tum meum, metens (vt iam dixi) myrrham
meam cum aromatibus meis, comedens fauũ
meum cum melle meo: & bibens vinum meũ
cum lacte meo. Cæterum quod optas & dicis
post hęc omnia: Veniat dilectus meus in hor
tum suum, vt comedat fructum pomorum
suorum, hoc desiderans, vt te, quam dixi hor
tũ conclusum, cuius emissiones sunt vel esse
incipiunt per mundum vniuersum paradisus
malorum punicorum, te, inquam, hortum cõ
clusum, fontemq; hortorum, mox accipiã ad
meipsum: vt vbi ego sum, illic & tu sis mecũ: *Iohan. 14.*
hoc nimirũ ratio differre postulat, videlicet
in primis, ne vacet huic mundo dicere, quod
nunquam mulierem viderit, de qua nouum
hoc audit ex euangelij nostri prædicatione,
quia misit Deus filium suum, factũ ex mulie- *Galat. 4.*
re, factum sub lege. ¶ Pulcherrimum atq; or-
dinatissimum est, quod dũ aduersarij nostri
libros baiulant secum, dicentes siue scriptum
habentes, Ecce virgo concipiet & pariet filiũ, *Esa. 7.*
& vocabitur nomen eius Emanuel: & amici *Marc. vltim.*
nostri prędicant in ista plenitudine temporis
hoc esse perfectum, sequentibus signis ad cõ-
firmationem dictorum, tu quoq; ades media
librorum præcedentium atq; prædicatorum
signorũq; subsequẽtiũ, tu, inquã, virtutũ ope
ratrix, ac totius sanctæ magistra religiõis, qua
lẽ nunquã oculus vidit, qualis ab initio, quan
do Eua facta est, nõ fuit, nec est, nec erit, in co
gitationibus suis, in verbis suis, in factis suis,
in omni odore suauitatis, in omni flore & fru
ctu honoris & honestatis. ¶ Ecce vèturi sunt *Eccle. 42.*
homines spiritus contrarij, spiritus contra se-
metipsum diuisi, & contra conclusionem hor
ti mei, contra virginitatem vteri* mei, contra *alias, tui*
paradisiacas emissiões tuas, multa ac diuersa,
imo & contraria dicturi, videlicet Carpocra-
tiani, Valentiniani, Apollinaristę, Pauliani, Io
uinianistæ, & alij spiritu erroris seducti siue
seducendi, per quos serpens antiquus sibila-
bit, vt dicant, alij me hominem fuisse tãtum,
& vtroq; sexu progenitum: alij me nihil cor-
poris assumpsisse ex te, sed trãsisse per te qua-
si per fistulam, alii non me hominem verum,
sed in phantasia apparuisse hominem phanta-
sticũ, alij non semper me fuisse, sed ex te sum
psisse initiũ, alii filios te ex Ioseph suscepisse

post me natū. Tā diu igitur differri te oportet & detineri in peregrinatione ista, donec interimas & istas & cæteras hæreses vniuersas, narrando fideliter, quod prædicetur & scribatur veraciter, narrando, inquam, prout tempus & causa postulauerit, quod non me ex viro, sed ex superueniente spiritu sancto conceperis, quod non ita per te, quasi per fistulam transierim, sed de ipsa carnis tuæ substantia veram carnis substātiam susceperim, quod non phantasticum, sed verum & verè humanū corpus acceperim, & in cœlum leuauerim, quod non ex te initiū sumpserim, sed ante te, imo & in principio ante omnia secula Deus Dei verbū ego extiterim, & post me natum semper virgo sis, iuxta quod Ezechieli prophetæ dictum fuit, quia porta hæc semper clausa erit. Ezech. 44. Portas istas & omnes eiusmodi emissiones tuas, tēpus tuū erit, vt cum animam tua faciam id, quod summopore desiderās, dicis. Vt veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum.

LIBRI QVARTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER QVINTVS.

Beata Maria, vocem sponsi iamdudum audierunt non solum amici, verumetiam adolescentulæ quàm plurimæ pulchritudinem tuam laudantis & dicentis, quia tota pulchra es, & adhuc * adiicientis, absq; eo quod intrinsecus latet. *alids, dicentis* Quid est illud quod intrinsecus latet, nisi optimus intentionis siue cōscientiæ thesaurus? Hoc enim fere omnes nos latet, dum legimus, quia tu religionis & fidei magistra cum beatis apostolis cōuersata es, cum hominibus & fere inter turbas visa es. Cur non potius in abscondito te continuisti? Cur non confirmasti tibi secretum contemplationis? Cur vnquam aliquis mortalium visus est magis te assumpsisse pennas sicut columbæ, vt volaret & requiesceret, vt elongaret fugiens, & maneret in solitudine? *Cur Maria nō elegit sibi uitam solitariam sicut ne lias.* *Psal. 54.* Hoc enim multi fecerunt, non solus Helias siue Helizæus, verumetiam quàm plures filij prophetarum. *3. Reg. 18. 19.* Quid igitur? Quam ob causam non & tu similiter, siue amplius eo modo pretiosam abscondisti hominibus pulchritudinis tuæ margaritam? Quærimus hoc & est scitu dignum, & ecce iam inuenimus & videmus, non quidem omnino sicut est, sed quasi per speculum. *1. Cor. 13.* Nam speculi vice ad causam istam considerandam habemus maximè hunc scripturæ locū, hæc pulcherrima dicta Canticorum, quæ sic incipiunt: [*Ego dormio, & cor meum uigilat. Vox dilecti mei pulsantis: aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Dilectus meus misit manum suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi, ut aperirem dilecto meo. Manus meæ distillauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni myrrha probatissima. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo. At ille declinauerat atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Quæsiui illum & non inueni: Vocaui, & non respondit mihi. Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem. Percusserunt me & uulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum custodes murorum. Adiuro uos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo.*] Ecce hic, ô Maria beatissima, ecce hic nobis quasi per speculum in ænigmate sublucet vita tua, vita inclyta, quæ (vt dicere vel canere iam consueuimus) cūctas illustrat ecclesias. Totus fere huius capituli sensus ad illud pertinet, quod in te latet, & supra nos est quemadmodum suprà dicebat dilectus, oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet: sicut fragmē mali punici, ita genæ tuæ absq; eo quod intrinsecus latet. *Sup. cap. 4.* Admoueamus igitur hoc speculum, & diligenter oculis cordis exinde cōtemplemur, vt saltem aliqua ex parte cognoscamus sanctissimam conuersationem tuam. [*Ego dormio, & cor meum uigilat.*] Quid hoc est aliud, nisi illud ipsum, quod alibi dicit habitatrix pectoris tui sapientia dei, In omnibus requiem quæsiui? *Eccle. 44.* *Lucæ 10.* Et quid hæc sunt, Ego dormio, &c. *Ego dormio, & cor meum uigilat.* In omnibus requiem quæsiui, nisi optimam partem elegi, relictis cunctis solicitudinibus vel curis seculi? Et quidem multæ

multæ filiæ siue multæ animæ taliter dormierunt, vel dormire cupierunt, sed tu dormitionis huius totum obtines magisterium, & vigiliarum cordis totum tenes principatum. *Psal. 45.* Quid aliud nobis in Psalmo loquitur ibidē dilectus, dicēs: Vacate & videte, quādo ego sum Deus: Hoc nanq; idem est, ac si dice ret: Vos dormite, & cor vestrū vigilet. Intelligimus igitur quid dicas, ego dormio, & cor meū vigilat, scilicet quia talē nobis vt sequamur vitam tuam esse insinuas, qualis in patre *Somnus Iacob.* tuo Iacob, quasi per vmbram significata est, qui & ipse quando dormiuit, tūc cor eius vigilauit, sicut scriptum est: Cumq; venisset ad quendam locum & vellet in eo requiescere, *Gene. 28.* tulit de lapidus qui iacebat, & supponens capiti suo dormiuit in eodem loco. Viditq; in somnis scalam stantē super terrā, & cacumē eius tangens cœlum: angelos quoq; dei ascēdentes & descendentes per eā, & dominū innixū scalæ, &c. Multarū quoq; (sicut iā dictū est) animarum fuit & est, non solum secundū illam similitudinem otio sancto dormire, id est, à terrenis curis vacare, & in cœlestibus per contemplationem corde vigilare: verum etiam eodem modo, quo & Iacob tunc dormiuit secundum corpus dormire, & secundū animam per somnium cœlestia videre, iuxta illud: Senes vestri somnia somniabunt, & iu- *Iohel. 2.* uenes vestri visiones videbūt. ¶ Sed ô tu cœlum dei, vnica sedes domini, in vtroq; vigilātiæ modo, cūctis mortalibus siue terrenis ho- *Cōtemplatio Mariæ cunctis excellentior.* minibus longè eminētior extitisti, longè studiosior ad contemplandum eum, in quo desiderant angeli prospicere, atq; aptior fuisti. quid ergo tu cum hominibus, quamuis sanctis? Quid tu loqui vel conuersari cum mortalibus, quamuis apostolis? Cur non potius tanquam turtur castissima, turtur soliuaga, solitudinem expetisti remotior, quàm Iohā- *3. Reg. 19.* nes Baptista, secretior quàm Helias, vt soli te scirent, tibique famularentur angeli sancti, nō ad horam, sicut angelus Heliam semel & iterum pauit, neq; ad tempus, sicut eundem corui pauerunt ministri, sed iugiter, donec tuis completis diebus, ad transferēdam te in cœlū ęthereū non vnus tantū currus igneus, sed totus cum rege suo filio tuo veniret atq; occurreret angelorū exercitus? ¶ Hæc nobis *Dilectus foris stans & pulsans.* quasi percontantibus tu respondens, dicis: [*Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meū plenū est rore, & cincinni mei guttis noctium*] Hoc est dicere: Dilectus meus foris est, quasi sub dio est, tectum non habet, domum non habet: Vulpes (inquit) foueas habent, & volu- *Matth. 8.* cres cœli nidos, filius autem hominis nō habet, vbi caput suum reclinet. Quid enim? Nunquid domum vel suam habet? Imo reliqui (ait) domum meam, diuisi hæreditatem meam, facta est mihi habitatio mea quasi spe lunca hyenæ. *Hiere. 12.* Domum ergo iam non habens suam, & nondum adeptus aliam, id est, à Iudæis iam repulsus, & gentibus nondum cognitus, quodammodo stans foris & pulsans, rogat intus suscipi, & hęc vox dilecti mei pul santis: Aperi mihi soror mea, columba mea, amica mea, immaculata mea. ¶ Soror mea, per fidē, amica mea, per spē, colūba mea, per charitatem, immaculata, per omnimodā mentis & corporis incorruptionē: quod in matre, quæ concepit & peperit, valde laudabile est. Ape- *Soror mea &c.* ri mihi, scilicet os tuum, loquere, prout ad confirmandum pertinet euangeliū, & in hoc optatę tibi quietis patere suspendium, vt gratum singulari pudicitiæ tuæ propter me rum pas silentiū. ¶ Quā ob causam? Videlicet, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei *Caput meum plenum est rore.* guttis noctium. Extraneus factus sum quippe fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ, *Psal. 68.* & sicut eius qui foris est, & tectum non habet, caput plenum est rore, & cincinni siue supremi capilli pleni sunt guttis noctium: ita opprobria exprobrantium ceciderunt su- *Ibidem.* per me, & ab ipsis sacræ sensibus prauis infi ciuntur scripturæ, quæ omnes ita mihi, scilicet verbo dei, sicut cincinni inhærent capiti. Sicut me extra portas suas, vt crucifigerent, eiecerunt, ita de cordibus suis longè fecerūt, odientes & me & patrem meum: & sicut illa nocte sua faciem meam conspuerāt, ita perti naciter blasphemias in caput meum iactitāt, & cincinnos meos commaculant, similes ipsi rori cadenti, siue caducis guttis noctiū, quia de gratia dei ceciderunt: dum me Deum Dei filium esse blasphemantes negant, & scripturas, quæ testimonium perhibent de me, sensu contrario conturbant. Aperi igitur cum alijs testibus meis os tuum, & facito, vt in qui buscunque locum habeam, vbi reclinem caput meum. ¶ Vbi & quando ista vox dilecti *Vbi vox pulsantis.* pulsantis? Intus & interiori homine, vbi vobis quoq; amicis dilectus idem solitus est lo qui, sicut & de quodam vestrum scriptura dicit: Dixit autem spiritus Philippo: Accede & *Actu. 8.* adiunge te ad currum istum. Si enim dilectus habitat in vobis, & intus loquitur vobis, non necesse habetis doceri, quid de me ipsa dixerim, vox dilecti mei pulsantis. ¶ Si quæ- *Quomodo fœminæ quoq; comiter vnà re ceperunt.* ritur quando, nimirū postquam ascendit in cœlum, dum hic quoque sexus tenderet ad eū, sicut legitur in Actibus Apostolorū: Hi *Actu. 1.* omnes erant perseuerantes vnanimes cū mu lierib⁹, & Maria matre Iesu & fratribus eius.

Sicut

Sicut viri,ita & fœminæ iam communiter viuere incipiebant,non ſolum Iudæorum, verumetiam Græcorum;quum dato ſpiritu ſancto,prędicaretur euangelium.Hinc eſt illud:

Actor. 6.

In diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum,ſactus eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eò quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduę eorũ. Propter huiuſmodi maximè fiebat vox dilecti pulſantis & dicentis:Aperi mihi ſoror mea,vide licet ne vel infirmiori ſexui deeſſet ſalutaris doctrina, miniſteriumq́; & norma vitæ, vel morum diſciplina. Ego autem,inquam:[*Expoliaui me tunica mea,quomodo induar illa?laui pedes meos,quomodo inquinabo illos?*] Iamdudum quippe dilecte mi vitam perfectè ſolitariã concupiui,in qua ſic viuit,ac ſi quis tunica vel omni veſte nudus,quieſcat ſibi in ſecreto lectuli lotis pedibus,& expers toti' pulueris. Quomodo rurſus implicabor curis, quæ non deſunt prælatis in conuerſatione communi,quamuis vita communiter viuentium propriumq́; nihil habẽtium religioſa ſit vel eſſe poſsit? Hæc nanq; vita ſine victu vel miniſterio quotidiano nõ poteſt deduci,& nõnihil habet pulueris, imo & nimis ſæpe puluerulenta eſt, & in primis murmurioſa,ſicut initio iam audiſtis ò amici, quia factus eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eò quod deſpicerẽtur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Nec mirum, quod ſexu iſto, ſexu fragili, confugiente ad nos, de luto ſeculi, ſubeſt aliqnid pulueris huiuſmodi, quum & in veſtro,ſcilicet ſexu virili,nonnulla reprehenſibilia ſint,& multa priſtinæ conuerſationis veſtigia ſuperſint.

Maria præ cæteris contemplatiua.

¶Ego autẽ dilecto meo pulſanti loquor, eiq́; nota replico, quia ſingularis ego præ omnibus exui me tunica mea,mente & actu vel habitu reliqui omnia,& ita laui pedes meos, conſcientiam ſiue intentionem meam emundante ſpiritu ſancto,vt iam dicti pulueris nihil omnino reſiduum ſit. Quomodo nunc induar tunica,vt quum mea reliquerim omnia, curem aliena, pro aliis ſolicita,& earum quæ quotidie veniunt viduarum, vel quæ vẽturæ ſunt virginum materſamilias effecta? Quomodo iniquinabo,quos laui pedes meos, id eſt, ad aliqua terrena inclinabo oculos vel cæteros, quos omnes tibi ſoli dilecte mi dedicaui,ſenſus vel cogitatus meos?Nam etſi cuſtodia tua ſemper mecum eſt,vera tamẽ humilitas ſemper ſolicita eſt,& mea potiſsimũ anima, quæ amore tuo ſingulariter plena eſt, pro puluere æſtimat, pro ſordibus reputat,quicquid vnquã prẹter te per aliquam neceſsitatẽ dicit vel cogitat, quamuis licitum ſit, quamuis non otioſum,imo & aliquatenus vtile videri poſsit. Hęc vel his ſimilia dicenti & vigilanti,corde dormire volẽti mihi quid obuenit? [*Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen,& venter meus intremuit ad tactum eius.*] Quomodo,ô dilecta,miſit dilectus tuus manum ſuam per foramen? Quæ eſt illa manus? Quod eſt illud foramen? Quis ille tactus? Quis ille tremor? Quomodo intremuit venter meus? aut quid venter tuus? Mirantes iſta quęrimus, quia talium inexperti ſumus. Dicit quidam veterum amicorum: Et

Hiere.1.

miſit dominus manum ſuam & tetigit os meum,& dixit ad me:Ecce dedi verba mea in ore tuo:ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna.

Ezech.10.

Item alius dicit:Ego ſedebam in domo mea,& ſenes Iuda ſedebant coram me,& cecidit ſuper me ibi manus domini Dei.Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei.

Miſit manum ſuam per foramen.

¶Noſtra ętate referebat quędã adoleſcentularũ familiaribus ſuis,quibus propter compertam beneuolentiam ſecreta ſua committere non dubitabat, nocte quadam ſimilitudinem manus à capite lectuli fuiſſe immiſſam ſuper pectus ſuum pene vigilantis,imo nullatenus dormientis,nõ nihil tamẽ de exceſſu tenuiter patiẽtis. Erat autem tactus ſuauiſsimus, quaſi dexterę manus. Et apprehendens illam ſuis vtrinſq; manibus demulcebat ſignaculo crucis, peragrans intus & exterius,quibus delinimentis valde manus eadem delectari videbatur. Cũque poſt illas ſignaculi ſancti delicias, quib' manum demulcebat,brachium quoque contingere,ipſamq́; perſonã, cuius manum tenebat,aſſequi conaretur,velociter veluti increpitans mouit & excuſſit ſe manus illa, oleo ſuauior, penna volucris agilior, motuq́; ſuo dedit intelligi, quod ipſe cuius erat manus, nollet ſe apprehendi. ¶Mẹmorabat etiam eadem adoleſcẽtula,ſcilicet anima nuptijs iſtis dedita,canticiſq́; nuptialibus intenta,quoniam dilectus in viſu noctis conſpicuus, manũ ſuã miro modo pectori eius,quaſi per foramẽ iniecit, & cor eius intrinſecus apprehẽdit,tenuitq́; aliquandiu ſuauiſsimè ſtringẽs, & gaudebat ineffabili gaudio cor illud intra manum illam ſubſiliens atque tripudians.

Sanctus & dulcis tremor.

¶Porrò de tremore illo, tremore ſancto & diuino,tale experimentũ ſibi eueniſſe fideli narratione referebat. Aſpiciebat per viſum in quadam eccleſia ſaluatoris imaginem, cruci confixam in loco ſublimi, ſcilicet vbi de more conſiſtebat,orantibus ſiue adorãtibus propoſita populis. Cumq́; in eã intenderet, viuẽs imago viſa eſt, vultu quaſi regio,radiãtibus oculis, aſpectuq́ue prorſus reuerendo:

manum-

manumq; suam dexteram de patibulo adducere, signaculum crucis super aspicientem edere magnifica expresione dilectus ille dignatus est. Non vana visio, imo magnæ virtutis sensum videnti intulit cótinuo. Deniq; sicut tremit folium arboris, vbi ventus vehemés illud cócusserit, ita cú repéte in hoc visu euigilasset, in lectulo aliquádiu tremuit, veruntñ tremore dulci, timore blãdo, nimiúque suaui. Et antequã euigilarer, in ipso visu iã dicti virtus signaculi videntem sursum rapuit, velocius atq; facilius q̃ dici posit, manibus expansis ad manus illius confixas cruci, ita vt os quoq; ori, totumq; corpus admotũ videretur eius corpori, & vbi somno erupit, aliquandiu (sicut iam dictũ est) tremore illo diuino multum delectabiliter vigilans tremuit. Hæc pro experimento manus vel tactus atque tremoris diuini paucis dicta sint. Verum cum de tua persona agitur, ó dilecta dilecti singularis, qualia vel quanta sunt ista, vt ea, quæ circa te fecisse credenda est manus domini, posint aliquatenus ex istorum similitudine colligi? Magna sunt ista, nostroq; longè cogitatus excedunt: te potius audiamus, cætera tam sancta, tamq; mystica narrãtem, tam longè supra literam spiritum vitæ in sensu habentem: [*Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus meæ stillauerunt myrrham optimam, & digiti mei pleni myrrha probatißima.*] Surrexi, inquam. Quomodo enim diutius dormire aut pòst obdormiscere potuissem? Quomodo tunica indui fastidiosum, aut puluerem pati in pedibus mihi esset pigrum, vbi post vocé dilecti mei pulsãtis, manus quoq; accesit, & tactu suo illum ineffabilem ventri meo timorem incusit? Surrexi igitur, vt aperirem dilecto meo, operam dedi, vt cum apostolis Christi, vtiq; dilecti mei dictis & factis proficeré currenti euangelio. Nam hoc est quod dico, Manus meæ stillauerunt myrrham primã, & digiti mei pleni myrrha probatisima. ¶ Oportebat nanq;, vt maximè relictis credétium atq; apostolicam vitam imitantiũ viduis manifestum darem exemplum omnis mortificationis vitiorum normamq; in propatulo mox venturis, nouumq; eatenus inauditũ exemplum eo suscepturis sanctæ virginitatis propositum. Hæc myrrha vtiq; probatisima, id est, pretiosisima est. Cæterum carnem mortificare, non propter deum, neque propter ædificationem videntium, sed propter gloriam propriam capiendam ex ore laudantium, hoc quidem est manibus stillare myrrham, sed non probatã, imo nec ibi sunt digiti, qui dicantur myrrha pleni, quia non est in tali opere virtus discretionis, quæ per

Myrrha non probata quid sit.

digitorum distinctioné solet intelligi. [*Pessulum ostij mei aperui dilecto meo.*] Pessulum (inquã) ostij mei, id est, clausurã otis mei. Quid nanq; per pessulũ, nisi silentii signatur firmamétum. Pessulũ ergo ostij dilecto meo aperitur, quũ indictũ ori silentiũ propter Christũ resoluitur, vt audientes ædificentur. ¶ Et q̃ pulcher, quàm rationabilis & disciplinatus ordo loquendi? Prius myrrha stillat de manibus, & digiti myrrha probatisima pleni monstrantur, ac deinde pessulus ostij dilecto aperitur, id est, prius vita laudabilis in exemplum præparatur, & deinde doctrina fidem quærens audientium palàm profertur. Hinc de ipso dilecto scriptum est, quia cœpit facere & docere. Non dictum est prius docere, & deinde facere, sed prius facere, & deinde docere. [*Et ille declinauerat atq; transierat.*] Ego (inquit) pessulum ostii mei dilecto meo aperui, & ille declinauerat atq; transierat, id est, ego os meũ aperui in doctrina, vt audientibus facerem notitiam dilecti: sed ille iam nobiscũ non erat, iam cœlo receptus, huc redire vlterius non habebat. Ergo ne, ó dilecta tu istud nesciebas? Nonne prius quàm modo iam dicto pessulũ ostii tui aperuisses, videras, quod in cœlum ascendisset: & sciebas, quod vltrã ad commãnendum mortalibus rediturus nõ esset? Sciebam (ait) & benè sciebam. Sed quid? [*Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.*] Quando vel vbi locutus est? Nimirum, quando vel vbi ego pessulum ostii mei dilecto aperui, loquendo scilicet pro vtilitate audientium ea quæ sunt dilecti, tunc & ibi dilectus est locutus. Non enim ego eram quæ loquebar, sed ipse loquebatur in me. Si enim quilibet vestrum amicorum dicit, & verè dicit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Christi, nõ dubiũ quin & in me dilectus idem locutus sit, quoties ei pessulum ostii mei aperui, quoties linguam moui, & verbo Dei (quod ipse est) vocem meam accommodaui. ¶ Vt ergo dilectus locut᷒ est, anima mea liquefacta est. Flebam quippe, & pre singultibus vehementer erumpentibus non poteram verba nisi cõcussa, vel voces nisi intercisas euoluere. Nun quid enim poteram absq; fletu de illo verba facere? Verum fletus ipse consolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat: sicut & cuique vestrũ lachrymæ suæ dulces sunt, fluentes in eiusdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quanto magis mihi, dum diceretur mihi quotidie: Vbi est deus tuus, filius tuus: siue dũ diceré ego, Me dimisit in hoc exilio deus meus, filius meus, de me taliter incarnatus

Pessulũ ostij oris est silentium.

Oportet prius facere postea docere.

Acto. 1.

Matth. 10.

2. Corint. 13.

Anima mea liquefacta.

Fletus dulcis

Psal. 41.

benis lachrymas suas currere dimittebant,
quantũ ipsæ lachrymę volebant. Tunc vnus-
quisq; portiõem suam afferebat in medium,
memores verborum patris sui, filij mei, spon
si iam dicti, dilecti nostri, verborum nouissi-
morum patris eiusmodi, quæ moriens & qua
si vltimum trahens spiritum dixit, memores
quale testamentum scripserit eisdem filijs
suis, qualem hæreditatem dimisisset eis, & de
ipsorum hæredum pace & concordia mori-
ens quàm piè solicitus testator ipse fuisset, &
quomodo cum dilexisset suos, qui erant in
Ioh.13. mundo, in finem dilexit eos. Hæc erant iacu-
la ipsorum, & istis percusserunt me, & vulne-
rauerunt me, percussi ipsi & vulnerati à me
vicissim sagittis acutis, quæ erant sagittæ lo-
quentis in me dilecti, quemadmodũ Psalmi-
Sagittæ potentis acutæ. sta dicit: Sagittæ potentis acutæ cum carbo-
nibus desolatorijs, atq; ita mutuis percussio-
Psal.119. nibus mutuisq; vulneribus percutiebamus
inuicem & percutiebamur, vulnerabamus &
vulnerabamur, percussionibus suauissimis,
vulneribus dulcissimis: qualia qui expertus
non est, profectò sanitatem cordis non ha-
Tulerunt mihi pallium meũ. bet. ¶ Inter ista tulerunt mihi palliũ me-
um illi custodes murorum, ita videlicet, vt
totum quod erat in me secretum, facerem,
quantum opus erat, illis manifestum. Nam
eatenus omnia, quæ erãt de illo dilecto, ver
Luc. 2. ba conseruaueram conferẽs in corde meo,
& ita cõtegens quasi sub pallio: tunc autem
deprompsi in aperto, videlicet necessaria
multumq; profutura prædicando vel etiam
conscribendo dilecti euangelio. His alijsq;
modis defessa, & omnino huic mundo præ-
mortua, conuerto me ad filias sororesq; no-
stras, euangelii nostri viduas, siue qualescũq;
sexus nostri personas mihi creditas, & aio
ad eas: [*Adiuro uos filiæ Hierusalem, si inueneritis di
lectum meũ, ut annuncietis ei, quia amore langueo.*] O
Filiæ Hierusalem secundũ fidem. filiæ Hierusalem, quæ veræ estis filiæ Abra-
ham, semen Iuda, filiæ quoq; Dauid secun-
Roma.1. dum fidem, credendo in eum, qui cum esset
filius Dei secundum diuinitatem, & rex su-
pernæ Hierusalem, factus est filius meus, si-
ue filius hominis ex semine Dauid secundũ
carnẽ, adiuro vos, videlicet per hoc ipsum,
vnde estis filiæ Hierusalem, si inueneritis
dilectum meum, si ante me, vt sępe fit, disci-
pulæ ante magistram, exeuntes de corpore,
veneritis ante dilecti mei conspectum, vt
annuntietis ei, quia amore lãgueo, quia præ
amore eius, præ magno videndæ faciei eius
desiderio, nimirum vitæ huius tædium pa-
tior & animo gemituoso lachrymosisq; ocu
lis suspiriosas præsentis exilij moras susti-
neo. ¶ Quid erat, vel quid efficiebat hæc ta-

lis adiuratio? Nunquid ille dilectus nesciret Cur adiurauit filias Hierusalem Maria
amorem languentis siue languorem aman- Iohan.21.
tis, nisi annuntiaretur ei? Domine (inquit Pe
trus) tu omnia scis: tu scis quia amo te. Quan
to magis, ô tu dilecta, tam prudens tamq; fi-
delis, per temetipsam absq; internuntiis di-
cere poteras dilecto, & frequenter dixisti si-
ne dubio, dilecte mi, nullum tibi est abscon-
ditũ cor, nullius occultus amor, tu scis quia
amore langueo? Quorsum ergo tendit vel
quid efficit hæc adiuratio? Eò nimirum, vt
percussa percutiat, vulnerata vulneret, ma-
ter filias, salubriumq; vulnerum suorum ali
quod, & si nõ statim omnibus, at saltem iam
aliquibus earum experimentum efficiat, vt
audientes filiæ vel sentientes in matre tan-
tum vitæ futuræ, quæ non videtur, desideri-
um, in mente persentiant & ipsę talem illum
esse dilectum, vt iure propter eum fastidiat
quiuis vel quęuis hoc præsens seculum, iãq;
inter moras præsentis vitæ magis ac magis
cupiat eum agnoscere, saltem per speculũ, 1.Corin.13.
saltem in ænigmate. Vnde & protinus dicũt:
[*Qualis est dilectus tuus ex dilecto ô pulcherrima mu
lierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic ad-
iurasti nos?*] Oppottuna valde percontatio, si
respiciamus ad illa tempora, de quibus nũc
agimus, quando tu ô dilecta propter euange
liũ dilecti præsens aderas, & in corpore de-
tinebaris, magistra necessaria, testis valde
idonea. ¶ Iam tunc enim audiri incipiebant,
non solum Iudæi aperta fronte blaspheman-
tes, verumetiam multi ac diuersi hęretici, sub
nomine Christiano Christianam veritatem
corrumpere laborantes, & exinde pullulare
habebant, eodem quidem malignitatis spiri-
tu, sed diuersis sibiq; contrariis erroribus,
quàm plura viperarum genimina, velut anti-
quæ hydræ capita, quæ, vt fertur, sectis prio- Hæretici ut hydræ capita.
ribus plura renascebantur. ¶ Pulsandum igi-
tur erat ad ostium veritatis, & consulen-
dum oraculum spiritus sancti, scilicet sa-
crarium pectoris tui, vt viua voce omnem ne
cessariò tenendam demonstrares regulam fi-
dei, cum testimonio scripturarum, quas me-
moriter tenebas prophetissa magna, & capax
omnium prophetarum siue prophetiarum.
Qualis est (aiunt) dilectus tuus ex dilecto ô
pulcherrima mulierum, idem filius tuus De-
us ex patre Deo qualis est ô virgo virginum,
ô sancta sanctarum? Qualis est dilectus tuus Dilectus ex dilecto.
ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Neq; enim
nos, quæ iam sumus filiæ Hierusalem, dubiũ
habemus, quin ipse sit dilectus ex dilecto, id
est, Deus ex Deo: sed non nobis solis, quæ
nũc sumus in hoc tempore tuo, verumetiam
& omnibus alijs prouidendum est filiabus
e Hieru-

Hierusalem, quæ futura sunt post nos, vt ex te certo instructæ vel cõfirmatæ spiritus sancti testimonio, sciant contemnere hęreticos, & solius dilecti sancto flagrare desiderio. [*Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus. Caput eius aurum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculus eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte lotæ sunt, & resident iuxta fluenta plenißima. Genæ illius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius ut Libani, electus ut Cedri. Guttur illius suauißimum, & totus desiderabilis. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.*]

Tale tuũ nobis carmen diuina prophetes,
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum,
Dulcis aquę saliẽte sitim restinguere riuo.

Canticum Canticorum. Hoc tuum carmen verè pulcherrimum, & sicut dicitur, ita est Canticum Canticorum. Nihil amici libentius audierint, nihil adolescentulæ delectabilius acceperint, quęcunque habent aures audiendi sensumq; promptum, quo legitimum carmen discernere possint. Dixisti qualis dilectus sit, & miras qualitates eius breuiter quidem, sed delectabiliter exposuisti, sicut habet seipsa veritas rei, sicut omnes consonanter prædicant scripturæ veritatis. [*Dilectus meus candidus & rubicundus.*] *Candidus sanctitate, rubicundus passione.* Vnde candidus, & vnde rubicundus? Nimirum candidus sanctitate, rubicundus passione. Dicat aliquis: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, quare passus? Hoc enim admirans spiritus sanctus in Dauid, cum dixisset: *Psal. 1.* Beatus vir qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit, &c. quibus vtique verbis designauit, eum fore candidum, scilicet immunem ab omni nigredine eius, in quo omnes peccauerunt: *Roma. 5.* erant enim in lumbis eius, quando abijt in consilio impiorum, & stetit in via peccatorum, & sedit in cathedra pestilentiæ, cogitando malum, & transgrediendo mandatum, & defendendo siue in posteros suos transfundendo hæreditarium peccatum suum, subiunxit atque ait: *Psal. 2.* Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania: Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum & aduersus Christum eius? Et est sensus: Cum ita fuerit candidus & omnino immaculatus: quare ita conuenerunt, & suo illum sanguine rubicundum fecerunt? Et in Esaia: *Esa. 63.* Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimentum tuum, sicut calcantium in torculari? Pręmiserat enim, ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum, quod est verè esse candidum, verè immaculatum. Statimque & quod hic dicitur electus ex milibus: ibidem subiungitur, torcular calcaui solus. ¶Igitur quærimus & nos, siue adolescentulæ, quæ nondum ad plenum didicerunt, sed adhuc discunt tantum sacramentum: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, quare passus? & respondent nobis amici veteres ac noui: *Rubicundus propter peccata nostra.* Quia vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, *Esa. 53.* & proprio filio suo non pepercit Deus, sed *Roma. 8.* pro nobis omnibus tradidit illum, & ipse dilecti dilectus propter peccata, inquit, populi mei percussi eum. *Esa. 53.* ¶Quibus autem ex milibus est electus, nisi ex sanctis omnibus? *Electus ex milibus.* Et in quo electus, nisi in eo, vt illud faceret solus, ad quod faciendum nullus illorum fuit idoneus? Hinc enim apud Esaiam, cum de vniuersitate sanctorum, quæ vna ciuitas *Esa. 51.* est, quæq; in Adam cecidit, præmissum fuisset: Eleuare, eleuare, consurge Hierusalem, quę bibisti de manu domini calicem irę eius, & vsque ad fundum calicem soporis bibisti, protinus infirmitas cunctorum miliũ quanta fuerit, his verbis quæ subiuncta sunt, demonstratur. Non est qui sustentet eam ex omnibus filijs, quos genuit, & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs, quos enutriuit. ¶Amplius autem ad ipsam conuersus dicit: Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut bestia illaqueata pleni indignatione domini, & increpatione Dei tui. *Omnes filij ante Christum proiecti erãt & infirmi.* Verè magna infirmitas cunctorum milium. Non solum non potuerunt sustentare Hierusalem, siue apprehendere manum eius: verum etiam ipsi proiecti fuerunt & dormierunt in capite omnium viarum, sicut bestia illaqueata, videlicet peccato illaqueati, peccato originali, & ob hoc pleni indignatione domini, pleni increpatione Dei, id est, & secundum animam mortui, & secundum corpus mortales effecti, nisi quòd in isto electo spes omnibus illis vna residua fuit, quemadmodum sequens litera continuo repromisit. Hæc dicit dominator tuus, dominus & Deus tuus, qui pro populo suo pugnauit. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ. Non adijcies, vt bibas illum vltrà, & ponam illum

in manu eorum, qui te humiliauerunt. Hoc est opus electi, potuisse facere & fecisse, quod nullus alius fecit aut facere potuit, quod est abstulisse de manu generis humani, scilicet omnium, qui ad vitam erant præordinati, qui omnes dicuntur & sunt vna Hierusalem, calicem iræ & fundum calicis, id est, sententiam vtriusque mortis animæ & corporis. Vnde hoc illi, vt talis vel tantus deberet esse electus? In quo discernitur? Quo differt à cunctis? [*Caput eius aurum optimum.*] Hoc est eius proprium, & hinc est illud, quod veraciter esse dicitur, speciosus forma præ filijs hominum: quia caput eius aurum est optimum, id est, principalis eius natura vera diuinitas est, ipse est enim Deus, Dei verbum, quod erat in principio apud Deum. Nam Deus erat verbum. Ex duabus vnus idemque subsistit naturis, diuina scilicet & humana, & ob hoc diuina eius natura rectè dicitur caput, quia principium est, quemadmodum quodam loco dicit: Ego principium, qui & loquor vobis. Quid tanti ponderis, vt hoc aurum? Quid tam pulchrum, vt hoc caput aureum? Quid tam pretiosum, vt hoc verbum? Ego dilecta pondus auri huius ineffabiliter in memetipsa persensi, quando de cœlo in vterum meum descendit. Sed habet quandam de semetipso mirabilem atque inæstimabilem efficaciam, qua mortalis conditionis vterum fragilemque hunc sexum ita dulciter solidare nouit ac potuit, vt non solum non frangeretur, verumetiam delectaretur pondere eius paruitas vteri mei, cum sit ipse quem tremunt angeli, quem totus non capit orbis, sub quo curuantur, ait scriptura, qui portant orbem. Efficacia hæc, gratia eius est, sine qua nulla sub eo creatura subsistere potest. Hoc habet præ cunctis milibus, scilicet tale, tantique ponderis caput, & hinc est dilectus ex milibus. [*Comæ eius, sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus.*] Comæ huius capitis sunt omnes scripturæ veritatis. Sicut enim comæ de capite prodeunt, & capitis quoddam sunt ornamentum: ita omnes scripturæ diuinitus inspiratæ, de plenitudine huius verbi siue electi acceptæ sunt, & omnes huic electo perhibent testimonium.

Psal. 44. — *Caput eius aurum optimum scilicet diuinitas.* — *Iohan. 8.* — *Iob 9.* — *Comæ eius scripturæ veritatis.* — *Sicut elatæ palmarum.*

¶ Istæ comæ sicut elatæ palmarum, id est, sicut folia palmarum, quæ videlicet folia idcirco dicuntur elatæ, quod eleuentur sursum, quia non pendent deorsum, sicut aliarum arborum. Est autem palma arbor, insigne victoriæ ramis oppansis in modum palmæ hominis, procero ac decoro virgulto, diuturnisque vestita frondibus, & folia sua sine vlla successione conseruans. ¶ Verè ergo comæ eius, videlicet electi siue aurei capitis dilecti, sicut elatæ palmarum, quia videlicet scripturæ veritatis, quarum vtique principium est caput illud, scilicet Deus verbum: non sicut scripturæ hominum, terram aspiciunt, sed sursum tendunt, & quæ sursum sunt quærunt: siquidem non occidentem literam, sed viuificantem sequaris spiritum, & valde diuturnæ sunt, sicut imo plusquam elatæ siue folia palmarum. Quia cœlum (inquit) & terra transibūt, verba autem mea non transibunt, & iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. ¶ Sunt autem nigræ quasi coruus, quia (sicut alibi dictum est) tenebrosa aqua in nubibus aëris, id est, occulta scientia in propheticis atque legalibus scripturis, ita veraciter dicas, nigredo magna in comis capitis dilecti, vt sensus siue intellectus idem sit. Sed vide quid sequitur.

2. Cor. 3. — *Luc. 21.* — *Matth. 5.* — *Psal. 17.*

[*Oculi eius, sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte lotæ sunt, & resident iuxta fluenta plenissima.*] Oculi eius septem sunt spiritus eius, septem dona siue septem gratiæ sunt vnius eiusdemque spiritus eius. Confer opposita hęc, comæ eius nigrę quasi coruus, & oculi eius sicut columbę, quę lacte sunt lotę, & vide quid conficitur. Istud nimirum, quia scripturæ sanctæ, sunt quidem sanctum & viuificantem non habentibus spiritum nigræ quasi coruus, quia obscuræ eis & truces videntur, sed habentibus gratiam spiritualem, quæ per oculos intelligitur, candidæ, imo & lucidæ sunt, sicut oculi columbæ mansuetæ, columbę lacteæ. Exempli gratia: Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera. Et lex dicit: Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, &c. In prophetis autem, vade, inquit dominus, sume tibi vxorem fornicationis & fac filios fornicationum, & cętera. In ijs nanque & cæteris huiusmodi, comæ iam dictæ nigrę sunt, non quomodocunque, sed sicut coruus: quia non solum obscura sunt hæc, verumetiam nociua videntur secundum literalem sensum. ¶ Adhibitis autem oculis iam dictis, oculis spiritualibus, apparet quia lucida sunt, columbina sunt, honesta & sancta sunt, videlicet secundum sensum mysticum, & quantum distat inter nigredinem coruorum, nitoremque columbarum lactearum, tantum, imo & amplius, distat inter occidentem literam & viuificantem spiritum. Igitur oculi eius, id est, gratiæ sancti spiritus in eo manentis sicut co-

Gene. 21. — *Deute. 19.* — *Osee 1.* — *Secundum spiritum sunt vt columbæ lacteæ.*

lumbæ, quæ lacte sunt lotæ: columbæ valde candidæ, quæ resident super riuulos aquarum & iuxta fluenta plenissima, id est, omnino intendunt scripturis prophetarum, & omnes inspiciunt scripturas sanctas, sacramentorum cœlestium plenissimas, iuxta illud Psalmistæ: Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. ¶Quid enim fecit aut docuit absque autoritate scripturarum? Primum vbi egressus est à deserto, post ieiunium ac tentationem, traditum sibi librum Esaiæ prophetæ reuoluens, & inueniens locum, vbi scriptum erat: Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, &c. Hodie, inquit, impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Ita incipiens, cuncta sine dubio cum autoritate scripturarum, & dixit & fecit, semper intendens scripturis. Et vt aliquid pro exemplo dictum sit, nunquid in ipso initio suę prędicationis sine inspectione scripturarum, absque meditatione legis domini in montem ascendit, sicut narrat Euangelium, quia videns turbas plurimas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum, docebat eos, videlicet hoc præcipuè, quod non venisset legem soluere, sed adimplere? Non vtique, sed hoc inspiciebat, hoc meditabatur, vnum & alterum, videlicet & quod olim fecerat, & quod postmodum erat facturus: quia nimirum & olim in monte legem dederat eandem, & postmodum ascensurus erat in montem, id est, in ipsam cœli altitudinem, & aperto ore suo, aperto nihilominus sensu discipulorum suorum, vt intelligerent scripturas, docere habebat eos omnem veritatem. Rectè igitur sicut columbæ, non qualescunque, sed columbæ residentes super riuulos aquarum, & iuxta fluenta plenissima, ita oculi eius, videlicet dilecti sunt: quia sensus sine cogitationes eius nusquàm à sanctarum inspectione scripturarum sese aliquando auerterunt. [*Genæ illius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs.*] Genæ sunt inferiores oculorum partes, vnde barbæ inchoant. Nam barba Græcè dicitur γένειον. Quid ergo per genas dilecti nisi exterior eius habitus intelligitur? Genæ nanque hominis enuntiant de illo, vnde & dicitur vultus idem locus, eo quòd per eum animi voluntas ostenditur. Ergo genæ eius, inquit, sicut areolæ aromatum: quia nimirum latentium in eo indices sunt gratiarum virtutumque omnium, quæ ita intuentibus gratæ sunt, habentibus duntaxat simplicem oculum atque beneuolum, sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs, id est, non casu complantatæ, sed benè dispositæ cura diligenti delectabiles sunt, & aspicientium lætificant visum pariter & olfactum. [*Labia eius lilia distillantia myrrham primam.*] Euangelij prędicatio munda est, & omnis doctrina dilecti sancta & vera est, quod & ipsi aduersarij confessi sunt, quàmuis non simpliciter, dicentes: Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. ¶Fuit autem initium prędicationis eius pœnitentia, præcurrente in hoc ipsum Iohanne, sicut ipsa manifestè scriptura euangelica demonstrat. In diebus autem illis, inquit, venit Iohannes Baptista, prędicans in deserto Iudeæ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Item: Cum audisset Iesus, quòd Iohannes traditus esset, secessit in Galilęam, & exinde cœpit prędicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Sed & aliàs, vbicunque occasio se prębuit, illam ostendit fuisse aduentus sui causam, vocare scilicet peccatores ad pœnitentiam, & hæc est amicorum quoque eius doctrina circa omnes homines, vt mortificêt membra sua super terram. Ergo veraciter labia eius lilia distillantia myrrham primam, quia docet munditiam, vocat ad pœnitentiam. Non qualemcunq; myrrham, sed myrrham, inquit, primam, id est, veram & optimam, scilicet nequaquàm cupiditate vanæ gloriæ adulteratam. Cum, inquit, ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in absconso, & pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi. [*Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*] In quo manus eius tornatiles & aureæ? Nimirum in faciendo miracula, vt constanter dicere posset: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si non vultis mihi credere, operibus credite, videlicet quæ feci in vobis, qualia vel quomodo nemo alius fecit. Nemo quippe alius manus in faciendis signis vel prodigijs ita tornatiles & ita aureas habuit, id est, nemo ita velox & potens extitit in huiusmodi, ex omnibus, quicunque mira in hoc mundo sunt operati. Qui torno operatur, facilius, citius atque perfectius operatur. ¶Sic iste dilectus nimirum longè facilius, multo citius, valde perfectius, mira quæ voluit operatus est, quàm aliquis ex cunctis operarijs virtutum, quicunque à seculo fuerunt. Illi nanque multo sudore, multis orationum atque ieiuniorum impen-

Marginalia (left): Psal. 1. — Luc. 4. — Esa. 61. — Sermo Christi in monte. — Matth. 5. — Exod. 20. — Luc. 24. — Iohan. 16. — Genæ, exterior cõuersatio.

Marginalia (right): Labia eius doctrina munda & vera. — Matth. 22. — Matth. 3. — Matth. 4. — Luc. 5. — Coloss. 3. — Matth. 6. — Manus eius tornatiles in miraculis. — Iohan. 10. — Nemo citius aut uelocius mira operatus est quàm Christus.

impendijs, multo clamore cordis & oris, aliunde, ſcilicet ex Deo, acquirere ſiue obtinere meruerunt cuiuſlibet (quam vtique in ſe metipſis vel ex ſemetipſis non habebant) virtutis effectum: hic autem ſolo nutu, ſola voluntate, ſolo imperio, interdum & taciturnus quod voluit operatus eſt. Exempli gratia: Cum dixiſſet in nuptijs, implete hydrias aqua, non ſolum non clamauit aut orauit, ſed nec voce ſua ſiue labiorum motu iuſſit ſaltem aut dixit, conuertantur vel conuertimini aquæ in vinum, ſed de hoc omnino tacitus, haurite nunc, inquit, & ferte architriclino, ſciens & certus, quod ſatis ſenſiſſet natura tacitum conditoris ſui nutum. *Iohan. 2.* Nec mirum. Ipſe enim erat & eſt antiquus tornator, qui tornauit cœlum & terram, & ſphærica ſolis & lunæ cunctarumque corpora ſtellarum torno ſuo, id eſt, imperio velociſsimo. ¶ Vnde manus eius adeo tornatiles? Nimirum ex eo, quod ſunt aureæ. Quid eſt aureæ, niſi diuinæ? Subſtantia nanque verbi incarnati verum aurum eſt, vera diuinitas eſt: & vnde, quòd ita velociter currunt manus eius? quia quàmuis infirmitate carnis obtectæ fuerint, nihilominus tamen tornatiles, vt erant, perſeuerauerunt, & in nullo infirmiores ſiue tardiores effectæ ſunt. *Manus aureæ à diuinitate.* ¶ Adde & hanc ſapientiæ laudem, tanto præconio fortitudinis ſiue velocitatis, quia plenæ hyacinthis, lapidibus vtique pretioſis. Quinam ſunt illi hyacinthi? Nimirum cœleſtes cauſæ mirabilium ipſorum, quæ fecit, quas intendit, quas internis pre oculis habuit ſenſus interni, ſenſus pulcherrimi, quos tu, dum cum exteriori opere coniungis, dum clarè intelligis, dum opportunè eloqueris, nimirum hyacinthos pulcherrimos auro optimo ſuperadditos oſtendis. *Plenæ hyacinthis, rationibus ſcilicet cœleſtibus.* Exempli gratia: Vt illuminaret cæcum à natiuitate, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit ſuper oculos eius, & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloe, &c. *Iohan. 9.* In hoc nimirum manus eius tornatiles & aureæ claruerunt, quia & velociter operatus eſt, & ſicut Deus in poteſtate opus fecit diuinum. Adde nũc cauſas, quare taliter operatus ſit, cum dicere poſſet, ſicut alij dixit: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit, & ecce manus eædem plenæ hyacinthis. *Luc. 18.* Quæ nam illę cauſæ ſunt? Illę profectò, quas vſque in hanc diem ſancta eccleſia diligenter obſeruat in catechumenis ſuis, prius liniendo oculos eorum fide vel doctrina incarnationis eiuſdem dilecti filij Dei: in qua videlicet incarnatione, quaſi ſputum oris Dei, pulueri terræ ſeſe indidit & vnus idemque Deus & homo ad illuminandum genus humanum proceſsit de vtero virginis, & deinde mittendo eos in fontem baptiſmi, quo per ſpiritum ſanctum totus homo illuminatur & viuit. [*Venter eius eburneus, diſtinctus ſaphyris.*] Qualis venter, quàm pulcher, & quàm decorus? veruntamen & caput pulchrius & pulchriores manus. Nam caput aurum optimum, & aureæ ſunt manus, venter autem eburneus. Pulchrum quidem & pretioſum eſt ebur, ſed aurum longè pulchrius, longè pretioſius. Sic nimirum humana dilecti huius natura ſine ſubſtantia, paſsibilis quondam & tenera, pulchra quidem & pretioſa, ſed diuina, longè pulchrior, longè pretioſior, in vna eademque dilecti perſona, nunquàm paſsibilis, ſemper immortalis, vt erat ante omnia ſecula. Verè pulcher & decorus venter eburneus, quia ſicut ebur magni corporis, ſcilicet elephantis, tota pulchritudo, totumque pretium eſt: ſic iſte venter, videlicet humanitas ſiue caro, quam ex genere humano aſſumpſit, totius mundi maximeque generis Abrahæ, de cuius ſemine naſci voluit, decus & gloria eſt. ¶ Pulchrius nimirum atque pretioſius eſt ebur carne vel corpore reliquo, de quo ſumptum eſt: & nihilominus caro dilecti huius pulchrior, mundior & incomparabiliter ſanctior eſt omni maſſa, cuius ex ſemine ſumpta eſt. *Caro Chriſti reliquis longe mundior.* Nam vniuerſitatis hominum iſta conditio eſt, vt nullus ſit, qui non veraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea, præter hunc vnum & vnicum, ſingularem & ſolum, quem ſine vlla iniquitate, abſque vllis peccatis concepi ego mater ſua, nunc incorrupta, mater in conceptu intacta, in partu & poſt partum illæſa & integra. *Pſal. 50.* Ita venter eius eburneus, id eſt, homo ipſe eſt caſtiſsimus, ab omni vitio frigidus, contra omnia, quæ ſunt carnis & ſanguinis, valde ſolidus, impaſsibilis & mundus, ſanctus, innocens & impollutus, & omnino à peccatoribus ſegregatus. ¶ Huiuſmodi venter, & ſi non eſt aurum, ſiue aureus, vt caput eſt aurum, & vt ſunt aureæ manus, attamen diſtinctus eſt ſaphyris, id eſt, humanitas eius, & ſi non eſt idipſum quod diuinitas eius, attamen ſplenduit rebus diuinis, glorificata eſt omnimodis priuilegijs diuinitatis ab ipſo initio, quo cum vagiret in cunis, famulante cœlo & indice ſtella, adoratus eſt à Magis vſque ad conſummationem, id eſt, vſque ad mortem, mortem autem crucis: vbi dum compungeretur hic venter clauis & lancea militis, cœlum obſcuratum eſt & tenebræ factæ ſunt, & *Venter ſaphyris diſtinctus.* *Matth. 2.* *Philip. 2.* *Iohan. 19.*

velum templi scissum est, & terra mota est, Matth.27. & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & cætera deinde facta sunt, quæ tu Exod.24. considerans rectè dicas, quia sub pedibus eius quasi opus lapidis saphyri, & quasi cœlum cum serenum est. [*Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.*] Crura illius, viæ sunt illius, scilicet misericordia, & iudicium, siue misericordia Psalm.24. & veritas, sicut ait Psalmista: Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Nam veritas ipsa est iudicium verum. Crura ista, viæ istæ, columnæ marmoreæ, id est, rectissimæ sunt atque firmissimæ, nec est qui posset Psal.18. eas infirmare, aut iustè reprehendere: Nam iudicia domini vera, iustificata in semetipsa. Exempli gratia: Loco vel tempore supradicto, cum penderet dilectus iste crucifixus, latronum duorum medius, alte- Luc.23. rum ex eis pœnitentem misericorditer suscepit, secumque in paradisum assumpsit, alterum blasphemantem iusto iudicio reprobauit. Cum similiter populum quondam non suum, populum gentilem, credentem atque confitentem assumit, & populum quondam suum, populum Iudaicum, non credentem, imo contradicentem atque blasphemantem dereliquit, quis iustè reprehendere, quis immutare possit? Nemo vtique, quia rectę sunt istæ viæ eius vniuersæ. Ergo crura illius columnæ sunt marmoreæ. Quid eo quoque verius, quòd ait, quæ fundatæ sunt super bases aureas? Bases nanque Bases aureæ, consilia diuina & immobilia. aureæ consilia sunt sapientiæ diuinæ. Denique super huiusmodi bases ita fundatæ sunt illæ mirabiles columnæ, vt in iudicando siue misericordiam faciendo dilectus iste nihil possit à semetipso facere. Flere potuit super ciuitatem Hierusalem, subuersionem, & damnationem suæ gentis Iohan.15. Luc.19. præuidens, & tamen animum suum inducere non potuit, vt auerteret ab eis iram imminentem. Stabant quippe inflexibilia crura eius tanquàm columnæ marmoreæ super bases aureas, id est, non qualis esset humanitatis suæ voluntas, sed diuinæ iustitiæ rationes attendebat. [*Species eius, ut Libani electus ut Cedri.*] Species eius, pulchritudo eius talis est vt Libani. Cuius Libani? Illius nimirum, cui per prophetam Zachariam spiritus sanctus, spiritus propheticus dixit: Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis Cedros tuas. Iste Libanus fuit templum domini, templum quod Salomon domino ædi- Species eius ut Libani. ficauit, cuius trabes & tabulata fere omnia fecit de lignis Libani, lignis Cedrinis auroque vestiuit. ¶In quo species dilecti similis speciei talis Libani? Primum in eo, quod sicut Libanus ille, templum illud, caput & decus extitit, sanctumque sanctorum Hierusalem illi terrenæ ciuitati, sic iste dilectus, & caput, & decus, & sanctus sanctorum est supernæ Hierusalem ciuitati cœlesti, ciuitati Dei viuentis, secundum mysteria templi huius non manu facti, cuncta facta sunt ædificia templi illius manu facti, sicut & tabernaculum, quod Moyses in eremo inben- Exod.25. te domino perfecit. Sicut enim de tabernaculo faciendo dixit dominus Moysi: Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstraui: ita & Dauid spiritum sanctum, spiritum propheticum habenti, non dubium quin demonstratum fuerit cœlitus exemplar cœlestis ædificij, vt describeret qualiter deberet fieri, sicut scriptura libri Paralip. dicit: Dedit autem 1.Paral.28. Dauid Salomoni filio descriptionem porticus & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum, in adytis, & domus propitiationis, nec non & omnium quæ cogitauerat atriorum, & cętera, vsque ad id: Omnia, inquit Dauid, venerunt scripta manu domini ad me, vt intelligerem vniuersa opera exemplaris. Profectò propheta cum esset Da- Psalm.118. uid, qui & dicebat: Super senes & super omnes docentes me intellexi, non dubium quin & ipse oculis eisdem, quibus Moyses viderat exemplar tabernaculi faciendi, viderit exemplar, iuxta quod descriptiones templi faciendi dedit filio suo Salomoni. Exemplar, inquam, cœleste, scilicet magnum sacramentum templi, non manu facti, per spiritum sanctum de vtero virginis construendi, id est, corporis sancti, sicut & ipse dilectus testatur, dicendo Iudæis: Soluite tem- Iohan.2. plum hoc, & post triduum excitabo illud. Hoc autem, inquit Euangelista, dicebat de templo corporis sui. Igitur species eius vt Libani, id est, decus ipse est suæ sempiternæ ciuitatis, & sanctum sanctorum in Hierusalem cœlesti, sicut præfiguratum est in illo templo manu facto, in illa Hierusalem terrena, constructa de lignis imputribilibus atque auro tectis. ¶Non solum autem, sed & in hoc species eius vt Libani, & ipse electus, vt Cedri. Quia sicut Libanus mons Electus ut Cedri. Phœnicis qui ex vno latere terminus est terræ Iudææ, maximis abundat Cedris, in semetipso radicatis & in altum subrectis, sic iste mons Dei, mons pinguis verè candidus, & mundus secundum hoc ipsum no- Psalm.67. men, quod est Libanus, magnos & valde nominatos & ipsos patres suos, secundum fidem & de semetipso radicatos protulit, quemadmo-

admodum de Dauid, vtique patre suæ carnis, ipse dicit: Ego Iesus misi angelum meum testificari vobis, hæc in ecclesijs, ego sum radix & genus Dauid. Igitur isto quoque modo species eius vt Libani, & electus vt Cedri, scilicet sancti vel patres antiqui, id est, assimilatus est illis, quemadmodum in Osee propheta dicit: Et locutus sum per prophetas, & ego visiones multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum. Exempli gratia: Sicut Isaac ad immolandum ductus, non reluctatus est ipse, tamen viuus holocausto suo superfuit. Et sicut Ioseph inuidia fratrum superata de carcere transiuit ad currum dominationis, & Aegyptum de periculo famis eripuit. Et sicut Dauid, cum esset minimus de medio fratrum inuidentium, assumptus, & rex vnctus superbum Goliad strauit, & post multas persecutiones Saul, tandem sedit in throno regni. Sic iste dilectus inter aduersa gloriosus claruit, omnique inuidia & ipsa morte superata, in cœlum ascendit, & sedet à dextris Dei, iuxta illud: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Similiter de alijs quàm plurimis experimenta capere copiosa promptum est, vt scienter noueris ita esse, vt dilecta dicit, electus vt Cedri. Finis descriptionis hic est. [*Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.*]

Apoc. 22. *Osee 12.* *Gene. 22.* *Gene. 41.* *1. Reg. 16.* *Psal. 109.*

Guttur dilecti experimentum est diuinæ eius dulcedinis, quæ nondum apparuit, sed in futuro reseruatur in remunerationem præsentis fidei ac dilectionis, quemadmodum ipse dilectus dicit. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. ¶Guttur illud suauissimum, inquit, & non dicit, quàm suaue, vel cui simile sit. Cæterorum singulis quædam similia dedit siue apposuit, videlicet capiti aurum optimum, comis elatas palmarum, oculis columbas super riuulos aquarum, genis areolas aromatum, labijs lilia, manibus tornum & aurum cum hyacinthis, ventri ebur distinctum saphyris, cruribus columnas marmoreas cum basibus aureis. Porro guttur, vt iam dictum est, nulli rei simile, sed tantummodo suauissimum dixit, vt per hoc recogites ineffabilem atque inæstimabilem esse internam dulcedinem diuinitatis, vt meritò dictum sit illud, quod Deus diligentibus se præparauit, quale nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed nec cæterorum, de quibus iam dictum est, similitudines sufficientes sunt. ¶Vno autem dicto supplere contendit defectum totius sermonis, dicendo, & totus desiderabilis. Verè totus desiderabilis, & semper desiderabilis, quia cum habetur, tunc magis desideratur, estque visio eius in desiderio, desiderium in visione, sicut scriptum est: In quem desiderant angeli prospicere. [*Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.*] Quomodo sermo potuit * describit virum amabilem, dilectum, desiderabilem. Non talis pictura hæc, quалем aspexit illa non mater nostra, illa Hierusalem terrena, imo non Hierusalem, sed Ooliba soror eius, quæ dicebatur Oolla, de qua & sic scriptum est in propheta Ezechiele: Cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines expressas coloribus & accinctos baltheis renes, & thyaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium similitudinem filiorum Babylonis terræque Chaldæorum, in qua nati sunt, insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntium ad eos in Chaldæam. Non, inquam, talis pictura hæc, veruntamen æmulamini in melius visum illum & concupiscentiam illam. Humanum dico, ait quidam amicorum, propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Et ego vobis dico. Sicut illa videlicet non Hierusalem, sed Ooliba exhibuit oculos suos videre viros depictos in pariete, videre imagines Chaldæorum expressas coloribus, videre baltheos eorum, thyaras eorum, & formam eorum, ita nunc exhibete oculos vestros, oculos interiores, videre dilectum hunc, videre aureum caput eius, nitentes oculos eius, reuerendas genas eius, candida & gratiosa labia eius, tornatiles & aureas manus eius, eburneum & saphyris distinctum ventrem eius, rectissima crura eius, & tangite suauissimum guttur eius, iuxta illud: Gustate & videte, quoniam suauis est dominus. ¶De omnibus instum iudicium iudicate, videlicet quod iste multo melior sit Moyse. Hoc enim postulabat ipse, cum diceret Iudæis: Si circumcisionem accipit homo in sabbato, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Nam illi quidem locutus est Deus, & ex collocutione Dei facies eius splenduit, sed non caput aureum, non manus tornatiles & aureas habuit, id est, non

Iohan. 14. *Esa. 64.* *1. Cor. 2.* *Totus desiderabilis.* *1. Petri 1.* *Al. sic* *Hierusalem non uera, sed terrena.* *Ezech. 23.* *Talis est dilectus meus.* *Psalm. 33.* *Iohan. 7.* *Exod. 34.*

Deus & homo, sed tantummodo homo fuit: & hoc ipsum, quòd splendida facta est facies eius, quod aliqua operatus est qualibuscunque manibus, de plenitudine huius accepit, sicut & omnes alij. Talis, inquam, est dilectus meus, & ipse est amicus meus, & prius amicus quàm dilectus meus. Prior enim ille me amauit: & respexit humilitatem ancillæ suæ amicis oculis, & hinc illum ego dilexi, quia magna fecit mihi, magna, inquam, quæ verè sunt amici. Hoc autem nunc agitur, vt vester quoque dilectus sit, & vt sciatis vel cognoscatis iam ex parte, quàm verè diligendus & totus desiderabilis sit, quia dixistis, qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos. [*Quò abijt dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? Quò declinauit dilectus tuus, & quærimus eum tecum? Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis, ut pascatur in hortis & lilia colligat.*] Ergo ô dilecta & dilectarum dilectissima, non quasi ignorans, quò abisset dilectus tuus, dixisti filiabus Hierusalem, adiuro vos, si inueneritis dilectum meum, nam ipsæ potius ex te discendum existimauerunt, & tu doces eas, vbinam inuenire deberent illum. Quare autem non dixisti, dilectus meus ascendit in cœlum: sed dixisti dilectus meus ascendit in hortum suum. Videlicet qui non adhuc infidelibus, sed iam fidelibus loqueris, scilicet filiabus Hierusalem, quippe quæ nec veraciter dici possent filiæ Hierusalem, si non haberent fidem: nisi dilectum surrexisse atque in cœlum tam ascendisse credidissent. Hoc autem scire illas oportebat ad perfectionem fidei, quod licet ascendisset in cœlum, & sederet ad dexteram patris, nihilominus tamen hic remansisset præsentia maiestatis, præsentia vel gratia siue operatione diuinitatis inuisibili, quemadmodum dicit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Igitur dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis, vt pascatur in hortis, & lilia colligat, id est, hic perseuerat nobiscum, quò semel descendit, vt faceret voluntatem patris sui, quod est pasci in hortis, quemadmodum dicit: meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, & vt electos suos congregaret ad se, quod est lilia colligere, quemadmodum quidam de præcipuis amicorum dicit de hoc ipso dilecto, quia moriturus erat pro gente, & non tãtum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. ¶ Cum hæc ita sint, non ita vobis dictum arbitremini filiæ Hierusalem, adiuro vos, si inueneritis dilectum meum, vt annuncietis ei, quia amore langueo, tanquàm hinc abierit, & hic nullo modo inueniri possit, quia Deus & dominus est, qui vbique est, & omnia implet, quemadmodum sapiens cognitor eius dicit. Ergone putandum est, quòd Deus habitet super terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum capere te non possunt, quanto magis domus hęc, quam ædificaui. Quãmuis secundum visibilem præsentiam hic non sit, quàmuis humanam formam in cœlum leuauerit, eamq; nubes susceperit ab oculis nostris, tamen hic intra vos est, & vos illi estis areola aromatis, & ipse pascitur in vobis, & vos estis lilia quæ colligit.

Margin notes: Luc. 1. Iohan. 15. — CAP. VI. — Dilectus meus ascendit in hortum suũ. — Matth. ult. — Iohan. 4. — Iohan. 11. — Christus vt Deus ubique est. — 3. Reg. 8. — Act. 1.

FINIS LIBRI QVINTI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER SEXTVS.

Digna laudari à dilecto Maria. Canti. 4.

Ntequam fierent emissiones tuę paradisus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, laudabilis eras & pulcherrima mulierum, & dilecti tui voce laudabaris, dicentis: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo, quod intrinsecus latet, &c. Quanto magis postquàm ad vocem eius pulsantis, & propter manum eius te tangentis, surrexisti, vt aperires ei, & aperuisti pessulum ostii tui, factusque est ille emissionum tuarum paradisus, verbis atque exemplis tuis complantatur, laudari debuisti ampliori laude pulchritudinis, quàm esses pulchra non soli tibi, sed pulchritudinis tuæ facti essent participes plurimi. Repetit iterum dilectus canticum laudationis, & modulos multiplicat pulcherrimæ cantionis in memoriam tui, talibus verbis te præmittente. [*Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Pulchra es amica mea, suauis & decora, sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ descenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali Punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderunt illam filiæ, & beatissimam prædicauerunt reginæ, & concubinæ laudauerunt eam. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?*] Ego, inquis, dilecto meo, subauditur pessulum ostij mei aperui, vocis meæ obsequium præbui, vt audirent, & non nescirent filiæ Hierusalem, qualis ipse sit: dilecto, inquam, meo, qui pascitur inter lilia, id est, qui corda munda, & casta diligit corpora, & dilectus meus, subauditur, vicem reddit mihi laudationis ac beatificationis, cantico suaui, ac perfectione cantici, veluti octo chordis. Ipse est enim & psalterium & cythara Dei patris, cui pater in Psalmo dicit: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara. Fiebant autem antiquitus cytharæ octo chordis, ea lege, vt octaua eadem esset quæ prima, quam symphoniam maximam musici nominant dyapason. Considerate igitur canticum istud, quomodo currit modulis octo benè sonantibus, ita vt sonus octauus idem sit qui primus, terribilis, vt castrorum acies ordinata. Nam primus modulus est, pulchra es amica mea, suauis & decora, sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata. Secundus, auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Tertius, capilli tui, sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Quartus, dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Quintus, sicut cortex mali Punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis. Sextus, sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ; & adolescentularum non est numerus, vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Septimus, viderunt illam filiæ, & beatissimam prędicauerunt reginę, & concubinę laudauerunt eam. Octauus, quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.

Psal. 56. 107.
Canticum perfectum in octauis.
Octo moduli huius cantici.

¶Igitur perfecta cantio maximaque hæc symphonia dilectionis, & modulus octauus idem sonat, quod primus pro eo, quod non contenta ego propria fœlicitate, studui chorum filiarum Hierusalem docere & ordinare, ita vt vnus idemque cœtus & chorus esset & castrorum acies, chorus laudantium dilectum, acies pugnantium contra diabolum propter dilectum. Nunc singula hæc modulamina studiosius addiscenda sunt. [*Pulchra es, inquit, amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.*] In hoc est perfectio pulchritudinis, quod non solum suauis, nec solum terribilis, sed vtrunque es & suauis & terribilis: suauis sicut Hierusalem, terribilis vt acies castrorum, quæ benè ordinata est. In quo suauis & decora, sicut Hierusalem? In eo videlicet, quod & ani-

Chorus & acies castrorũ.
Suauis & terribilis.

ma

ma tua ſemper ſupernam videt pacem, & ex viſitatione tui diſcunt animæ plurimæ cœleſtem ducere conuerſationem, vnde & dicuntur vel ſunt filiæ Hieruſalem, quia optimam eligunt partem, iuxta illud: Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.

Pſalm.45.

¶Quid verò eſt, vt caſtrorum acies ordinata? Non enim à magno intellectu vacat iſta comparatio, & idcirco ſubtiliter eſt intuenda. Scimus & conſtat, quia caſtrorum acies tunc hoſtibus terribilis oſtenditur, quando ita fuerit conſtipata atque denſata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam ſi ita diſponitur, vt locus vacuus, per quem hoſtis poſsit ingredi, dimittatur, profectò iam ſuis hoſtibus terribilis non eſt. Et nos ergo, cum contra malignos ſpiritus ſpiritualis certaminis aciem ponimus, ſummoperè neceſſe eſt, vt per charitatem ſemper vniti atq; conſtricti, & nũquam interrupti per diſcordiam inueniamur: quia quamuis quælibet bona in nobis fuerint, ſi charitas deſit, per malum diſcordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos valeat hoſtis intrare. Huius partis optimæ tu totam hæreditatem poſsides, & in ea princeps tu es: partis, inquam, optimæ, cuius eſt & in ſuauitate videre iam vel cõtemplari ſupernam pacem, ſecundum nomen Hieruſalem, & contra malignos ſpiritus in procinctu eſſe ſecundum caſtrorum ſimilitudinem. Veruntamen ô dilecta, ô vera Hieruſalem, fac quod dico. [*Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt.*] Et tunc, quando me præſentem habuiſti præſentia corporali, oculos tuos, oculos tam mentis quàm corporis ſemper in me fixos habuiſti: & nũc, quando ſecundum corpus abſens tibi ſum, me ſpiritualibus oculis iugiter contemplaris. Auerte oculos tuos, auerte, inquam, videlicet ita, vt prudens & diſcreta ſit contemplatio, ſciendo quod ſim incomprehenſibilis ego dilectus tuus, ex eo quod ſum Deus, cuius ſubſtantiam vel naturam quanto quis contemplatur ſubtilius, tanto ad comprehendendum inſufficiẽs inuenitur, vt de iſto quoque rectè dicas: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Ergone bonum eſt hoc placitumque dilecto, propter cauſam hanc auertere oculos? Eſt planè bonum aliquo modo, ſcilicet dum ſic à me auertis, vt in temetipſam conuertas oculos tuos, id eſt, dum ſic altiſsimam diuinitatem contueris, vt reuoces ad memoriam infirmitatem tuam infirmæ conditiõnis, & optimè ſcias, quia hoc ipſum, quòd Deum vides: non tuæ potentiæ, ſed diuinæ gratiæ eſt. [*Capilli tui, ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis.*] ¶Vt quid iſta dilectus laudationis modulamina repetit, cum inter cætera ſuperius eadem & eodem modo cecinerit: niſi quia duplici honorificentia dignum eſt, eandem munditiam cogitationum, eandem vitæ innocentiam, eandemque pudicitiæ verecundiam, quam prius habuiſti in ſolitudine ſilentij, cuſtodiſſe ad integrum in illa frequentia, cui te intereſſe poſcebat vtilitas euangelij, ſecundum voluntatem dilecti pulſantis & dicentis: aperi mihi ſoror mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium? Et de iſtis quidem, videlicet de capillis, dentibus atque genis iam illic dictum eſt: veruntamen de genis adhuc aliquid dicendum, quod libenter audiant amici, quò ædificentur adoleſcentulæ, quò delectentur filiæ Hieruſalem. ¶In vtero nos ita natura formauit, vt genua genis oppoſita ſint. Vnde & à genis genua dicuntur. Ibi enim cohærent ſibi, & cognata ſunt oculis, lachrymarum indicibus & miſericordiæ. Denique complicatum aiunt gigni, formarique hominem ita, vt genua ſurſum ſint, quibus oculi formantur, vt caui fiant ac reconditi. Inde eſt, quod homines, dum ſe ad genua proſternunt, ſtatim lachrymantur. Voluit enim nos natura maternum rememorare vterum, vbi conſedebamus in tenebris, antequàm veniremus ad lucem. ¶Profectò qui cauſam iſtam diligenter attendit, ille ſcienter atque rationabiliter laudat & approbat, ſanctis & eruditis cogitationibus familiare eſſe, genua frequentius excelſo Deo curuare, & genas lachrymoſas genibus curuis applicare, vt reſpiciet ac recogitet creator habitans in excelſis, qualiter nos in vtero formauerit. Vnde & illud ſanctus Iob commoneſacit his verbis: Memento quæſo, inquit, quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me, &c. vſque, licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio, quod vniuerſorum memineris. Non paruum inuentum reperit, qui iſtud conſecutus eſt, vt ſcienter ſic exhibeat creatori, ſicut reperit propheta Micheas, cum dixit: Quid dignum offeram domino? Curuem genu Deo excelſo. Nec verò ſoli Deo, verum etiam hominibus dulcis viſu & amabilis eſt huiuſmodi compoſitio ſiue appoſitio, tantoque quiſque magis reuerendus exiſtit, quanto frequentius atque affectuoſius genua curuans, genas ſuas vel oculos aut totum

Vt caſtrorum acies ordinata.

Per diſcordiam datur hoſti locus.

Prudens & diſcreta contemplatio.

Pſal.63.

Cur repetit tres modulos laudis.

Genæ & genua in vtero materno coniuncta ſunt.

Offerenda ſunt Deo & genua curuata & genæ lachrymoſæ.

Iob.10.

Mich.6.

Genæ & oculi alti Deo hominibusq; odibiles.

tum caput demiserit. ¶Econtrà capitis oculorumque ac genarum erectio nimia, multum Deo & hominibus odibilis est, magnamque sonat vituperationem talium reprehensio, maximè ex ore Dei. Exempli gratia, cum dicit: Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant, &c. Item: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum subrectæ. Tu ò dilecta naturam condecorasti, quæ genas tuas ad nullius viri aspectum subleuare prima proposuisti, solique creatori mente & corpore humilis sapienter inclinasti, duce & magistro spiritu sancto, in quo dicit pater tuus fidelis Dauid: Venite adoremus & procidamus, & ploremus ante dominum, qui fecit nos. Sequuntur autem te vtriusque sexus plurimi, quibus optimè placet id quod audiunt, sicut cortex mali Punici, ita genæ tuę absque occultis tuis. [*Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum. non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.*] Quid est hoc dicere: nisi quod & si multę sunt fideles, & propter fidem, quę per dilectionem in eis operatur, laudabiles, nulla tamen earum tibi similis est, sicut veraciter pręedicamus, quia nec primam similem visa es, nec habere sequentem. ¶Nam reginę rectè dicuntur illę animę, quę perfectæ charitatis sunt, in eo videlicet quod eundem dilectum tuum sequentes, nihil terrenum, sed ipsum solum quęrunt, nec propter metum gehennę, sed propter amorem vitæ tuę ęternæ peccatum fugiunt, virtutemque amando, iniquitatem oderunt: concubinæ verò sunt illę, quę sub timore seruiunt, nec eius perfectionis, vt super præceptum velint addere consilium, scilicet hoc, vt relictis omnibus solum sequantur hunc dilectum, habentes quidem in fundamento Christum, sed nihilominus amantes aliqua, quæ huius mundi sunt. Quod porro volunt sibi numeri isti decem senarius atque octonarius: Valet ne aliquod nomen scripturę huius, quod est, שִׁירהַשִּׁירִים hoc est, Cantica Canticorum. Valet vtique, quia primam symphoniam efficiunt, quam musici nominant diatessaron. Est enim in eis habitudo, quam Epitriton, id est, sesquitertiam dicunt, quia maior numerus, videlicet octoginta, minorem numerum, scilicet sexaginta, totum in se cõtinet, & eius insuper tertiam partem, id est, viginti. Et hęc proportio numerorum in musica sex reddit diatessaron, quod interpretatur de quatuor, & idcirco sic vocatur symphonia hęc, quia de quatuor chordis siue vocibus constat, cum duobus tonis habens semitonium. Igitur sexaginta reginæ, & octoginta concubinæ, id est, animę quæ verbo Dei insistunt, & verbi Dei ita participes factæ sunt, vt facere posint doctrinę fructum: meritis quidem, secundum quod suprà dictum est, differunt sed fidei cõsonantiam per vnitatem confessionis in auribus dilecti suauiter resonant. ¶Quomodò autem numeri isti octonarius & senarius, qui hic multiplicauerunt denarium, ab inuicem differunt: vt meritò per senarium reginas, & per octonarium voluerit designare concubinas? Videlicet eo differunt, quòd senarius numerus perfectus, octonarius verò imperfectus ac diminutus, atque vsque ad extremas vnitates secabilis est. Perfectus quippe est, & perfectorum primus numerorum senarius, quia suis ex partibus construitur. Habet enim dimidiam, id est, tres: tertiam, id est, duo: sextam, id est, vnum, quæ partes simul collectę senarij summam restituunt. Porrò octonarius in suis partibus seipso minor est. Habet enim dimidiam, id est, quatuor: quartam, id est, duo: octauam, id est, vnum: quæ partes simul collectę, septenarium faciũt, minorem videlicet summam ipso octonario, cuius partes sunt. Claret igitur & ista causa, cur senarius reginis, & octonarius concubinis, magisque octonarius reginis, & senarius congruat concubinis. ¶Adolescentularum non est numerus, id est, abundant in euangelio plures, quàm ad cœlestes pertineant thalamos, iuxta illud: Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Adolescentulæ namque rectè dicuntur, quæ nondum saltem ad timorem Dei profecerunt, & propter hoc custodia indigent vel magisterio hominum, qui necdum intus diuini timoris seu amoris habent magisterium, & multæ ex huiusmodi (quod valde pauendum est) inueniuntur extra numerum, quia de adolescentia nunquàm ad perfectam ætatem perueniunt, ætatem interioris hominis, quam quidam amicorum insinuans, occurramus, ait, in virum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Iesu Christi. ¶Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suę, electa genitrici suę. Vna (inquã) est, & similẽ non habet: Omnino nec inter reginas vlla similis huic est. Cui matri suæ vna, cui genitrici suæ est electa? Nimirum matri suæ Hierusalem vna est, illi Hierusalem, quæ sursum est, quæ est mater omnium nostrum, & genitrici suæ, scilicet antiquæ eccle-

Esa. 3.
Prouer. 30.
Psal. 40.
Galat. 5.
Perfectiores animæ reginæ, imperfectiores concubinæ dicũtur.
Matth. 19.
Numeri sexaginta & octoginta faciunt diatessaron in musica.
Cur numerus senarius reginis, octonarius concubinis attribuatur.
Adolescentularum non est numerus.
Psal. 39.
Ephe. 4.
Mater, superna Hierusalẽ, genitrix, vetus ecclesia patrum.

sia

ſiæ electa eſt, eccleſiæ patriarcharum & prophetarum ac regum iuſtorum, quorũ de carne progenita eſt, qnorum ſecundum fidẽ benedictionis, quæ ad illos repromiſſa erat, ianua vel materia eſt. Et illi matri, & huic genitrici vna & electa eſt: quia nec inter angelos,

Galat. 4.

nec inter homines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt: verè columba, quia gratia plena, verè electa, quæ non ſolum ſalua exiſteret, verum etiam ipſam ſalntem pareret. [*Viderunt illam filiæ, & beatiſsimã prædicauerunt reginæ, et concubinæ laudauerunt eã.*] Hoc ipſamet præuidens ac prænoſcens, cum dixiſſet: quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ſubiunxit atq; ait: Ecce enim ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes. Nõne, vt ſecũdum pręſentem literam hoc dictum ſit,

Luc. 1. Beatam me dicent omnes generatiões.

& generatio reginarum, & generatio concubinarum, & generatio adoleſcentularũ: nonne (inquam) omnes iſtę generationes beatam dicent illam? Reuera, & ſi impares meritis, attamen fide conſimiles, ecce vident illam, ecce contemplantur illam vnam, illam electam, & cum admiratione ineffabili voces extollunt iugiter ex omnibus locis ſuis, talem laudantes, talem beatiſsimam prædicantes, non ſolum hic in iſto exilio mortalitatis, verumetiam & multo amplius in illa prima vitæ & immortalitatis, vbi vident eam dominantem, & dominando poſsidentem regnum dilecti, eo videlicet iure, quo decet matrem poſsidere regnum filij ſui. Et quid dixerunt laudantes, & beatiſsimam prędicantes? [*Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?*] Quàm pulcher ordo in iſta laudatione, in iſta tuæ pulchritudinis, ô beatiſsima, prædicatione. Primum conſurgens vt aurora, deinde pulchra vt luna, deinde electa vt ſol. Quando nata es ô virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuntia diei ſempiterni, quia ſicut aurora quotidiana finis præteritę noctis, & initium

Quaſi aurora conſurgens Maria.

diei ſequentis, ſic natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento Dei facta eſt repromiſſio benedictionis: finis dolorũ, & conſolationis fuit initiũ: finis triſtitię, & lętitiæ nobis extitit principium. ¶ Quando autem ſpiritus ſanctus in te ſuperuenit, & filium virgo concepiſti, virgo peperiſti, tunc tu & ex tunc pulchra pulchritudine diuina: pulchra (inquam)

pulchra ut luna.

non quomodocunque, ſed vt luna. Sicut enĩ luna lucet, & illuminat luce non ſua, ſed ex ſole concepta: ſic tu ô beatiſsima, hoc ipſum, quod tam lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autem de hoc mundo aſſumpta atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu & extunc electa vt ſol: electa (inquam) nobis, quia ſicut ex

Electa ut ſol.

te natum Dei filium ſolem verum, ſolẽ ęternum adoramns & colimus vt Deum verum, ſic & te honoramus atque veneramur, vt veri Dei genitricem, ſcientes quia totus honor impenſus matri, ſine dubio redundat in gloriam filij. ¶ Et quidem natura non tu idem es, quod ille ſol, ſed nihilominus tanta es, vt te honoret ipſe ſol, honore, quo decet filios honorare parentes ſuos. Qui enim dixit:

Mariam honorat filius & omnes ſancti.

Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipſe honoret, & ab omnibus amicis ſuis ſuam velit honorari matrem. Finis cantici idem ſonat quod principium, terribilis vt caſtrorum acies ordinata, ſicut ſuperius iam dictum eſt. ¶ Protinus verò, quod dixeras ô dilecta filiabus Hieruſalem, percõtantibus quò abijſſet dilectus tuus, dilectus meus deſcendit ad areolam aromatis, vt paſcatur in hortis, ipſe gratanter acceptum con

Exod. 20.

firmat his verbis. [*Deſcendi in hortum nucum, ut uiderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet uinea, et germinaſſent mala Punica.*] Ita ſoror mea, vt nouiſsimè dixiſti: Ego deſcendi, videlicet de cœlis in hortum meum, hortum nucum, factus ſum enim ex te muliere, factus ſub le

Galat. 4.

ge, quæ nimirum lex ſic mihi eſt tanquàm hortus nucum. ¶ Deniq; ſicut nux ſub amaro cortice, intra teſtam duram, dulcem & ad

Lex, ſicut nux eſt.

veſcendum ſuauem continet nucleum, ita

2. Corin. 3.

ſub amara voce vel occidente litera, & duriſsimo iugo cæremoniarum, ſuauem atque viuificantem cõtinet ſpiritum. Ad quid huc deſcendi? Vt viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala Punica. Verum quod ccontrà euenit, illud cantabile non eſt, ad Cantica Cãticorum non pertinet: ſiquidem reſpicias cauſam illorum, qui illi deſcenſui meo nimis ingrati fuerunt. Amici noſtri & filiæ Hieruſalẽ adoleſcentulæ noſtræ iamdudum rem geſtam benè nouerunt, ſecundum illam parabolam

Parabola de agricolis uineæ.

quam dixi, quę eſt huiuſmodi: Homo erat paterfamilas, qui plantauit vineam & ſepem

Matth. 21.

circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &c. vſque, nouiſsimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres. Venite, occidamus eum, & habebimus hęreditatem eius, & apprehẽſum eiecerũt eum extra vineã, & occiderunt eum. ¶ Secundum (inquam) parabolam illam, ego

Deſcendi in hortũ nucum.

deſcendi in hortum nucum, id eſt, ſub lege factus ſum, vt viderem poma cõuallis, id eſt, vt conſolarer eos, qui me expectabant in ſpi

ritu

ritu humilitatis. Iuxta illud: Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit me dominus. Ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, &c. Nō solum autem, sed & vt inspicerem, si floruisset vinea: illa nimirum vinea, de qua scriptura prophetica dicit: Vinea facta est dilecto in cornu filio olei, &c. vsque, vinea enim domini exercituum, domus Israël. At illi agricolæ eiecerunt & occiderunt me. Veruntamen licet hæc mihi fecerint, aliqua pars eorum tandem pœnitens istud cantabile dixit. [*Nesciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.*] Vbinam hoc dictum fuit? Cum dicerent eis amici nostri, certissimè ergo sciat omnis domus Israël, quia dominum eum & Christum Deus fecit hunc Iesum, quem vos crucifixistis: His auditis compuncti sunt corde & dixerunt ad eos: Quid faciemus viri fratres? Et quidam talium notissimus ita dicit: Fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. His atque aliis modis dixit pœnitens synagoga, siue aliqua synagogæ pars: Nesciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Quare autem sic dixit, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab, & non dixit, conturbauerunt me quadrigæ Aminadab? Considerate amici prius ipsas quadrigas Aminadab, & videbitis multum pertinere ad rem, quod dicit: anima mea conturbauit me, & non dicit, quadrigæ conturbauerunt me. ¶ Quadrigę Aminadab quatuor sunt euangelica sacramenta dilecti, videlicet incarnatio vel diuinitas eius, passio eius, resurrectio eius, & ascensio eius. ¶ Propter huiusmodi quadrigas anima mea (inquit) cōturbauit me, id est, cœtus pharisaicus in seditiones excitauit me, vt talium quadrigarum cursum non possem discernere, videlicet præuenta quadrigarum earundem non bona ęstimatione, secundum suasiones & iniqua cōsilia illius talis animæ meæ. Cœtus nanque pharisaicus erat vel esse debebat anima mea, id est, ita plebem viuificare vel regere, sicut corpus vel omnia membra corporis viuificat vel vegetat anima: vtpote magistri vel sapientes, legem & prophetas scientes, imo & totam clauim scientiæ tollentes. Talis anima mea conturbauit, vt ad scientiam non possem introire, & intelligere quadrigas Aminadab, quod testimonium eis perhiberent lex & prophetæ. ¶ In quo, vel vnde dilectus Aminadab? Quò pertinuit, vt tali in te vocaretur Aminadab? In eo nimirum, quod vnus idemque dilectus, rex est & pontifex magnus, & in se vno personam vtranque coniunxit, videlicet sacerdotis & regis, secundum typum vel similitudinem illius viri Aminadab, qui cum esset de tribu regia, scilicet de tribu Iuda, dedit filiam suam in coniugium homini sacerdoti Aaron de tribu Leui, sicut in Exodo scriptum est: Accepit autem Aaron vxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Naason, quæ peperit ei Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. Et ille quidem Aminadab, filiam suam semel datam illi Aaron, ad semetipsum non reduxit aut reducere debuit, iste autem Aminadab, iste dilectus & primogenitus, sacerdotium suū, quod semper ante Moysen & Aaron primogenitorum fuit, pro tempore autem & propter quandam dispensationem, de qua multa essent dicenda, præstitum est tribui Leui: sacerdotium (inquam) suum exultando, & quadrigis iam dictis viam suam currendo, repetiit & ad se reduxit, in omnibus spontaneus, sponte incarnatus & natus, sponte passus, & in ipsa passione sua ipse sacerdos & ipse hostia sponte factus, secundum hoc ipsum nomen Aminadab, interpretatur enim populi mei spontaneus: Non solum autem sacerdotium suum ita repetijt & ad se reduxit, verumetiam ad antiquam speciem formamque pristinam reuocauit, sicut in spiritu prædixerat Dauid: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem melchizedech. Igitur anima mea conturbauit me (ait) propter quadrigas Aminadab, videlicet malo zelo ipsa turbata & confusa præ inuidia, causam suam quasi dolendam declamans, eo quod cursores sine aurigas quadrigarum istarum audisset dicentes, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses. Et multa his similia, seu antè, seu postquam cursum suum perfecit iste Aminadab. Voces autem eiusdem Aminadab currentis in quadrigis suis erant huiusmodi. [*Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, ut intueamur te.*] Tu (inquit) ò Sunamitis, id est, captiua vel despecta, tu ò fides, veri sacerdotij dignitas, propter carnales cęremonias penè obliuioni tradita, ita vt nesciat neque recogitet synagoga, quia non per legem, sed per te, scilicet per fidem, instificatus est pater eius Abraham, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: reuertere, & iterum dico reuertere, & tertiò dico reuertere, & quartò dico reuertere, videlicet secundum istas quadrigas meas. Nam & ad

f

Margin notes: Esa. 61. Luc. 4. Esa. 5. — Act. 2. — 1. Timo. 1. — Quadrigæ Aminadab. Anima mea cœtus pharisaicus. — Luc. 11. — Cur Christus hic dicitur Aminadab, quia rex & sacerdos. — Exod. 6. — Psal. 109. — non per legē, sed per fidem iustificatio est. Rom. 4.

ad hoc natus, & ad hoc passus sum, vt tu reuertaris,& resurgens,atque ascendens in cœlum, reuersionem tui inclamare non desisti. Cumque reuerteris, tu mihi es Sunamitis,quæ vel me vel patrem meum antiquum
Gene.19. dierum calefacias secundum similitudinem
3.Reg.1. hanc: Et rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus,non calefiebat.Dixerunt ergo ei serui sui:Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginem,& stet coram rege, & foueat eum,dormiatque in sinu eius, & calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & inuenerunt Abysach Sunamitem, & adduxerunt eam ad regem,
Galat.4. &c. ¶ Hæc denique,sicut & alia sunt per allegoriam dicta,& inter omnia, quæ in figura contingebant, sunt æstimanda. Vestimenta enim, quibus cum operiretur rex Dauid senex, non calefiebat, carnales cæremoniæ sunt,quas ille antiquus dierum Deus cum si-
1.Cor.10. bi offerrentur, non delectabiliter accipie-
Psalm.49. bat,imo dicebat: Nunquid manducabo carnes taurorum,aut sanguinem hyrcorum potabo?Et multa his similia. Porro Sunamitis, puella speciosa, sola digna est stare coram Deo rege,& in sinu eius dormire, ipsumque calefacere,id est,benè calentem charitatis eius gloriam, scilicet remissionem peccatorum obtinere. Tu ergo Sunamitis reuertere,vt intueamur te, id est, vnde iustificatus est Abraham, inde iustificari sperent omnes, qui volunt esse vel veraciter dici filij Abrahæ,scilicet non ex lege,sed ex fide:& nos intuebimur te,nos gaudebimus super te. Notum hoc debet esse amicis,imo adolescentu-
Chori castrorum. larum multitudini,& idcirco dico eis. [*Quid videbitis in Sunamite, nisi choros castrorum?*] Quid,
ibidem inquam,aliud?Nunquid sanguinem victima-
Roma.10. rum?Nunquid circumcisionis cauterium?Nihil omnino nisi choros castrorum,id est,laudes siue cantiones præliantium, prælia laudantium siue cantantium, quod suauissimum, quod verè est pulcherrimum. Immola Deo sacrificium laudis,ait ipse in Psalmista,& redde altissimo vota tua. Laudando chori præliantur, præliando castra laudant, & omnino est iustitiæ Dei subijci, non suam velle statuere iustitiam. Nihil aliud videbitis,aut videre desiderabitis:sed & si quis vestris ô amici auditoribus ostendere voluerit, vos cum spiritu sancto, spiritu consilij
Actu.15. econtrà dicetis:Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris,quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, & ea quæ vobis fieri non vultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes vos,benè agetis.Igitur hoc solum in Euangelio videndum atque prouidendum est secundum fidem patrum, vt sint chori castrorum,chori in vna fide,dicendo idipsum, castra resistendo vsque ad san- 1.Cor.1.
guinem contra peccatum. [*Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis.*] Tibi dico ô Sunamitis,cui dixi reuertere,& quę iam reuerteris, te appello filiam principis,& hęc dico tibi, quia pulchri sunt pedes tui in calceamentis. Quæritis ne adolescentulæ, cur Sunamitem iam dictam nominem filiā principis, vel cuius dicam filiam principis? Discite hoc ex amicis,& ex illo præcipuè, cuius Anima reddi
in anima valde claruit illa reuersio, quam ut Sunamitis
inclinans dixi, reuertere,reuertere Sunami- reuersa.
tis.Insigniter quippe reuersa est anima illius de lege factorum ad legem fidei. Ille nos filiam principis cognoscere docet his verbis: Scriptum est(inquit)quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est:qui autem de libera, per repromisionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta, & cætera vsque,Itaque fratres iam non sumus ancillæ filij,sed liberæ,qua libertate Christus nos liberauit, state & nolite iterum iugo seruitu-
tis contineri. ¶ Libera illa, cuius secundum Filia princi-
scripturam meminit, Sara dicta dicta est.Sa- pis cur dici-
ra autem interpretatur princeps, & secun- tur.
dum hoc ipsum nomen,& secundum suæ generationis modum, allegoricè designat illam, quæ sursum est Hierusalem liberam, quæ est mater omnium secundum fidem,neque enim generat secundum carnem,sed secundum fidem:sicut econtrà ancilla Agar,secundum nomen suum, quod interpretatur aliena, & secundum suæ vel generationis vel conditionis modum illam designat Hierusalem, quæ nunc est & seruit cum filiis suis.Igitur filia principis,pulchra & speciosa Sunamitis, ipsa est fides vel generatio fidei, cui nunc dico,quàm pulchri sunt gressus tui
in calceamentis filia principis. ¶ An non Ancilla dis-
ancilla siue ancillæ filia discalceatis pedibus calceata.
incedit? Planè discalceatis, & propter hoc ipsum seruilis arguitur conditionis, quia nuditas pedum seruilitatis est argumentum, Exod.3.
excepto si fiat propter Deum, iuxta illud: Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Verum de calceamentis hic agitur non corporis,sed spiritus, in quo discalceatū esse vel discalceatā, summa est ignobilitas, & plusquam seruilis

ege-

egestas. Idcirco ancillæ calcaneum serpens momordit, tu autem ô filia principis benè calceata, caput serpentis contriuisti, tu maximè, ô princeps & domina, singularis dilecta, & sicut iam dixi, vna columba mea, vna genitrici suæ, videlicet generationi liberæ, generationi non carnis, sed fidei, quæ me virum non de carne viri, sed de spiritu Dei concepisti & peperisti patrem vel principem filiorum non carnis, sed fidei vel repromissionis. [*Iunctura fœminum tuorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis.*] Laus ista, laus magna vituperationi illi opposita est, imo & acerbissimæ exprobrationi illius ancillę iam dictæ apud Ezechielem prophetam, dicentem ex ore domini: Et diuisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas. Diuisio vel diuaricatio pedum ipsa est disiunctio fœminum, valde vituperabilis, nimirum propter illud, quod subintelligitur, videlicet propter multitudinem fornicationum.

Disiunctio fœminum in ancilla.
Ezech. 16.

¶ Et econtrà iunctura fœminum, ipsa est compositio vel continuatio pedum, laudabilis, itemque propter illud quod subintelligitur, scilicet propter pudicitiæ pulchritudinem, saluumque ac benè custoditum castitatis sigillum, maximè in te, ô singularis & vnica vel nobilissima Sunamitis, in te ô dilecta & dilectarum dilectissima, quæ prima sine exemplo iuncturam fœminum tuorum ita custodire proposuisti, vt virgo nulli vnquàm cognita vel cognoscenda viro, digna fieres coniungi tuæ integritatis autori Deo. Quantum est hoc decus? Quanta honestas? Igitur iuncturæ fœminum tuorum sicut monilia, id est, virginitatis tuæ integritas, perpesque pudicitiæ custodia, cœlestibus præsidijs communita. Cuius est hoc opus? Cuius virtus?. Nimirum Dei altissimi. Et hoc ipsum, ait quidam sapiens, sapientia est, scire, quod continentia donum Dei sit. Dico igitur non qualiacunque monilia, sed monilia quæ fabricata sunt manu artificis, id est, quæ solus Deus facere & dare potest vel potuit. [*Vmbilicus tuus sicut crater tornatilis, nunquàm indigens poculis.*]

Iunctura fœminum in libera.
Sap. 8.

Et ista laus tua, ô libera Sunamitis, opposita est ancillæ vituperationi, quam apud iam dictum prophetam habemus his verbis: Et quando nata es, non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem. Quibus vtique verbis luxuriæ superfluitatem vituperat, quia viris quidem in lumbis, fœminis autem in vmbilico luxuria est, testante domino, qui de diabolo loquitur ad beatum Iob: Virtus eius in lumbis eius, & potestas eius in vmbilico ventris eius. Igitur vmbilicus tuus crater tornatilis, quid est nisi ac si diceret: Perfecta est in te virtus castitatis, & liberata ea ab omni carnalis appetitu voluptatis?

Ezech. 8.
Gregorius
Iob 40.

¶ Parum quippe fuisset ad laudem veræ virtutis, dixisse, iuncturæ fœminum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis, nisi & istud adderetur, vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquàm indigens poculis, quia videlicet illo præcedenti versiculo solum denegatur opus siue affectus carnalis commercij, isto autem sequenti appetitus quoque cogitationis, qui si inesset, nunquàm veraciter diceretur vmbilicus sic præcisus, imo & circumcisus, vt crater tornatilis, neque adderetur adhuc, nunquàm indigens poculis. Quidnam est vmbilico non indigere poculis, nisi non vri vel sitire per appetitum libidinis? Hinc enim per quendam sapientem dicitur in mulierem malam: Sicut viator sitiens ad fontem os suum aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu ô Sunamitis, ô filia principis, corde & corpore es casta, mente & carne integra & incorrupta, cogitatione & opere munda. Vt autem perficiatur ista laus, dicendum, quia locutione quoque vtilis es atque pudica. Hoc est, quod nunc dico, ego dilectus tuus. [*Venter tuus, sicut aceruus tritici uallatus lilijs.*] Venter tuus, venter interioris hominis, iuxta quod quodam loco dixi, qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, ipse est sicut aceruus tritici, id est, nunquàm indiget pane verbi Dei, imo abundat omni tritico, quodcunque seminauerunt alij. Illuc illatum est omne, quod prophetarum fides elaborauit. Exempli gratia, vt Esaias qui dixit: Et accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Tu enim ô dilecta, tu es illa prophetissa, ad quam accessit omnis sanctus & fidelis propheta, ad quam tendebat, & in qua completa est omnis sancta & fidelis prophetia. Hinc venter tuus sicut aceruus tritici, quod videlicet triticum prudenter congregasti, meditando in scripturis, sicut dictum est quodam in loco: Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

Vmbilicus Mariæ crater tornatilis, etc.
Eccl. 26.
Iohan. 7.
Venter Mariæ ut aceruus tritici.
Esa. 8.
Luc. 2.

¶ Huiusmodi aceruus benè est vallatus liliis, quia profectò pulchritudo castitatis, sicut claritudinem sensus ad intelligendum scripturas efficit, ita & autoritatem parat omni homini, vt dignus sit foris eloqui ea, quæ intus reposuit vel contulit verba Dei triticum domini. [*Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli. Collum tuum sicut turris eburnea.*] Et ista laus liberæ, opposita est vituperationi ancillæ, imo & ancillarum, quæ ex vna factæ sunt

Vallatus lilijs.
Vbera ancillarum.

duæ. Fili hominis, ait dominus ad prophetam Ezechielem, (*Ezech. 23.*) duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt, & fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt ibi, ibi subacta sunt vbera earum, & fractę sunt mammæ pubertatis earum. Quanta iniuria seruilitatis in illa tali subactione vberum, talique fractura mammarum. Et quantum decus libertatis hic secundum similitudines istas, videlicet hinnulorum gemellorum capreæ atque turris eburneæ. Ergo tu ô libera Sunamitis, (*Duo vbera Mariæ.*) tu maxime cuius duo vbera sunt gemella, seculis omnibus inaudita, virginitas atque fœcunditas: tu (inquam) ô dilecta singularis, libera es ab omni iugo peccati, secundum istas similitudines hinnulorum capreæ atque eburneæ turris. ¶ Quid est collum tuum, (*Eius collum.*) vel quale est collum tuum? Vtique non extentum, imo amabiliter demissum, & hæc est humilitas tua, fortitudo magna, fortitudo pulcherrima: verè sicut turris eburnea, quæ & aspectu amabilis, & statura sit fortis. Cui fortis, cui amabilis? (*Gene. 32.*) Deo fortis, Deo amabilis: diabolo autem terribilis, inaccessibilis. Quomodo ipsi Deo fortis? Nimirum sicut ex istis comprobatur exemplis: Quia si contra Deum fortis fuisti, (*Exod. 32.*) ait ipse ad patrem tuum fidelem Iacob, quanto magis contra homines pręualebis? Ad Moysen autem: Cerno (inquit) quòd populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Et non dimisit eum, imo tam diu luctatus est, vt videns Deus quòd eum superare non posset, diceret illi: dimisi iuxta verbum tuum. Quali fortitudine luctabatur iste vel ille? ¶ Profectò humilitate sicut & de isto Psalmista dicit: (*Psal. 105.*) Si non Moyses electus eius stetisset in contractione, id est, in nimia mentis humilitate in conspectu eius: de illo autem propheta Osee, (*Osee 12.*) cum dixisset: In fortitudine sua directus est cum angelo, & inualuit ad angelum, & confortatus est: confestim, fortitudinis eius exprimens modum, subiunxit: Fleuit & rogauit eum.

Igitur ô dilecta collum tuum, quod est humilitas tua, (*Humilitas turris eburnea.*) turris eburnea, id est, fortissima est atque pulcherrima: quam respiciens altissimus dedit tibi gemellos istos dulces hinnulos, duo vbera hæc, virginitatem atque fœcunditatem, & ecce habes tria insignia hæc: tertium quippe humilitas tua est. [*Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.*] In quo oculi tui sicut piscinæ? Nimirum in eo, quòd non deficiunt eis aquæ, & tu maximè præ cunctis mortalibus semper compuncta corde, dicere potes: (*Psal. 41.*) Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: Propterea dixi, sicut piscinæ non qualescunque, sed piscinæ in Esebon, (*Esebon.*) id est, in maxima compunctione. Esebon quippe interpretatur, cingulum mœroris, vnde & congruè nomen hoc magnitudinem significat compunctionis. Quæ sunt in porta filiæ multitudinis, (*Num. 32.*) id est, in prima portione terræ promissionis. Esebon quippe ciuitas fuit Seon regis Amorræi, qui regnauit in Esebon, & ipsa data est filijs Ruben in possessionem trans Iordanem. Filii autem Ruben (ait scriptura) & Gad venerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotem, & petierunt terram illam, præcepitque Moyses Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarum dicens: Si transierint filii Gad & filii Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum, date eis terram Galaad in possessionem. Rectè ergo dicitur, quæ sunt in porta filiæ multitudinis, quia prima fuit possessio gentis, quæ in Aegypto multiplicata, ingrediebatur terram promissionis.

Hoc ad mysterium valde pertinuit, scilicet piscinas taliter designare, quæ sunt in porta multitudinis, sunt enim prima experimenta supernæ dulcedinis beatæ possessionis, ita vt iam veraciter dici possint terra promissionis, secundum magnum sacramentum scripturæ dicentis: Cumque cepisset eam, videlicet Cariathsepher, quod interpretatur ciuitas literarum, Othoniel filius Ceuez, (*Iosue 15. Iudic. 1.*) frater Caleph minor, dedit ei Caleph Axam filiam suam côiugem, quam pergentem in itinere monuit vir suus, vt peteret à patre suo agrum. Quæ cum suspirasset, sedens in asino, dicit ei Caleph: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleph irriguum superius, & irriguum inferius. ¶ Secundum facti huius similitudinem, irriguum superius (*Irriguum superius & inferius.*) accipit anima, cum se in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit: irriguum verò inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Igitur in his verbis, oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis, hic sensus est mysticus, ac si diceretur: Oculi tui præ amore vel desiderio dilecti, quo langues & compungeris, fluunt lachrymis, & istæ lachrymę piscinæ sunt in Esebon, id est, aquæ manantes cingulo mœroris, ista compunctio terra est irrigua aquis, principium quoddam supernæ dulcedinis & æternæ hæreditatis, sicut illa Esebon & terra trans Iordanem, prima fuit possessio terræ promissionis, illi filiæ

multi-

multitudinis, scilicet Israeliticæ plebi: cuius multitudine non pauciores sunt, qui ascenderunt vel ascendunt, vt repromissionem accipiant æternæ hæreditatis. [*Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.*] Verè ingenua, verè libera Sunamitis, nasum habens egreginm, at illa ignobilis ancilla nasum habet præcisum, sed & aures eius præcisæ sunt, sicut dictum est per prophetam superius memoratum. Propterea ô Ooliba hęc dicit dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, &c. vsque Nasum tuum & aures tuas pręcident, & qui remanserint, gladio concident. Vt dictum ita & factum est. Nunquid enim illa talis ancilla nasum habet aut aures? Si nasum haberet, aliquid de longinquo sentiret, aliquid de futuro seculo cogitaret aut desideraret. Si aures haberet, non solum literam attenderet, sed & viuificantem in litera spiritum audiret. Núc autem solis præsentibus delectatur, neque audit eum, qui toties ad audiendum inuitat, dicendo, qui habet aures audiendi, audiat. Igitur neque aures neque nasum habet. ¶ Tu autē ô libera, nasum integrū, nasum, vt iam dictum est, habes egreginm, quæ sano odoratu sentis & appetitu traheris, non eorum quæ videntur, sed quæ non videntur, secundum illud: Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Quomodo tibi est nasus eiusmodi? Sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum, id est, contra cruentum supradictæ ancillæ filium. Damascus nanque interpretatur bibens sanguinem, & illum significat, de quo Apostolus loquitur, dicens: Sed quomodo tunc is, qui secūdum carnem natus est, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc. Fortissimo spei ac discretionis naso opus erat contra omnem eiusmodi falsum fratrem, ludendo persequentem, persequendo ludentem, ne vsquequaque illudat: & si corpus lædit, saltem animam non decipiat. Et fortis vtique est nasus iste discretionis, sicut turris Libani, dum ritè spernendo visibilia, & sperando inuisibilia, fortiter resistit, neque frangitur visibilium incommodis, iuxta illud: Deduxisti me, quia fact⁹ es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Quomodo turris ista respicit contra Damascum? Nimirum sensui eius sensum habendo cōtrarium, iuxta illud: Qui enim secūdum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui verò secundum spiritum, quæ sunt spiritus, sentiunt. Est autem in respectu isto etiam manifestum Damasci, idem filij ancillæ, opprobrium. ¶ Sicut enim in interiori homine Damascus ille

Nasus ancillæ præcisus.
Ezech. 23.
Matth. 13.
2. Cor. 4.
Hebr. 11.
Damascus.
Galat. 4.
Gen. 21.
Nasus sicut turris Libani
Psal. 60.
Rom. 8.

perdidit omnem discretionis & spiritualis intelligentiæ nasum, sic & exterius quoque quendam perdidit nasum suum, nasum magnum, scilicet ciuitatem Hierosolymam, & nobile templū, & cætera insignia, quæ destructa sunt: quibus ablatis, ita ignominiosa facta est circumcisio carnalis, sicut naso præciso deformis efficitur facies cuiusque hominis, & idcirco quæ respicit, ipsa etiam talem Damascum contemnit & dicit: Tu ancilla superba cum filio tuo Damasco, quid faceret si vel tu nasuta, vel si ille nasus tuus esset: cum nec saltem exterius nasum habens, pulchram te existimes? Quid (inquam) faceres, si templum tuum & ciuitas tua permansisset? Benè igitur ô libera Sunamitis nasus tuus contra Damascum respicit firmiter stans sicut turris Libani. [*Caput tuum ut Carmelus, & comæ capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus.*] Carmelus scientia circumcisionis interpretatur. Caput verò principale est corporis, & pro corde accipitur, quod principale est interioris hominis, iuxta illud: His ergo fieri incipientibus, leuate capita vestra, id est, exhilarate corda vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Igitur caput tuum vt Carmelus, id est, cor tuum scientiam circumcisionis habet, vt legitimè & sicut necessarium est circumcidatur, quisquis secundum Deum & secundum fidem, quæ in te est iustificari vult. ¶ An non & Moyses circumcisionem istam præscripsit, circumcisionem cordis? Circumcidite igitur, ait ipse in Deuteronomio, pręputium cordis vestri, & ceruicem vestrā ne induretis amplius. Quid est ista circumcisio, nisi perfecta Dei dilectio? Nam & in alio loco, cum dixisset: Circumcidet dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ita subiunxit: Vt diligas dominū Deum in toto corde tuo, & in tota anima tua. ¶ Porro circumcisionis carnis sciētiam veram in hoc habes, vt non dubites illam cessare debuisse, ex quo venit, & manifestatū est semen, cuius venturi fidem habens Abraham, signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei. ¶ Dixi de scientia circumcisionis, quid dicam de scientia legis? Hoc nimirum quod omnē illam, scilicet cęremoniarum legē, spiritualiter intelligis. Hoc est quod dico, & comæ capitis tui sicut purpura regis, iūcta canalibus. Comę capitis, id est, sensus cordis tui in meditando vel cogitādo mysteria legis Dei: Exempli gratia, quid mysterii contineat vitulus immaculatus, iussus offerri pro peccato sacerdotis, qui peccauerit & populum derelinquere fecerit, quid hyrcus de capris, qd capra, & quid ouis, quid turtur, & quid pullus

Caput pro corde aliquādo ponitur.
Circumcisio cordis.
Deut. 10.
Deut. 30.
Gen. 17.
Roma. 4.
Sciētia legis & cæremoniarum, scilicet spiritalis.

Leui.4. Leui.5. &c. columbæ, cunctus ritus sacrificij: meditando, inquam, in his, & in cæteris huiusmodi, comæ capitis tui, id est, sensus cordis tui sunt, sicut purpura regis, videlicet cuncta referendo ad sacramentum passionis dilecti tui, qui propter ipsum, quod passus est, rex constitutus & gloria & honore coronatus, Hebr.2. sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

Purpura regis passio Christi est. ¶Et rectè passio regis dicitur purpura regis, non solum propter purpureum colorem sanguinis, quem in passione effudit, verum etiam propter purpuram derisoriam, quam circumdederunt ei: protinus tribus pœnis passionum consummandum, scilicet flagellandum, crucifigendum, lancea percutiendum. Matth.27. Nam illi quidem irridentes purpuram circumdederunt ei, tanquàm regi, sed ille seriò & purpuram admisit, & calamum pro sceptro suscepit in dextera, quia certissimè per hæc fiebat, vt & in cœlo & in terra purpuram regni, & sceptrum acciperet imperij. Proinde purpura illa rectè dicitur iuncta canalibus, quia sicut purpura eo magis tingitur, & pretiosior fit, quò vicinius atque diutius iuncta fuerit tincturæ canalibus, ita passio dilecti eo gloriosior est, quo amplius præ cunctis sacrificijs processit secundum consilium diuinitatis, cuius videlicet consilij arcana, quasi quidã canales sunt, per quos cucurrit pretiosissima hæc tinctura purpureà, qua dilectus iste, qui erat virginitate candidus, factus est morte vel passione sua, & permanet in æternum rubicundus, Deus verè gloriosus, & homo valde speciosus, & in vtraque substantia rex vnus semper & vbique victoriosus. [*Quàm pulchra es, & quàm decora charissima in delicijs. Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.*] Decora in delicijs. Quid est in delicijs pulchram & decoram esse, nisi in abundantia gratiæ mansuetudinem summamque humilitatem cordis habere? Denique dona gratiarum & intelligentia scripturarum siue sacramentorum cœlestium verè sunt deliciæ, & humilitas cordis vera pulchritudo est, res decora, & Deo amabilis virtus est. Hæc in te coniuncta sunt ô charissima, tales deliciæ, talisque pulchritudo. Quod enim dixi? Statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris. Et ne dubium sit, cui palmæ dicam adhuc. [*Dixi ascendam in palmam & apprehendam fructus eius: Et erunt ubera tua sicut botri uineæ, & odores tui, sicut malorum: guttur tuum, sicut uinum optimum.*] Magna igitur humilitas, quam ista pulchritudo sonat: statura tua assimilata est palmæ, quia tale est, ac si dicam, mihi assimilata es omni habitu mentis tuæ, mihi, inquam, assimilata es in eo, quod in crucem ascendi mitis & humilis corde. Hunc ergo ascensum meum futurum dixi, nec quisquam amicorum dubitauerit, quin dixerim tibi. Si enim ipsis amicis dixi: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius Matt.16. 20. hominis tradetur ad crucifigendum, & alia multa ad hunc sensum pertinentia, imo si & inimicis dixi: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, quanto magis Iohan.12. charissima dixi, aut dicere debui: Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius, & Ascendam in palmam, exaltabor in crucem. erunt vbera tua sicut botri vineæ, & odores tui sicut malorum: guttur tuum, sicut vinum optimum? Hoc erat dicere, exaltabor in crucem victoriosam, & moriendo morte fructuosa, operabor velociter salutem omnium credentium, & deinde doctrina tua, doctrina legalis atque euangelica, tempore opportuno palàm prædicabitur, sicut in autumno dulces botri comeduntur, & bonus vbique diffunditur odor bonorum operum tuorũ, & dulcissimum atque delectabile mihi erit eloquium tuum sicut vinum optimum. Tu autem ad hæc: [*Dignum dilecto meo ad potandum, labijsque & dentibus eius ad ruminandum.*] Et reuera, vt dicis, ita est. Sicut enim vinum optimum dignum regibus est ad potandum, labijs & dentibus eorum ad ruminandum, sic eloquium tuum dignum mihi est ad audiendum, cunctisque amicis & testibus meis ad prædicandum. Quid faciemus, vel quo ibimus cum tantis istis dilectis delicijs? Nostri enim, qui primi ad istas delicias vocati sunt, Luc.14. venire nolunt, sed abierunt negligentes, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam, reliqui verò tenuerunt amicos nostros, & contumelia affectos occiderunt. Quid igitur faciemus? [*Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in uillis. Mane surgamus ad uineas, uideamus si floruit uinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica. Ibi dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorem in portis nostris. Omnia poma noua & uetera, dilecte mi, seruaui tibi.*] Hæc ego dilecto meo locuta sum, & ad me conuersio eius, Egrediamur in agrum. videlicet non improbando, imo propositum hoc habendo, vt egrederemur, quippe qui iamdudum dixerat ad ciues suos: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua, & hoc dicto pauca interlocutus ipse transiens, per medium illorum ibat, significans vtique transiturum se à suis ciuibus, & egressurum in agrum, & commoraturum in villis. Itaq; concordans proposito Dei: veni (inquam) dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur Commoremur in uillis. in

in villis,vt videlicet qui erant agrestes, fiant domestici;qui erant villani, fiant ciues Dei, & iuxta propheticum oraculum:Lætetur deserta & inuia, & exultet solitudo, & floreat quasi lilium, germinans germinet, & exultet lætabunda & laudans, & gloria Libani detur ei,gloria scilicet hæc,vt videant gloriam domini,& decorem Dei nostri,cuius visione indignum se Libanus iste,id est,populus Iudaicus facit,repellendo verbū Dei.Illuc egrediamur,ibi commoremur,& ibi commorantes mane surgamus ad vineas,sine dubio iam illic nostra commoratione propagantes.Videamus si floruit vinea,si flores fructus parturiunt,si floruerunt mala punica.Nam tunc floruit vinea, sed iam in villis eiusmodi de carne gentilium agrestium nati sunt aliqui, qui sint ad vitam æternam præordinati, sine dubio mox credituri, & tunc flores fructum parturiunt, si dociles inueniuntur ad benè operandum: tunc etiam floruerunt mala punica,si inueniuntur in illis aliqui,quorum fides vsque ad martyriū durare sufficiat,quod sine dubio futurum est. ¶ Ibi dabo tibi vbera mea, scilicet nutriendo multitudinem filiorum, quos in nouam infantiam fœcunda tibi pariet gratia. Vnde hoc ita certum,quòd multitudo filiorum nasci debeat illic, vbi hactenus sterilitas fuit? Videlicet tam ex scripturarum testimoniis, quæ testantur ita debere fieri, quàm ex præsentibus experimentis,quia mandragoræ dederunt odorem in portis nostris.¶Mandragora mala habet suaue olentia, quæ & ἀνθρωπόμορφος appellatur, quòd habeat radicem, formam hominis similantem:cuius cortex vino mixtus, ad bibendum datur his, quorum corpus propter curam secandum est,vt soporati dolorem minimè sentiant:sterilibus quoque mederi fertur,vt concipiant. Mandragoræ ergo dederunt odorem in portis nostris,id est, experimenta præsto sunt,quòd iam fieri debeat illud, quod gentilitati hactenus sterili spiritus propheticus promittit:Lauda (inquiens) sterilis,quę non paris,decanta laudem,& hinni quæ non pariebas,quoniam multi filii desertæ magis,quàm eius quę habet virum,&c. In portis(inquam)nostris,id est, dum adhuc sumus in finibus nostris. in finibus Iudaicis, sensimus odorem huiusmodi. Venerat enim iam Aethiops eunuchus odorare in Hierusalem,& reuertebatur sedens super currum suum,legensque Esaiam prophetam, cum ecce sentiens spiritus sanctus odorem eius, dixit ad Philippum: Accede & adiunge te ad currum istum.Sed & tunc eramus in portis nostris,quando odorem dederunt in cōspectu domini eleemosynæ Cornelii centurionis. Ad quem odorē & illud pertinet,quòd postmodum cuidam amicorum talis visio per noctem ostensa est: Vir macedo quidam erat, stans & deprecans eum,dicens : Transiens in Macedoniam, adiuua nos.His atq; aliis modis odorem dederunt mandragoræ in portis nostris, fœcunditatem significantes de loco sterilitatis.¶Nunquid autem ibi tantummodo vbera mea dabo tibi? imo & omnia poma noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi. Quàm diu paruuli fuerint hi,qui in loco vbi dicebatur:Non plebs mea vos,nascentur filii Dei viuentis, quàm diu(inquam)imbecilles erunt ad audiendum grandem sermonem, eisque lacte opus erit, non solido cibo, tam diu dabo vbera mea:cum autem perfecti fuerint,& pro consuetudine exercitatos sensus habuerint ad discretionē boni & mali, tunc cibum solidum tibi in illis, quia omnia noua & vetera, omnia veteris ac noui testamenti sacramenta seruaui tibi, conferens in corde meo,proferenda in tempore suo, in tempore opportuno.

Marginal notes (left): Esa.35. — Si floruit vinea. — Ibi dabo tibi vbera mea. — Mādragora. Gen.30. — Quomodo gētes venerunt ad fidem.

Marginal notes (right): Esa.54. — Act.8. — Act.10. — Act.16. — Noua & vetera seruaui tibi. — Osee 1. — Roma.9. Heb.5. — Luc.2.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER SEPTIMVS.

Felix egressus dilecti & dilectæ in agrũ ad gẽtes. Actum eſt ô dilectiſsima di
lecti, ſactum eſt, vt dixiſti,
veni dilecte mi, egrediamur
in agrum, commoremur in
villis. Felix dies, felicia no-
bis tempora huius egreſſus
veſtri ad nos ab illis, qui repulerunt vos, di-
centibus amicis & veſtri conſilij conſcijs
ad illos. ¶ Vobis quidem oportebat primum
Acto. 13. loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis il
lud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitę, ec
ce conuertimur ad gentes. Nunquid verò nõ
ſolum illud audierant dictum propheticum,
Eſa. 49. quod ſubiunxerunt, dicentes: Sic enim pręce
pit nobis dominus, Poſui te in lucem genti-
bus, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum ter-
ræ? Imo & cætera quàm multa huius gratiæ
oracula, & iſtud ſecretiſsimum audierant &
intellexerant, quod tu hic ô gratia plena dixi
ſti: Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ com-
moremur in villis. O quantum gaudium, quá
ta exultatio illius ſterilis & deſertæ, quæ non
habebat virum, quando certum de ſcripturis
propheticis egreſſus veſtri ad ipſam & ſuæ ſa
Eſa. 45. lutis audiuit teſtimoniũ. Audientes autẽ gen
Actorum 13. tes, ait illa ſcriptura, gauiſæ ſunt, & glorifica-
uerunt verbum domini, & crediderunt quot
quot erant præordinati ad vitam ęternam. Se
cundum illud gaudium præſenti loco loqui-
tur ipſa exultans & lætabunda & laudans.
[*Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem ubera ma-*
CAP. VIII. *tris meæ, ut inueniam te foris & deoſculer, & iam me*
nemo deſpiciat? Apprehendam te & ducam te in do-
mum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, ibi
me docebis, & dabo tibi poculum ex uino condito, &
muſtum malorum granatorum meorum.] Iſta admi
ratiua perçontatio, quis mihi det te, ſimilis
Luc. 1. illi eſt, & vnde hoc mihi, vt veniat mater do-
mini mei ad me: & iſta exultatio, inueniam te
ſoris & deoſculer, & iam nemo deſpiciat, ſimi
lis eſt illi reſponſo tuo ad angelum, ecce an-
ibidem cilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tu-
um. Similis nanque eſt, vel quæ hęc dicit, ſi-
cut decet filiam ſimilem eſſe matri. An nõ tu
mater eius, quæ vitam & ſalutem peperiſti?
Gentiũ populus filia Mariæ. An non filia tua hæc eſt, videlicet imitatione
fidei? Si Abraham pater gentium, & Sara ma-
Gene. 17. ter gentium rectè dicitur & eſt, videlicet pro
pter fidem, quanto magis tu ô fideliſsima fi-
delium mater es omnium noſtrum? propte-
rea dicit iſta valde attonita propter auditum
ſupradictũ magna gaudij multitudine: Quis
mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera
matris meæ? Fratrem ſuum dicit dilectum ſu
um, & deſcribit eum dulci deſcriptione, ſugẽ
tem (inquiens) vbera matris meæ. Cuius ma-
tris meæ, niſi virginis Mariæ? ¶ Propterea de
patre nihil dixit, quia videlicet in fratre iſto,
vt conciperetur vel naſceretur, fieretq; filius *Chriſtus frater noſter eſt ex matre tantum.*
naturæ vel carnis noſtræ, vir nihil patrauit.
Totum quòd frater noſter eſt, de matre eſt.
Matris vbera ſuxit, ſed non de patris radice
fluxit. Mater iſta, mater eſt, quia caro iſta, ca-
ro noſtra, & fides iſta, fides tua ò Maria, fides
noſtra eſt. Non ſe capit intus magnitudo gau
dij, intus in corde credentis, & felicitatem ſu
am admirantis, quòd Deus filius Dei, frater
eius factus ſit, frater eius ô mater ex te, cuius
vbera ſuxit. Erũpit & clamat, Quis mihi det
te fratrem meũ, ſugentem vbera matris meæ,
& adijcit, vt inueniam te foris & deoſculer,
& iam me nemo deſpiciat? Deſpiciebatur enĩ, *Ephe. 2.*
vtpote ſterilis & deſerta ſine viro, id eſt, ſine *Roma. 2.* *Galat. 6.*
Deo in hoc mundo: deſpiciebatur, inquam,
& dicebatur præputium (vt Apoſtolus ait) ab *Eſa. 54.*
ea, quæ dicitur circumciſio in carne manu fa- *Galat. 4.*
cta, & erat alienata à conuerſatione Iſraël. In-
ueniam ergo te (inquam) ſoris & deoſculer, *inueniam te*
& iam me nemo deſpiciat. Videlicet cũ poſ- *foris.*
ſim dicere illud veriſsimum, quia multi filii *Hebr. 13.* *Pſal. 68.*
deſertæ magis, quàm eius quæ habet virum.
O frater vineæ, ô ſugens vbera matris meæ,
quid eſt inuenire te ſoris? quid eſt te deoſ-
culari? Inuenire te ſoris, eſt exire ad te extra
caſtra, qui ſicut extra portam paſſus es, ita ex-
traneus fratribus tuis & peregrinus filiis ma-
tris tuæ factus es, teque deoſculari, imprope-
rium tuum venerari, & ſacramenta pietatis
tuæ ſamiliariter cognoſcere eſt. Nam in quan
tũ illa cognoſcimus & diligimus, in tantũ te
amabilẽ amãtes deoſculamur. Quis fructus,
quod emolumentum huiuſce inuentionis,
huiuſce deoſculationis? Apprehendam te (in
quit) & ducam in domum matris meæ, & in
cubiculum genitricis meę, ibi me docebis.
Quomodo fiet hoc? videlicet cum tuis fuero
poti-

Sterilis peperit filios plurimos. potita osculis, cum tu mihi tua mysteria reuelaueris, habebo ego hactenus sterilis, habebo ex te filios innouatę iuuētutis, quos te faciēte ordinabo mihi lectores atq; lectrices, cantores atq; cantrices, sacerdotes siue pōtifices, propheticæ atq; apostolicæ gratiæ appropinquantes, & constituam ex eis scholas legentium atq; choros canentium: adhibebo mihi tubas prædicantium, & linguas interpretum, vt mihi explicent scripturas, quæ de te sunt, & quæ hactenus intus in vna lingua latuerūt.
1.Cor. 12. ¶ Atq; ita ordinata castrorum acie irrumpā domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, vbi hactenus requiescunt bestiæ, & habitant dracones siue struthiones, & pilosi
Esa.13. saltant & respondent vlulæ: dū colitur adulter Iuppiter, cæterorumq; non deorum, sed dæmonum terræ phalanges, protractisq; foras omnibus, inducam te illuc, vt & in domo matris meæ, & in cubiculo genitricis meæ, scilicet & in palatijs regum, & in templis quondam dæmonum nomen tuum inuocetur. Ibi me docebis palàm, & cum libertate vocis, more tuo, quemadmodum dixisti: Ego palàm locutus sum mundo, & in occulto locutus sum
Iohan.18. nihil. ¶ Et dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorū. Quid enī aliud vel maius dare possum? Hoc vt daret, inuenit & ille qui dixit: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit
Psal.115. mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomē domini inuocabo. Et est sensus: Prius bona pro malis, deinde bona pro bonis dominus mihi retribuit. Quid retribuam ei? Hæc deliberās, ad id veni, cum aliquid maius nō possim, Calicem salutaris accipiam, & nomē domini inuocabo. Hoc est, quod nūc dico: Et dabo tibi poculum ex vino condito, id est, sacrificium offeram sacratum, & verè sanctum inuisibili passionis tuæ sacramento. ¶ Nec solum istud
Mustum malorum Granatorum. faciam, verum etiam mustum dabo tibi malorum Granatorum meorū, id est, pretiosam in conspectu tuo mortem sanctorum martyrū tuorum, qui quàm plures ex me tuæ mortis imitatores erūt. Hoc erit tibi poculum, quod non erit sanguis brutorum animalium. Hinc enim vel tu vel pater tuus, Deus Deorū domi
Psal.49. nus, locutus est: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinē hyrcorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis, & redde, &c. [*Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.*] O vos filij vel filiæ, magna quidem & ardua res est, fratrem meum taliter introducere in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, & multas proinde pressuras habemus tolerare, sed nolite pertimescere. Ipse vbiq; præsens, duplici consolatione con solabitur me. Nam læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Læua eius, *Quid læua, quid dextera hic dicit.* id est, temporalis interdū prosperitas, ne in laboribus deficiā, sustentabit me, neq; tētari dimittet supra id, quod possū sustinere: & dextera, scilicet spes retributionis ęternę nō incer
1.Cor.10. ta, fortius atq; abundātius lætificabit atq; delectabit me. Fiet mihi iam in isto seculo cōsolatio hæc, vt ipsi reges vel principes mihi dentur in famulatum: in illa verò dextera, vbi immortalitas regnat, ipsum visura sum ego visione æterna in decore suo, fratrem meum, dilectum meum, regem regū, & dominum dominantium, iamq; tātum bonum prægustare cupio per contemplationis studium. [*Adiuro uos filiæ Hierusalem, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit.*] Hoc sciens ipse frater meus, quia solos meditor vel meditari cupio amplexus dexteræ eius: ne (inquit) suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Ne (inquam) suscitetis, videlicet eo modo, quo Martha suscitare volebat mariam so- *Martha non debet suscitare mariam.* rorem suam. Maria namq; sedens ad pedes dilecti, audiebat verba oris eius. Hoc erat requiescere. At illa, quæ satagebat circa frequēs ministerium, volens eam suscitare: Domine (inquit) non est tibi curæ, quòd soror mea re *Luc.10.* liquit me solā ministrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. Cunctis filiabus eiusmodi, quę corporale ministerium siue actualem vitam nesciunt discernere, quantum distet à dignitate cōtemplationis, dictum hoc esse nemo dubitet, ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Nam illa, quæ optimā partem elegit, quæcunq; studet verbo Dei, ipsa est dilecta: cęteræ quę solicitę sunt & turbantur erga plurima, sicut Martha illa, filię sunt. [*Quæ est ista quæ ascēdit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum?*] Ab isto versiculo vsq; ad finem decantatio clarissima, circa illam versatur de gentibus electam atq; dilectam, cuius electio fratris gratię est, fructus siue effectus euāgelicæ prędicationis, ex quo fieri cœpit, ô dilectissima dilecti, illud quod dicēbas: veni dilecte mi, egrediamur in agrū, commoremur in villis. Hunc tātum egressus vestri fructum admiratur electio ex Iudæis, quę parua numero per euangeliū venit & dicit: Quæ est ista, quę ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? De deserto, id est, de agro & de villis, quo vos ô dilecte & dilecta, cum consilio supradicto egredi atq; commorari voluistis. Quæ est ista? Vbi erat? Vbi latebat? Mira res. Nobis nulla erat, nusquam erat: sed illi erat, in illo erat, de quo veraciter dictum est: Quod factum est, in ipso vita erat, & de quo dicit alius quidam *Iohan.17.*

Rom. 4. amicorum. Qui vocat ea quæ non ſunt, tan-
quàm ea quę ſunt. ¶ Qualis enim eſt? qualis
aſcẽdit? Delicijs affluens, innixa ſuper dilectũ
ſuum. Iure miremur quantis vel qualibus de-
1. Cor. 12. licijs affluit. Delicijs gratiarum, quę manifeſtá
innixa ſuper dilectum. tur ad vtilitatem, videlicet ſermone ſapiẽtię,
ſermone ſcientię, fide, gratia ſanitatum, ope-
ratione virtutum, prophetia, diſcretione ſpi-
rituum, generibus linguarum, interpretatio-
ne ſermonum. ¶ Quomodo autẽ vel ad quid
innixa ſuper dilectum ſuum? Nimirum vt nõ
timeat timorem hominum, vt non deficiat in
tribulationibus, quę illam inuenerunt ſiue
inuenturę ſunt, tribulationibus atq; perſecu-
tionibus inimicorum viſibilium atq; inuiſibi
lium, paganorum, Iudæorum, hęreticorum,
& ſpirituum malignorum. Quomodo enim
inter hęc oĩa ſubſiſteret, niſi innixa eſſet ſu
per dilectũ ſuũ? Nunquid innixa deberet eſſe
ſuper ſemetipſam, aut ſuper quemlibet aliũ?
Pſal. 26. Tunc vtiq; caderet, ſtare non poſſet. Nunc au
tem dicit: Dominus illuminatio mea & ſalus
6 mea, quem timebo? Dominus protector vitę
meæ, à quo trepidabo? Si cõſiſtant aduerſum
me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat
aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo.
Hoc dicere & facere, nimirum eſt innixã eſſe
ſuper dilectum. Quomodo factum eſt iſtud?
Quomodo talis & taliter aſcendit? [*Sub arbore
malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata
eſt genitrix tua.*] Delectio ex Iudęis, nunquid
quaſi neſciens admiraris? Nunquid cauſam
neſcis, cur iſta talis taliter aſcẽdere debuerit?
Ego cauſam dico tibi, quia mater tua, geni-
trix tua, me dereliquit, me abnegauit virum
ſuum, regem ſuum, & idcirco aliam duxi, da-
to illi libello repudij, & hęc eſt quę taliter
Sub arbore malo, ſub ligno crucis. aſcendit. Vbinam hoc accidit? Sub arbore ma
lo, vbi te ſuſcitaui ſub ligno crucis, vbi te re-
demi. Propterea dixi ſub arbore malo, id eſt,
ſub arbore afferente fructus ſuos, quia videli
cet lignum crucis non ſterile lignum fuit, ſed
fructus attulit vitę & ſalutis. Ibi te ſuſcitaui,
ſed mater tua ſynagoga, genitrix tua, gens Iu
daica, ibi corrupta eſt, dicendo, nõ habemus
Iohan. 19. regem niſi Cæſarem: ibi violata eſt, clamãdo:
Sãguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.
Matth. 27. Propterea repudiata illa, iſta talis aſcendit, &
ſicut ait quidam ex vobis: Cæcitas contingit
Roma. 11. in Iſrael, donec plenitudo gẽtium ſubintro-
eat, & ſic omnis Iſraël ſaluus fiat. Nunc audi
Prouer. 31. quid dicat iſta, quam tu miraris, iſta mulier
fortis, de qua veraciter dictum ſit. Confidit
in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. [*Po-
ne me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſu
per brachium tuum, quia fortis eſt ut mors dilectio, du-
ra ſicut infernus æmulatio. Lãpades eius, lãpades ignis
atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extingue
re charitatem, nec flumina obruent illam. Si dederit ho
mo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi
nihil deſpiciet eam.*] Quid (rogo) iſta petit (vt
iam dictum eſt) mulier fortis, niſi vt confidat
in ea cor viri ſui? Quid enim eſt dicere, pone
me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignacu
lum ſuper brachium tuum, niſi ac ſi dicat, cõ-
fidat in me cor tuum, roboretur ex adiuto-
rio meo brachium tuũ? Et ô dilecte, quid eſt *Cor Chriſti*
præſenti loco cor tuum, & quid brachium tu *ſunt ſcriptu-*
um, niſi ſcripturæ veritatis, quæ ſcriptę ſunt *ræ veritatis.*
ſecundum cor tuum, & memoria mirabilium
tuorum, ex quibus cognoſcitur, quàm ma-
gnum, quàm forte ſit brachium tuum? Pone
me vt ſignaculum ſuper illud cor tuum, pone
me vt ſignaculum ſuper illud brachium tuũ.
Quam ob cauſam? Nimirum ob triplicem, quę
contra me latrant, inſaniam videlicet Iudai-
cam, paganicam, hęreticam. Prompta ſum, ex-
pedita ſum, deuota ſum econtrà fortiter de-
fendere illud cor tuum, protegere illud bra-
chium tuum ſicut imperiale ſignaculum, ſi-
cut fidele teſtimonium, mira fortitudine, mi
randa duritia, quam nullus poſsit effringe-
re. Fortitudinem meam dico dilectionem, du
ritiam meam dico æmulationem. Cur hoc?
quia fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut in-
fernus ęmulatio. Quid eſt hoc dicere, niſi ac
ſi dicatur, zelum magnũ habet dilectio, iram
intolerabilem habet æmulatio? Attendite a-
mici quod dicitur, animaduertite diligenter
quod agitur & actum eſt hactenus, ex quo
aſcendit de deſerto, delicijs affluens mulier
iſta fortis, & innixa ſuper dilectum ſuũ, quæ
iſtud poſcit, vt confidat in ea cor viri ſui.
¶ Quis vnquam portare potuit zelum dile-
ctionis, quem habet circa cor dilecti ſui, iram
æmulationis quam habet erga brachium di-
lecti ſui? Sicut mors, ſicut infernus, ita nulli
parcit & omnibus eſt immitis, quicunq; ma-
lè ſentiunt de ſcripturis veritatis, quę ſcriptę
ſunt ſecundum cor viri ſui, dilecti ſui, qui ma
lè prędicant de brachio fortitudinis, quo ſa-
lutem generis humani operata eſt omnipotẽ
tia viri ſui, dilecti ſui. Nonne cum in remittẽ
dis peccatis pijſsima ſit, illos duntaxat, qui lo
quuntur extra vel contra verbum veritatis,
mortificat, & inferno addicit illorũ animas?
Quippiã tolerare poteſt, quod cordi dilecti *Dilectio con-*
ſui, id eſt, ſcripturæ veritatis contrarium eſt? *tra hereticos*
tolerare non poteſt. Illos qui in hoc ſunt, eli- *inflexibilis.*
minat & anathematis gladio trucidat. Nõ in-
experta loquimur. Nulla re magis offenditur,
nullo malo exacerbatur amplius, quælibet a-
nima habens ſpiritum dilectionis, quàm ſi au
diat de ſcripturis quippiam cõtra ſenſum cor

dis

dis huius amici, contra honorem brachij huius dilecti. ¶ Quàm forte natura sit mitis, statim ad rem istam fit intractabilis, & videtur aduersarijs motns eius quasi mot⁹ mortis, & ira eius quasi ira infernalis, sicut de Moyse cõstat, qui cum esset mitissimus omnium hominum, qui morabantur in terra, vbi causa poposcit, sic immitis factus est quasi mors, sic durus quasi infernus, ita vt diceret: Qui domini est, iungatur mihi: & durissimo eius imperio occideret vnusquisq; fratrem & amicum & proximum suũ, cecideruntq; vna die viginti tria milia. Et ille materiali quidem gladio, & alij post eum complures, vt Helias & fortissimus Dauid probauerũt, quia verè fortis est vt mors dilectio, verè dura sicut infern⁹ ęmulatio. ¶ Ista verò dilectissima spirituali gladio sęuit propter dilecti sui cor & brachium, persistens fortiter tanquàm inuiolabile signaculum. Nam de materiali gladio non habet præceptum siue dilecti sui consensum, quando audiuit eum dicentem, Conuerte gladiũ tuum in locum suũ, satis est, sinite vsq; huc. Lampades eius (ait) lampades ignis atq; flammarum. Cuius eius? dilectionis siue ęmulationis. Lampades dilectionis, lampades ignis, lãpades æmulationis, lampades flammarum. Sicut ignis, dum cõcitatus fuerit, generat flammam: sic dilectio, dum aliquid perceperit nõ secundum cor huius viri, non secundum sensum huius dilecti, parit æmulationem, lucentem pariter & vrentem, amicos illuminãtem, inimicos vrẽtem. ¶ Quid si fortes fuerint inimici? quid si habuerint turbas populorũ, gladios quoq; regum atq; imperatorum, sicut aliquando habuerunt? Nihilominus confidat in ista cor viri sui, quia nihilominus fortis erit, vt mors dilectio, dura sicut infernus ęmulatio, imo & amplius tũc lampades istæ ardebunt atq; lucebunt, lampades ignis atq; flammarum. Hinc est quod dicit: Aquæ multæ nõ potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Audiuimus, vidimus aquas multas, id est, inundantes persecutiões popularium, & flumina, scilicet persecutiones principum fortium, quæ cum vehementer inundarent, non potuerũt extinguere siue obruere charitatem, neq; compescere eius æmulationem, vt saltem de vno verbo dogmatis fidelissimi reticeret, exempli gratia, illo, quod dicitur ὁμούσιον. ¶ Pro nihilo fuit huic dilectæ omne damnum, & ipsa mors, quam inferre hæretici potuerunt. Hoc est quod dicit: Si dederit homo omnem substantiã domus suę pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Tanta illi inest dilectio verbi, vt in comparatiõe talis margaritæ, quam intus retinuit, quasi nihil despiciat omñe, quod foris auferri potuit: Ecce mulierem fortẽ vidistis & audistis. Non ex semetipsa tantam sibi fortitudinem inesse confidit, sed ex eo, qui solus est vera fortitudo fortium, sicut vidistis eam ascendentem, innixam super me dilectum suum. Non (inquam) ex ipsa fortitudo hęc, sed ex prouidentia nostra, secundum pium nostræ solicitudinis consilium, quod habuimus super eã, sicut sequentia indicant. [*Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis.*] Huiusmodi consilium super illam habuimus pater & filius & spiritus sanctus, pro magna re, pro magno negotio, quia videlicet sic se habebat, & sic habet tempus vel status rerum eius, vt vix nata, vix super pedes suos consistens, iam esset alloquenda, iam deberet duci ante reges & pręsides, & reddere rationem de fide nostra, de profundissimis operum nostrorum sacramentis cõtra Iudæos in lege gloriantes, contra philosophos sapientia sua & eloquentia tumentes, sub gladijs iudicum inter mille genera mortium. Hoc vtiq; mirandum est illis, qui rem sciunt mirari sicut dignum est. Propterea consilio habito dicebamus: Soror nostra paruula est, & vbera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die, qua alloquenda est? Verè enim qua die primum alloquenda erat, quando primum sub Nerone & cæteris persecutoribus lis in iudicio contra illam proposita est de fide, quam suscipiebat, parua numero, paruula sensu, id est, simplex erat, vbera scilicet legẽ & prophetas, non habebat. Dicebamus ergo: Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis. In ciuitatibus vel domibus aliud est murus, & aliud ostium. Similiter in dilecta ista, in corpore isto, quod est ecclesia, alius est quasi murus, alius quasi ostium. Hoc ex illius temporis statu clarius discerni potest, quando primum dilecta hæc alloquẽda erat, sicut iam dictum est. ¶ Alius nãq; ita fortis erat, vt tormẽta vel opprobria sustinere posset, & hic vtiq; murus erat, iuxta illud: Ego quippe (ait dominus) dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, & bellabunt aduersum te, & non præualebunt, quia tecum ego sum. Alius in hac parte infirmior quidem erat, & forte persecutiones fugiens latere volebat, sed habebat gratiam aliquam. Verbi gratia: Sacerdotalis officii gratiam, scientiamq; catechizandi rudes, & baptizandi credentes. Hic nimirum ostium erat, quia sicut per ostium

Marginal notes:

Mitissimus Moyses gladio sæuit per hanc dilectionem.

Num. 12.
Exodi 32.

Ecclesia non corporali, sed spirituali gladio punit.

Math. 26.
Luc. 22.

Lampades dilectionis.

Ecclesia pro fide defendenda nemini cedit.

Pro fide omne damnum despicit.

Soror nostra paruula, ecclesia primitiua.

Matth. 10.

Vbera lex & prophetæ.

Quis murus, quis ostiũ est.

Propugnacula argentea, responsa martyrum.

in ciuitatem vel in domũ introitur, ita per tale ministerium credentes ecclesiæ incorporátur. Igitur si murus est (ait) ædificemus super eam propugnacula argentea, id est, si dignè potest stare vel permanere pro fide in agone certaminis, suggeramus illi, quæcunque necessaria sunt, veritatis testimonia, vt non minus respondere sciat, quàm si legisset legem aut prophetas iuxta illud: cum steteritis ante

Matth. 10.

reges & præsides, nolite præmeditari qualiter respondeatis, ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt respondere & cõtradicere omnes aduersarij vestri. Item: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Nõne sic & factum est? Nonne si ritè cõsideres cõfessiones & responsa martyrum, in illis duntaxat exemplaribus, quæ fideliter ac simpliciter sine fuco humani ingenij scripta sunt, vbi responsa illorum, vt dicta, sic excepta sunt: nonne, inquam, respõsa illorum nobis propugnacula, & non qualiacunq;, sed propugnacula argentea sunt? Casta nanq; & castigata sunt, multũque nitoris ac splendoris habent, iuxta illud: Eloquia domini, eloquia casta, argentũ igne

c

Psal. 11.

examinatum. Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis, id est, eum qui nõ tantæ est fortitudinis, vel tolerantiæ, vt tormenta paßionũ sustinere poßit, attamẽ illius est officij siue deuotionis, vt viam vel introitum fideliter faciat volentibus introire in regnum Dei, baptizando siue catechizãdo illos verbo Dei, faciam', vt sit memoriç imputribilis atq; suauis secundum similitudinem cedri, ligni odoriferi atq; imputribilis, iuxta Dauidicum

Psal. 91.

illud: Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Sunt enim multa dona gratiarum, quæ valeant & sufficere poßint illis, qui etiam si cupiant, palmam martyrii nõ attingunt. Quid ad hæc illa? [*Ego murus, & vbera mea turris, ex quo facta sum coram eo, quasi pacem reperiens.*] Et est sensus: Primo quidẽ tẽpore, cum iam alloquẽda essem, & de nostra fide secundum charitatem tuam respondere inciperem, paruula erã, sicut dicis dilecte mi, & vbera non habebam: sed nunc & murus sum, & vbera sunt mihi, non qualiacũq;, sed sicut tur-

Vbera mea turris.

ris. Processu nanq; temporis venerunt scriptores mei, confortati sunt interpretes mei, legemq; ac prophetas totumq; vetus pariter ac nouum testamentum in linguas, maximè Græcam & Latinam, de vno Hebraicæ linguç repositorio transtulerunt, & ecce spiritu & litera fortiter instructa sum, habens etiam de meis, qui mihi nati sunt filiis, doctores & explanatores luculentos vtriusq; testamenti. Propterea dixi: Ego murus & vbera mea sicut turris. Non autẽ hoc ex me, sed ex gratia dilecti. Propterea & istud subiunxi: Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens, id est, ex quo per fidẽ accepi peccatorum remißionem. Nam ex tunc propter ipsum quod & credidi, pacem reperi, & reconciliata sum Deo per mortem dilecti mei, filii sui, & ex eo proficiens atq; succrescens, istam quoque gratiam consecuta sum, vt nihil mihi desit, de scripturis vtriusq; testamenti, & ecce vbera mea sicut turris, quia nihil contra possunt pagani, Iudæi, hæretici. [*Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos. Tradidit eam custodibus. Vir affert pro fructu eius mille argenteos.*] Hoc dilecta ad gratiam & gloriam de semetipsa dicit. Et dilectus continuò respondens ait: [*Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus eius.*] Ad causam dilectæ huius, quç hoc ipsum loquitur, multum pertinet, meminisse & denarrare, in quo plantata fuerit vinea

Vinea plantata in fide, non in operibus legis.

dilecti sui, scilicet vtrum in fide an in operibus, de qua videlicet vinea & lex & prophetç & in euangelio suo multa loquitur ipse dilectus. Propterea nunc dicit: Vinea fuit pacifico in ea, quç habet populos. Quænam illa est, quæ habet populos? Fides an lex? Non vtique lex, sed fides. In fide vinea domini plantata est, nõ in lege, quemadmodum & Apostolus dicit: Non enim per legem promißio Abrahç Roma. 4.
aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Et subinde: Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promißio omni semini Abrahæ, non ei qui ex lege est solum, sed ei qui ex fide est Abrahæ, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est, quia patrem multarum gentium posui te ante Deũ, cui credidisti. Item de eodem: Qui contra spẽ in spem credidit, vt fieret pater multarũ gentium, secundum quod dictum est ei, sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, & non infirmatus est fide, &c. Ergo quæ habet populos ipsa est fides, quia per fidem Abraham pater populorum, pater multarũ gẽtium factus est. ¶ Quid igitur ô æmula mea, ô synagoga siue carnalis circumcisio contra me gloriaris, quasi de operibus legis, quòd sola tu sis vinea domini? Ante legem fuit vinea domini, plantata in fide,

Vinea domini ante legem plantata est.

& tu in prauum conuersa es, plantatio autem illa permanet. Ego autem (ait plantator ipse) plantaui te vineam electam, omne semen verum. Quomodo conuersa es in prauum vinea Hiere. 2.
aliena? Quid igitur lex? Propter transgreßiones (ait Apostol') posita est. Hinc & alius pro- Galat. 3.
pheta: Vinea facta est dilecto in cornu filio Esa. 5.
olei, & sepiuit eam, &c. In cornu facta, id est, in fide plantata est, quia fidei firmitas illa per cornu designatur, de qua Apostolus: Ideo ex

fide

Roma. 4. Ephe. 2.

fide, vt secũdum gratiam promiſsio firma ſit omni ſemini Abrahæ. Sępiuit autem eã, quid eſt, niſi hoc ipſum, ꝙ lex propter tranſgreſsiones poſita eſt? Itaq; nihil dubium remanet, quin pacifico, id eſt, dilecto (ipſe eſt eñ pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum) vinea facta vel plantata fuerit, nõ in lege, ſed in fide: & idcirco non nouo cõſilio defenditur dilecta hęc, ſcilicet eccleſia ex gẽtibus, quòd ex fide abſque operibus legis iuſtificetur. Tradidit eã cuſtodibus, id eſt, patriarchis, ducibus, iudicibus, ſacerdotibus, prophetis atq; regibus, & ſicut Eſaias dixit: Turrim quoque & torcular, id eſt, templum & altare, ædificauit in medio eius, & expectauit vt faceret vuas, & fecit labruſcas. Ita conuerſa eſt in prauum vinea aliena.

Diuerſi vineæ cuſtodes. Esa. 5. Hiere. 2. Pretiũ vineæ

¶ Quæ deinde dicit: Vir affert pro fructu eius mille argẽteos, vinea mea coram me eſt, mille tui pacifici & ducenti his, qui cuſtodiũt fructus eius, ex oppoſito illius, quę in prauum conuerſa eſt, melius intelligũtur. Et fodi eam mihi (ait in Oſea dominus) quindecim argenteis & coro ordei, & dimidio coro ordei, & dixi ad eam: Dies multos expectabis me, nec fornicaberis & non eris viro, ſed & ego expectabo te, &c.

Oſee 3.

¶ Sacramentũ in numeris iſtis abſconditum eſt pulcherrimum, hic in mille ducentis argẽteis, illic in quindecim argẽteis & coro ordei & dimidio coro ordei, cuius videlicet ſacramenti hæc ſumma eſt, ꝙ iſta & virgo ſit & viro coniuncta: illa autẽ neque virgo, neq; viro coniuncta. Huius nanq; virginitatem vnitas millena, coniunctionem vero ſine nuptias binarius cẽtenus ſignificat. Arithmetici ſiue abaciſtę melius norũt, quod dicitur, & qua ratione vnitas virgo pronũtietur, vſu habent in ſuis tractatibus, quòd videlicet in ſemetipſa multiplicata nihil creat, quia ſemel vnus, vnus eſt, quod nulli alii numero contingit. Nã cęteri numeri in ſemetipſos ducti, alios creãt, vt bis duo, quatuor, & ter tria, nouem. Porrò nuptias huius centenus deſignat binarius, & hoc felicisſimum eſt, quia dilecta hæc quę ex fide eſt, ſemper viro coniuncta eſt, & ſemper virgo permanet. Ecõtra illius viduitatem ſemel & corruptionẽ illud myſticè deſignat, quòd pretiũ eius neq; in vnitate mãſit, neq; ad binariũ peruenit, cũ dicitur: Fodi eam mihi quindecim argenteis & coro ordei & dimidio coro ordei. Si argẽteos attẽdas, neq; decẽ ſunt argentei, quæ eſſet vnitas decena: neq; viginti, quæ eſſet binarius decenus, ſed ſunt quindecim, in quo videlicet numero plꝰ vnitate, minus eſt binario. Similiter neq; vnus tantum corus ordei, neq; duo ſunt cori, ſed corus & dimidius ordei, plus monade, minus binario. Itaq; & illi hoc infeliciſsimum eſt, quia neq; virgo eſt, neq; virum habet.

Myſterium in numeris. Viduitas & corruptio vineæ Iudaicæ.

Nũc breuiter ad literæ huius ſeriẽ recurramus: Vinea fuit pacifico in ea, quę habet populos, id eſt, omnis plantatio, quam plantauit dilectus verè pacificus, per quẽ Deo recõciliati ſumus, in fide plantata eſt Abrahæ, per quã ille omnes hęreditauit populos. Tradidit eã cuſtodibus, commiſit eam rectoribus, vir affert pro fructu eius mille argenteos, id eſt, quiuis operarius fidelis ac virtuoſus, ſcripturarũ peritus & ore facundus, cũctas fidelis ſermonis copias impendit prædicando, vt percipiat tempore ſuo quippiam de fructu eius.

Ephe. 2. Roma. 4.

¶ Omnes argẽtei eius mille, id eſt, omnes ſermones eius conſonant in vna fide, quia ſicut iam ſupradictũ eſt, numerus iſte millena vnitas eſt, quod arithmeticis non incognitũ eſt.

1. Corin. 9. Omnes argentei eius mille.

Ad hæc ille: Vinea mea corã me eſt. Et eſt ſenſus: Ego non ſum mutatus, ſed vbi plantaui, ibi quęro: & habeo vineam meam, ſcilicet nõ in lege, ſed in fide. Si eñ qui ex lege, hæredes ſunt, exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio, & eſſet mutabilitatis, quæ in Deum non cadit. O tu quicunque es, qui in hac vinea mille argenteos (de quibus iã dictũ eſt) expendis, mille tui pacifici. i. pacẽ, videlicet remiſsionem peccatorum facientes vel acquirentes, ſunt, tibi, & ducenti his qui cuſtodiũt fructus eius, videlicet in eo, vt virginali coniugio in cœleſtibꝰ nuptijs, quas hic ſignificat binarius cẽtenus, cum dilecto & dilecta in ſempiternũ perfruantur.

Roma. 4. Mille tui pacifici.

[*Quæ habitas in hortis, amici auſcultant, fac me audire vocẽ tuã.*] Quis dicat, cui dicat, manifeſtum eſt. Dilectus enim dilectæ dicit, quæ habitas in hortis. Quibus in hortis habitat dilecta, niſi in amœnitate ſcripturarum, in delectatione virtutum pulchrè florentiũ, benè olentium, ſemper virentium? Fac me (inquit) audire vocem tuam. Quomodo? Nimirum ita ſicut ſcriptũ eſt, Narrabiſq; filio tuo in die illo, dicens: Hoc eſt quod fecit dominꝰ mihi. In manu eñ forti eduxit me de Aegypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum ante oculos meos, & vt lex domini ſemper ſit in ore tuo. Nã te veraciter ego eduxi de Aegypto, de tenebris huius ſeculi, de ſeruitute peccati in terram illam fluentem lac & mel, vt habitares in hortis iſtis, in omnibus ſcripturarum ſacramentis, vbi veraciter ſunt fontes & riui lactis & mellis, fluẽtes de ſpiritu Dei & hominis Ieſu Chriſti dilecti tui. Fac igitur vt dixi, fac me audire vocẽ tuam, ita vt lex domini ſemper in ore tuo ſit, nunc prædicando, nunc orando, nunc pſallendo. His nanq; modis libenter audio vocem tuam: & vt amplius, ſapienter ac ſolicitè id facias, ecce dico tibi, amici auſcultant,

Fac me audire vocẽ tuam. Exod. 13. Deut. 6. Pſal. 118.

tant, etiam illi, quos non vides corporalibus oculis, sancti scilicet angeli, iuxta illud: In cõspectu angelorum psallam tibi. Quid tãdem ô dilecta dicis? [*Fuge dilecte mi, aßimilare capreæ hinnuloq; ceruorum super montes aromatum.*] O vocem dignam auditu dilecti, vocem de corde fideli & mẽte humili. Hoc enim est quod anima quælibet fidelis & sapiens dicere consueuit: Domine, non sum digna vt intres sub tectum meum, non sum digna vt in me ostẽdas frequens aliquod præsentiæ vel visitationis tuæ miraculum, Fuge (inquã) dilecte mi. Non quęro in pręsenti vita gloriam, sed desidero gratiam: nõ quæro claritatem miraculorum, sed opto remissionem peccatotum. Fuge, inquam, dilecte mihi, & saltus huiusmodi similes saltibus capreæ aut hinnuli ceruorum effice, non super me, sed super montes aromatũ, super præcelsa merita sanctorum atq; perfectorum.

Math. 8.

Fideles nõ petunt sibi gloriam miraculorum.

¶ Qui sancti atq; perfecti sunt, & causam præsentem habent, vt necessariò miracula fiant, illorum est aliter dicere: Exempli gratia, Helisæi prophetę, qui meritorũ benè conscius, & causam habens præsentem, propter quam oporteret miracula facere: Oro, inquit ad Heliam, vt fiat spiritus tuus duplex in me, & ita factum est, duplicia enim quàm Helias, iste miracula operatus est, vt aliquos de populo reuocaret ab impietate Iezabel, & à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israël.

Petitio Helisæi.
4. Reg. 2.

¶ Sed & in hoc fuge dilecte mi, vt semper sis incõprehensibilis. Nam istud concedendũ est tuæ maiestati, vt non possis comprehendi, semperque sis desideratus ac desiderabilis, nosque lateat, quàm diu sumus in hoc corpore, quàm magna sit multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te. Fuge fuge cautus nobis ac prouidus, ne vnquàm dũ viuimus, nos comprehendisse arbitremur, sequentes vt cõprehendamus. Montes montes aromatum, ecce super vos dilectus, assimilatus capreæ hinnuloq; ceruorum. Dicit aũt ad quendam vnus ex amicis sapiens admodum, si etiam sciuisset afflictum vel percussum legitimè consolari: Voca ergo si est qui respondeat tibi, & ad aliquem sanctorum conuertere. O montes sancti, causam singulorum & omnium nostrum in vno illo, in quem hoc dictum est, recognoscimus: & idcirco quod illi ab animo indiscreto datum est cõsilium, nos discretè suscipimus, & sequi desideramus. Ille enim, videlicet Iob, quod interpretatur doles, & in eo quod sathan expetiuit eum vt tentaret, & in eo quòd tentatus fidelis inuentus est omnium, qui piè volentes viuere in Christo persecutionem patiuntur, dolores & gemitus, & subsequentes consolationes in semetipso præmonstrauit: & in responsis suis ab illis duntaxat cognoscitur, quicunq; pro causa pietatis, seu foris visibiliter, seu intus inuisibiliter ab inuisibilibus inimicis tribulatur. Ad quem igitur vestrum conuertemur?

Fuge dilecte mi, quia incõprehẽsibilis es.
Psal. 30.
Mõtes aromatũ sunt sancti.
Iob 5.
Eccle. 44.
2. Timo. 3.

In quo ex omnibus vobis fugientem dilectum citius consequemur & comprehendemus? O beata Maria, mons montium, virgo virginum, sancta sanctorum, ad omnes quidem conuertimur montes aromatum, & vocamus vt respondeant nobis, & hoc est quod vnusquisque nostrum dicit: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus. Per sanctum vteri tui sacramentum, & illum qui animam tuam pertransiuit, gladium, obtine, vt videamus ipsam illuminationẽ montium ęternorum, scilicet dilectum & ex dilecto dilectum, simulque dilectionem amborum, id est, patrem & filium & spiritum sanctum Deum vnum, viuum & verum, cuius regnum & imperium permanet in secula seculorum, Amen.

Sancti à nobis inuocandi sunt oẽs maxime mater Dei.
Psal. 120.
Luc. 2.
Gen. 49.

FINIS COMMENTARIORVM RVPERTI, ABBATIS Tuitiensis in Cantica Canticorum.